

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Kuluttajaluottojen korkoehdon kohtuuttomuus ja sovittelu – teoriassa ja käytännössä

Insolvenssioikeus
Maisteritutkielma

Pinja Tiusanen

Kevät 2026
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Kuluttajaluottojen korkoehdon kohtuuttomuus ja sovittelu – teoriassa ja käytännössä

Tekijä: Pinja Tiusanen

Koulutusohjelma / opetuskokonaisuus / oppiaine: Insolvenssioikeus

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Anssi Kärki

Työn laji: Maisteritutkielma

Sivumäärä: XII + 74 sivua

Vuosi: 2026

Tiivistelmä:

Kuluttajaluottojen lisääntyessä markkinoilla myös niistä aiheutuvat sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat kasvoivat. Näihin pyrittiin vaikuttamaan lainsäädännöllisin keinoin tiukentamalla luottokustannusten sääntelyä. Kuluttajansuojalain (207/2013) 7 luvun 17 a §:n asettama korkokatto oli voimassa 1.6.2013-31.8.2019 ja sen soveltamisalaan kuuluivat alle 2 000 euron suuruiset kuluttajaluotot. Korkokatto asetti sallitun koron määrän 50 prosenttiyksikköön lisättynä korkolain 12 §:n viitekorolla. Säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävien kuluttajaluottojen korot saattoivat olla huomattavasti korkokattosäännöksen asettamaa tasoa korkeammat. Tutkielman aiheena ovat kuluttajansuojalain (207/2013) 7 luvun 17 a §:n voimassaolon aikana myönnetty 2 000 euron ja sitä suuremmat kuluttajaluotot eli luotot, jotka jäivät korkokattosäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Lainopillisella tutkimusmenetelmällä tutkittiin kuluttajaluottojen luottokustannusten sääntelyä, korkoehdon kohtuuttomuuden edellytyksiä, koron kohtuuttomuudesta luotonantajalle aiheutuvia seurauksia, sekä kuluttajan esittämän kohtuullistamisvaatimuksen määräaika. Oikeuslähteinä käytettiin pääasiassa kuluttajansuojalakia, sopimusehtodirektiiviä, kulutusluottodirektiiviä sekä vanhentumislakia. Oikeuslähteiden lisäksi lähteinä käytettiin hovioikeuksien ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisuja, joissa oli arvioitu luottosopimuksen korkoehdon kohtuuttomuutta joko sopimusehtodirektiivin edellyttämällä tavalla tai kuluttajansuojalain perusteella. Tutkielmassa hyödynnettiin Euroopan Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä sekä korkeimman oikeuden ratkaisuja, joista erityisesti KKO 2015:60 on ollut merkittävä vaikutus kuluttajaluottojen korkojen kohtuullistamiseen sekä tuomioistuinten tutkimisvelvollisuuteen viran puolesta.

Tutkielmassa selvisi, että kuluttajariitalautakunnan ja tuomioistuinten ratkaisukäytäntö ei ole yhdenmukaista. Tämä tarkoittaa sitä, että kuluttajaluottosopimusten korkoehtoja sovitellaan eri tavoin riippuen siitä, onko asia kuluttajariitalautakunnan tai tuomioistuimen ratkaistavana. Eroavaisuuksia oli myös tuomioistuinten välillä. Konkreettisesti tämä näkyy siinä, millaiset seuraukset kohtuuttomasta korosta aiheutuu luotonantajalle. Seuraukset vaihtelivat koron kohtuullistamisen 20%-50% todellisen vuosikoron tasolle ja koron huomioon ottamatta jättämisen välillä.

Määräaika kohtuullistamisvaatimusten esittämiselle on edelleen epäselvä, sillä oikeuskäytäntö ei ole vakiintunutta. Vanhentumislakia tulkittamalla ja Euroopan unionin ratkaisukäytäntöä sekä kansallista oikeuskäytäntöä hyödyntäen ei ole määriteltävissä yksiselitteistä vanhentumisaikaa kuluttajien esittämille kohtuullistamisvaatimuksille. Selvää on, että tehokkuusperiaatteella on suuri merkitys vanhentumisajan arvioinnissa ja se tulee huomioida kansallisella tasolla.

Avainsanat: Kuluttajaluotto, luottokustannukset, sopimusehtodirektiivi, kohtuuttomuusarviointi, kohtuuton korkoehto, tehokkuusperiaate.

Sisällys

Lähteet	VI
Lyhenteet	XII
1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Tutkimuskysymykset, rakenne ja rajaukset	5
1.3 Tutkimusmenetelmät ja lähdeaineisto	7
2. Kuluttajaluottojen sääntely	11
2.1 EU-tason sääntely	11
2.1.1 Sopimusehtodirektiivi	12
2.1.2 Kulutusluottodirektiivi	14
2.2 Kansallinen sääntely	16
2.3 Sääntelyn sisältö aiheittain	17
2.3.1 Aluksi	17
2.3.2 Sopimusehtojen sääntely	18
2.3.3 Sopimusten sovittelu ja tulkinta	18
2.3.4 Luottokustannukset ja korot	20
2.3.5 Luottosopimus	21
2.3.6 Korkokatto	22
3. Korkoehdon kohtuullistaminen	24
3.1 Kohtuullistaminen viran puolesta	24
3.1.1 Siviiliprosessin tausta	24
3.1.2 KKO 2015:60 tulkinta tuomioistuimen tutkimisvelvollisuudesta	25
3.1.3 Tutkimisvelvollisuuden vaikutukset	26
3.2 Korkoehdon kohtuullistaminen sovittelun myötä	27
3.2.1 Yleistä sovittelusta	27
3.2.2 Sopimusehtodirektiivin vaikutus sovitteluun	28
3.3 Korkoehdon kohtuuttomuusarviointi	29
3.3.1 KKO 2015:60 tulkinta kohtuuttomuusarvioinnista	29
3.3.2 Sopimusehtodirektiivin ja kuluttajansuojalain eroavaisuudet kohtuuttomuusarvioinnissa	

3.4	Kohtuuttomuuden määritelmä	31
3.5	Kohtuullistaminen oikeuskäytännössä	32
3.5.1	Kohtuullistaminen hovioikeudessa	32
3.5.2	Oikeuskäytännön tulkinta	33
3.6	Kohtuullistaminen kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä	34
3.6.1	Kohtuullistaminen kuluttajariitalautakunnassa	34
3.6.2	Ratkaisukäytännön tulkinta	35
4.	Korkoehdon mitätöiminen	37
4.1	Korkoehdon mitätöiminen sovittelun myötä	37
4.2	Sopimusehtojen selkeys ja ymmärrettävyys	37
4.3	Mitätöiminen oikeuskäytännössä	39
4.3.1	Aluksi	39
4.3.2	Selkeät ja ymmärrettävät sopimusehdot	39
4.3.3	Epäselvät sopimusehdot	41
4.3.4	Oikeuskäytännön tulkinta	43
4.4	Mitätöiminen kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä	44
4.4.1	Ratkaisukäytäntö	44
4.4.2	Ratkaisukäytännön tulkinta	45
4.5	Kohtuuttomien korkoehtojen oikeustila	45
4.5.1	Kohtuuttomien korkoehtojen sovittelu	45
4.5.2	Korkoehtojen oikeustilan tulkinta	46
4.5.3	Oikeustilan vaikutukset	47
5.	Kohtuullistamisvaatimusten vanhentumisaika	49
5.1	Vanhentumisen oikeussäännöt	49
5.1.1	Ensisijainen vanhentumisaika	49
5.1.2	Toissijainen vanhentumisaika	51
5.1.3	Vanhentumisen vaikutus siviiliprosessiin	52
5.2	Vanhentuminen Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä	52
5.2.1	C485/19 (Profi Credit Slovakia)	52
5.2.2	C-810/21 – C-813/21 (Caixabank)	54
5.2.3	C-679/24 (UniCredit Bank ja Momentum Credit)	55
5.3	Vanhentuminen kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä	56
5.3.1	Vanhentumisen arviointi vanhentumislain 8 §:n perusteella	56

5.3.2	Vanhentumisen arviointi vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella	57
5.4	Vanhentuminen oikeuskäytännössä	58
5.5	Vanhentumisajan vaikutukset kohtuullistamisvaatimusten esittämiselle	60
5.5.1	Vanhentumisajan määrittely	60
5.5.2	Vanhentumisajan alkaminen	61
5.5.3	Vanhentumisajan vaikutukset	63
5.5.4	Kohtuullistamisvaatimusten esittämisen määräaika	65
6.	Yhteenveto	68
6.1	Tutkielman tausta ja tavoitteet	68
6.2	Kuluttajaluottojen sääntely	69
6.3	Korkoehdon kohtuuttomuus oikeuskäytännössä	70
6.4	Vaatimusten vanhentuminen	72

Lähteet

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis, Mitä lainoppi on? Tammi 1978.

Aarnio, Aulis. Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.)
Minun Metodini. Werner Söderström lakitieto Oy 1997.

Alvesalo-Kuusi, Anne – Kumpula, Anne, Oikeussosiologia, oikeustiede ja lainoppi, teoksessa
Noora Lähteenmäki – Kati Nieminen (toim.) Empiirinen Oikeustutkimus. Gaudeamus
2021.

Annola, Vesa – Saarnilehto, Ari, Sopimuksen sitovuus, s. 461-493 teoksessa Ari Saarnilehto
(toim.), Varallisuus oikeus. 2. uud. painos. Sanoma Pro 2012.

Bärlund, Johan, Kuluttajasopimukset, s. 1223-1326 teoksessa Seppo Villa (toim.), Yritysoikeus,
5. uud. painos. Alma Insights Helsinki 2024.

Hemmo, Mika – Hoppu, Kari, Sopimusoikeus. Alma Talent Oy 2006. (jatkuvapäivitteinen
verkkajulkaisu).

Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Ari Hirvonen 2011.

Järvelä, Katja – Saastamoinen, Mika – Salo, Jussipekka, Pikaluotot ja pikaluottoja ottaneiden
maksuvaikeudet. Kilpailu- ja kuluttajaviraston Tutkimusraportteja 5/2022.
[https://www.kkv.fi/uploads/sites/2/2022-05-tutkimusraportteja-pikaluotot-ja-
maksuvaikeudet-1.pdf](https://www.kkv.fi/uploads/sites/2/2022-05-tutkimusraportteja-pikaluotot-ja-maksuvaikeudet-1.pdf)

Karhu, Juha – Tolonen, Hannu – Ämmälä, Tuula, Heikomman suoja, s. 101-108 teoksessa Ari
Saarnilehto (toim.), Varallisuus oikeus. 2. uud. painos. Sanoma Pro 2012.

Kyläkallio, Kalle, Yritysjuridiikka. 4. uud. painos. Helsingin seudun kauppakamari / Helsingin
Kamari Oy 2025.

Lappalainen, Juha – Hupli, Tuomas, Siviilijutun käsittely, s. 977-1050 teoksessa Dan Frände
(toim.), Prosessioikeus, 5. uud. painos. Alma Talent 2017.

Lehtonen, Yrjö – Mökkönen, Kimmo – Seulu, Marja-Riitta – Tammenkoski, Riina – Töyrylä, Hannu,
Perintä ja luotonhallinta. WSOY pro 2001. (jatkuvapäivitteinen verkkajulkaisu).

Linna, Tuula – Saarnilehto, Ari, Velan vanhentuminen. Alma 2016.

Linna, Tuula, Prosessioikeuden oppikirja. 3. uud.painos. Alma Insights 2025.

Linna, Tuula, Velkaantunut lapsi ja nuori – suomalaisen pikaluottosäätelyn ja insolvenssioikeuden näkökulma, s. 6-18 teoksessa Marja-Leena Niemi (toim.), Nuoret Ja Velka - Akatemiahankkeen Tutkimuskoosteita: Nuorten Velkaongelmat - Velkatyypit, Selviytyminen Ja Vastuukysymykset. Lapin yliopisto 2017.

Mäenpää, Kalle, Kuluttajaluoton koron kohtuullisuus ja tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus – KKO 2015:60. Lakimies 2/2016, s. 336-343.

Mähönen, Jukka, Kohtuus, s. 108-123 teoksessa Ari Saarnilehto (toim.), Varallisuus oikeus. 2. uud. painos. Sanoma Pro 2012.

Niemi, Marja-Leena, Luotto-oikeus: luottotyypit, perintäprosessit ja takaisinsaanti. Talentum 2014.

Norros, Olli, Velvoiteoikeus. 2. uud. painos. Alma Talent 2018.

Peltonen, Anja – Määttä, Kalle, Kuluttajansuojaoikeus. Talentum Pro 2015.

Raitio, Juha – Tuominen, Tomi, Euroopan unionin oikeus. 3. uud. painos. Alma Insights 2025.

Rudanko, Matti, Kohti kuluttajaprosessioikeutta – kuluttajaluottojen korot ja tuomioistuimen tutkimisvalta. Lakimies 6/2016, s. 879–906.

Saarnilehto, Ari – Sonck, Tuuli, Perusteettoman edun palautus, s. 695-715 teoksessa Ari Saarnilehto (toim.), Varallisuus oikeus. 2. uud. painos. Sanoma Pro 2012.

Saarnilehto, Ari, Luottosopimus, s. 1159-1174 teoksessa Ari Saarnilehto (toim.), Varallisuus oikeus. 2. uud. painos. Sanoma Pro 2012.

Saarnilehto, Ari, Sopimustyyppijaottelun merkitys, s. 891-914 teoksessa Ari Saarnilehto (toim.), Varallisuus oikeus. 2. uud. painos. Sanoma Pro 2012.

Siltala, Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalainen lakimiesyhdistys 2003.

Timonen, Pekka, KKO 2015:60 Kuluttajasopimuksen kohtuuttomuus, teoksessa Pekka Timonen (toim.), KKO:n ratkaisut kommentein 1998–2022. Alma Media Finland Oy 2016.

Viitanen, Klaus, Markkinoinnin ja sopimusehtojen sääntely, s. 1163-1202 teoksessa Seppo Villa (toim.), Yritysoikeus, 5. uud. painos. Alma Insights Helsinki 2024.

Virolainen, Jyrki – Vuorenpää Mikko, Prosessin pääajit ja tehtävät, s. 57-82 teoksessa Dan Frände (toim.), Prosessioikeus, 5. uud. painos. Alma Talent 2017.

Wilhelmsson, Thomas, Vakiosopimus ja kohtuuttomat sopimusehdot. Talentum 2008.

Wuolijoki, Sakari. Pankkioikeus I. 3. uud. painos. Alma Talent 2022.

Virallislähteet

HE 218/1994 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 3 ja 4 luvun, varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:n, huoneenvuokralain 5 §:n ja maanvuokralain 4 §:n muuttamisesta.

HE 79/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 2 §:n muuttamisesta.

HE 24/2010 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

HE 78/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, eräiden luotonantajien rekisteröinnistä annetun lain sekä korkolain 2 §:n muuttamisesta.

HE 77/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta, asunto-omaisuuteen liittyvien kuluttajaluottojen välittäjistä ja eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

HE 230/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta.

OM 16/41/2016. Arviomuistio pikaluottosääntelyn kehittämismuutosehdotuksista.

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 2015:60

KKO 2024:58

KKO 2024:59

KKO 2025:49

Hovioikeus

Turun hovioikeus 30.11.2016 nro 1183, dnro S 16/457 (THO S 16/457)

Helsingin hovioikeus 10.2.2017 nro 164, dnro S 16/177 (HelHO S 16/177)

Helsingin hovioikeus 21.6.2017 nro 772, dnro S 16/1538 (HelHO S 16/1538)

Helsingin hovioikeus 11.02.2020 nro 133, dnro S 19/16 (HelHO S 19/16)

Turun hovioikeus 1.9.2020 nro 558, dnro S 19/640 (THO S 19/640)

Rovaniemen hovioikeus 17.8.2022 nro 222, dnro S 22/111 (RHO S 22/111)

Vaasan hovioikeus 20.7.2022 nro 297, dnro S 21/539 (VaaHO S 21/539)

Itä-Suomen Hovioikeus 25.10.2022 nro 514, dnro S 22/336 (I-SHO S 22/336)

Vaasan hovioikeus 30.11.2022 nro 439, dnro S 21/1108 (VaaHO S 21/1108)

Helsingin hovioikeus 12.05.2025 nro 426, dnro S 24/474 (HelHO S 24/474)

Itä-Suomen hovioikeus 4.3.2026 nro 1044 4494, dnro S 17/2025/990 (I-SHO S 17/2025/990)

Markkinaoikeus

Markkinaoikeuden päätös 8.12.2022 nro H386/2022

Markkinaoikeuden päätös 18.9.2023 nro 424/2023

Euroopan unionin tuomioistuin

EUT, C-76/10, Pohotovost' s.r.o. v. Iveta Korckovska, määräys 16.10.2010

EUT, C-290/19, RN v. Home Credit Slovakia a.s., tuomio 19.12.2019

EUT, C-485/19, LH v. Profi Credit Slovakia s.r.o., tuomio 22.04.2021

EUT, C-810/21 – C-813/21, CaixaBank SA v. WE ja XA, tuomio 25.01.2024¹

EUT, C-679/24, HL v. UniCredit Bank Zrt. ja Momentum Credit Zrt., tuomio 19.03.2026

Kuluttajariitalautakunta

Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 3319/39/2017 (KRIL 3319/39/2017)

Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 1628/39/2014 (KRIL 1628/39/2014)

Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 2370/39/2014 (KRIL 2370/39/2014)

Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 990/39/2014 (KRIL 990/39/2014)

Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 2736/39/2014 (KRIL 2736/39/2014)

Kuluttajariitalautakunta 17.10.2023, dnro D/516/39/2021 (KRIL D/516/39/2021)

Kuluttajariitalautakunta 28.11.2025, dnro D/251/38/2025 (KRIL D/251/38/2025)

Verkkolähteet

Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista.

<https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04.2026)

Lakitoimisto Takaisinperintä, Usein kysytyt kysymykset. <https://takaisinperinta.fi/usein-kysytyt-kysymykset/> (13.04.2026).

Suomen Pankki, Kotitalouksilla runsaasti kulutusluottoja –kasvuvauhti hidastunut. 1.7.2025.

<https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/tilastotiedotteet/rahalaitosten-tase/2025/kotitalouksilla-runsaasti-kulutusluottoja-kasvuvauhti-hidastunut/>
(13.04.2026).

¹ Tuomio on annettu yhdistetyissä asioissa C-810/21 – C-813/21, johon yleisesti viitataan C-810/21 – C-813/21 (CaixaBank). Osapuolina on lisäksi ollut asiassa C-811/21 Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA v. TB ja UK, asiassa C-812/21 Banco Santander SA v. OG ja asiassa C-813/21 OK ja PI v. Banco Sabadell SA.

Suomen Pankki, Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden osuus pieni kotitalouksille myönnettyistä kulutusluotoista. 14.9.2021.

<https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/tilastotiedotteet/muut-rahoituslaitokset-lainat-ja-korot/2021/kulutusluotto--ja-pienlainayhtioiden-osuus-pieni-kotitalouksille-myonnetyista-kulutusluotoista/> (13.04.2026).

Yle Uutiset (Ali-Hokka, Anne – Kivioja, Juha), MOT: Velkaantuneiden vastaisku – käsikirjoitus. 04.03.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10006409> (13.04.2026).

Yle Uutiset (Ali-Hokka, Anne – Munukka, Jouni), Velkaantunut Mikko vaati rahojaan takaisin kulutusluotosta – nyt häntä uhkaa yli 20 000 euron lisälasku. 26.2.2024. <https://yle.fi/a/74-20076106> (13.04. 2026).

Lyhenteet

EUT	Euroopan Unionin Tuomioistuin
HelHO	Helsingin hovioikeus
I-SHO	Itä-Suomen hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KRIL	Kuluttajariitalautakunta
KSL	Kuluttajansuojalaki
OikTL	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (oikeustoimilaki)
OK	Oikeudenkäymiskaari
RHO	Rovaniemen hovioikeus
THO	Turun hovioikeus
VaaHO	Vaasan hovioikeus
VanhL	Laki velan vanhentumisesta (vanhentumislaki)

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Pikavippi, kulutusluotto, pikaluotto ja kuluttajaluotto ovat termejä, joilla lähtökohtaisesti viitataan pieniin, vakuudettomiin luottoihin. Ensimmäisiä tällaisia luottoja tarjoavia yrityksiä ilmestyi Suomen luottomarkkinoille vuonna 2005.² Luottoja markkinoitiin helppoina ja nopeina ja luoton myöntäminen lähti valtavaan kasvuun, mikä yllätti viranomaiset.³ Ilmiö konkretisoitui muutaman vuoden kuluttua tuomioistuimissa. Vuoden 2009 ensimmäisen puolen vuoden aikana yksityishenkilöille annettiin yli 58 000 velkomustuomiota, jotka koskivat tili- ja kertaluottoja.⁴ Määrät olivat lähes tuplaantuneet vuoden takaisesta.⁵ Ilmiön tarkemmalle sääntelylle oli paljon painetta, sillä se aiheutti taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia. Rajusti kasvaneet luottomäärät näkyivät myös suurina määrinä velkomustuomiota, jotka kuormittivat tuomioistuimia.

Pikaluottojen sääntelyä on vuodesta 2009 alkaen pyritty tiukentamaan, mutta tämä on vaatinut useamman lakimuutoksen, jotta ilmiön haittavaikutuksia on saatu vähennettyä.⁶ Yhtenä merkittävänä sääntelyuudistuksena voidaan pitää vuoden 2013 korkokattosääntelyä.⁷ Sen seurauksena osa luotonmyöntäjistä lopetti toimintansa ja osa muutti tuotteitaan.⁸ Korkokattosääntely asetti alle 2 000 euron suuruisille luotoille korkokaton, jonka seurauksena luoton todellinen vuosikorko sai olla enintään korkolain 12 §:n viitekorko lisättynä 50 prosenttiyksiköllä (Kuluttajansuojalain 207/2013, 7 luvun 17a §, jäljempänä KSL).

² Niemi 2014, s. 117.

³ Niemi 2014, s. 118.

⁴ Saarnilehto 2012, s. 1161.

⁵ Saarnilehto 2012, s. 1161.

⁶ Pikaluottoja ja niistä seuranneita ongelmia ja tarvetta lainmuutoksille on pidetty historiallisena. Sääntelylle on ollut suuri tarve ja sitä on moneen kertaan vuosien varrella tiukennettu, mutta vaikutukset ovat jääneet heikoksi. Lakimuutoksia on kritisoitu ja väitetty epäonnistuneeksi. Sääntelyn epäonnistuminen näkyy suoraan insolvenssioikeuden alalla. Linna 2017, s. 6-7.

⁷ Aikaisempia merkittäviä uudistuksia ovat vuoden 2009 uudistus (laki kuluttajansuojalain 7 luvun muuttamisesta 844/2009), jonka myötä luotonantajan tuli markkinoinnissa ilmoittaa luoton todellinen vuosikorko ja huolellisesti todentaa lainanhakijan henkilöllisyys, sekä vuoden 2010 uudistus (laki kuluttajansuojalain muuttamisesta 746/2010), jonka myötä kulutusluottodirektiivi pantiin täytäntöön ja kuluttajaluotot siirtyivät täysimääräisesti kuluttajansuojalain 7 luvun soveltamisalaan. Lisäksi kuluttajaluottojen tarjoaminen muuttui rekisteröintiä edellyttäväksi elinkeinonharjoittamiseksi. Linna 2017, s. 7.

⁸ Niemi 2014, s. 118.

Korkokattosääntelyn seurauksena osa toimijoista uudisti luottojaan ja alkoi tarjoamaan 2 000 euron tai sitä suurempia luottoja. Markkinoilla lisääntyivät erilaiset limiitti- ja joustoluotot, jotka mahdollistivat joustavan luoton käytön. Limiittiluotolla tarkoitetaan luottoa, jota velallinen voi nostaa myönnettyyn enimmäismäärään asti.⁹ Velallinen voi itse päättää, miten ja milloin hän luottoa nostaa luottolimiitin rajoissa.¹⁰ Velallisen nostamat määrät saattoivat siten olla pieniä tai koko myönnetyn luoton verran. Sopimuksen mukaisen myönnetyn luoton määrän ollessa 2 000 euroa tai enemmän ei lakimuutoksen myötä asetettu korkokatto soveltunut siihen huolimatta siitä, millaisia määriä velallinen luottoa tosiasiaassa nosti. Korkokattosääntelyä tavallaan kierrettiin luottolimiiteillä.¹¹

Kuluttajansuojalakia muutettiin vielä useaan otteeseen ja nykyisin ilmiö vaikuttaa tasaantuneen. Keskusteluun on kuitenkin noussut yllä kuvatus kaltaiset lainat, joihin kuluttajansuojalain asettama korkokatto ei soveltunut ja siten luotoista saatettiin periä huomattavasti suurempia korkoja. Kuluttajaluottojen korot vaihtelivat 2016 selvityksen mukaan 30,61 %:n ja 446,20 %:n välillä.¹² Korkojen suuri vaihtelu on sinänsä ymmärrettävää, sillä lainsäätäjä nimenomaisesti jätti 2 000 euron tai sitä suuremmat kuluttajaluotot korkokaton ulkopuolelle, joten sen suuruisilla luotoilla ei ollut yksiselitteistä lain asettamaa ylärajaa koron suuruudelle.

Omanlaisensa vaikutuksen tähän toi ratkaisu KKO 2015:60. Ratkaisussa oikeus totesi, että pakottavalla korkokattosäännöksellä on merkitystä arvioitaessa 2 000 euron tai sitä suurempien kuluttajaluottojen luottokoron kohtuuttomuutta.¹³ Oikeus lisäksi totesi, että tuomioistuinten on arvioitava sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvan vakiosopimusehdon kohtuuttomuutta viran puolesta.¹⁴ Kyseinen ratkaisu olennaisesti vahvensi kuluttajan asemaa erityisesti vakiosopimusehtojen kohtuuttomuuden osalta. Kuitenkin vasta useamman vuoden jälkeen vaikutukset alkoivat todella näkyä, kun julkinen keskustelu kuluttajaluottojen kohtuuttomista koroista lisääntyi.

Lisääntyneen julkisen keskustelun seurauksena myös media kiinnostui asiasta, ja vuoden 2024 alkupuolella mediassa nostettiin esille kuluttajaluottojen kohtuuttomia korkoja.¹⁵ Uutisoinnin

⁹ Wuolijoki 2022, s. 138.

¹⁰ Wuolijoki 2022, s. 138.

¹¹ Niemi 2014, s. 118.

¹² OM 16/41/2016, s. 1.

¹³ KKO 2015:60, kohta 62.

¹⁴ KKO 2015:60, kohta 22.

¹⁵ Ks. Yle Uutiset (Ali-Hokka, Anne – Munukka, Jouni), Velkaantunut Mikko vaati rahojaan takaisin kulutusluotosta – nyt häntä uhkaa yli 20 000 euron lisälasku. 26.2.2024. <https://yle.fi/a/74-20076106>

jälkeen yhä useammat kuluttajat ovat entistä tietoisempia oikeuksistaan. Myös viranomaistahot ovat ryhtyneet toimiin ja ohjeistaneet kuluttajia vaatimaan luottokustannusten alentamista, joko vaatimalla luottokustannusten kohtuullistamista tai mitätöintiä.¹⁶

Kilpailu- ja kuluttajavirasto on ohjeissaan ottanut kantaa kohtuullisen koron määrään ja ohjeistanut kuluttajia, jotka ovat solmineet luottosopimuksensa ennen 1.9.2019 hakemaan luottokustannusten kohtuullistamista, jos ne ylittävät 50 % todellisen vuosikoron.¹⁷ Ohjeissaan virasto lisäksi kertoo, että kuluttaja voi vaatia luottokustannusten mitätöimistä, jos ehdot ovat olleet epäselvät.¹⁸ Sopimusehtojen epäselvyys ei ole yhtä yksiselitteinen kuin 50 % todellisen vuosikoron ylittävät luottokustannukset. Kuluttaja voi esittää vaatimuksen luotonantajalle luottokustannusten kohtuullistamiseksi tai mitätöimiseksi, mutta lopullisen ratkaisun erimielisyyteen voi saada vasta tuomioistuimesta. Vaikka kuluttajilla olisi mahdollisuus puolustaa oikeuksiaan tuomioistuimessa, se ei välttämättä taloudellisesti ole järkevää tai mahdollista.¹⁹ Viime aikoina markkinoilla on lisääntynyt erilaisia toimijoita, jotka ovat erikoistuneet kuluttajaluottojen korkojen kohtuullistamisvaatimuksiin. Näiden toimijoiden myötä kuluttajan kuluriski on pienempi ja sen seurauksena kynnys erimielisyyksien ratkaisemisesta tuomioistuimessa oletettavasti matalampi.²⁰

Luotonmyöntäjien näkökulmasta tilanne on myös ongelmallinen, sillä epäselvän oikeustilan takia luotonantajien on vaikea ennakoida seurauksia, jos luottosopimuksen korkoehdon katsotaan olevan kohtuuton. Luotonantajat saattavat olla velvoitettuja mahdollisesti hyvittämään osan tai jopa kaikki luottokustannukset luotoista, jotka on solmittu useita vuosia sitten. Luotonantajien velvollisuus luottokustannusten hyvittämiseen vuosien takaisista luotoista perustuu siihen, ettei tuomioistuimen antamasta yksipuolisesta tuomiosta ole

(13.04. 2026), sekä Yle Uutiset (Ali-Hokka, Anne – Kivioja, Juha), MOT: Velkaantuneiden vastaisku – käsikirjoitus. 04.03.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10006409> (13.04. 2026).

¹⁶ Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04. 2026).

¹⁷ Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista. 2.1. Luottokustannusten kohtuullistaminen. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04. 2026).

¹⁸ Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista. 2.2. Luottokustannusten mitätöiminen. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04. 2026).

¹⁹ Kyläkallio 2025, s. 351.

²⁰ Kuluriski on pienempi, sillä oikeudenkäyntikulut peritään vastapuolelta tai vakuutusyhtiöltä siten, että kuluttajan oikeudenkäyntikulujen saatavat on pantattu lakitoimistolle. Ks. Lakitoimisto Takaisinperintä, Usein kysytyt kysymykset. <https://takaisinperinta.fi/usein-kysytyt-kysymykset/> (13.04. 2026).

toimitettu tiedoksianto velalliselle eli kuluttajalle. Näin ollen takaisinsaannin määräaika ei ole alkanut kulua ja kuluttajalla on mahdollista hakea takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon.²¹

Kohtuuttoman korkoehdon seurauksena luotonantajat ovat velvoitettuja hyvittämään kuluttajalle kohtuuttoman korkoehdon perusteella perityt kustannukset osittain tai kokonaan. Kohtuuttomuuden seurauksen ankaruudesta riippuen, hyvitetävät summat saattavat olla suuruudeltaan useita tuhansia euroja, joten ymmärrettävästi oikeustilan epäselvyys, ja sen myötä korkoehdon kohtuuttomuudesta aiheutuvien seurauksien vaikea ennakointi vaikuttaa molempiin osapuoliin. Luotonantajilla saattaa olla oikeudenkäynnissä paremmat resurssit, mutta lähtökohtaisesti kuluttajat ovat hyvin suojattuja luotonantajiin nähden.²² Tällä hetkellä osa luotonantajista saattaa olla tilanteessa, jossa he ovat toiminnassaan noudattaneet voimassa ollutta lakia, mutta saattavat olla velvoitettuja hyvittämään useita tuhansia euroja kuluttajille perimistään kohtuuttomista koroista. Kuluttajat ovat tilanteessa, jossa he ovat saattaneet maksaa huomattavan suuria luotokustannuksia ilman tietoa korkoehdon kohtuuttomuudesta. Epäselvä oikeustila vaikuttaa siten molempiin osapuoliin merkittävästi.

Omalta osaltaan epäselvyyttä lisää se, ettei oikeuskäytäntö kuluttajien esittämien kohtuullistamisvaatimusten määräajasta tai vaatimusten perusteena olevan velan vanhentumisesta ole vakiintunut. Kilpailu- ja kuluttajavirasto on sivuillaan ohjeistanut, miten kuluttajan tulisi toimia eri tilanteissa riippuen siitä, missä vaiheessa velkomusasia on.²³ Velkomusasian vaihe vaikuttaa siihen, missä määräajassa kuluttajan tulee vaatimuksensa esittää. Määräajat vaihtelevat 14–30 päivän välillä riippuen siitä, onko kyseessä haaste, yksipuolinen tuomio vai tuomio.²⁴ Virasto ei ohjeissaan ota kantaa siihen, millainen määräaika kohtuullistamisvaatimuksen esittämiseksi on, jos kuluttaja on maksanut luottosopimusta sopimuksen mukaisesti. Ohjeet jättävät kohtuullistamisvaatimuksen esittämisen määräajan

²¹ Yksipuolisesta tuomiosta ei voi valittaa hovioikeuteen, vaan siihen voi hakea takaisinsaantia tuomion antaneelta tuomioistuimelta. Takaisinsaannin 30 päivän määräaika alkaa kulua yksipuolisen tuomion tiedoksisaannista. Tarkemmin yksipuolisesta tuomiosta ja takaisinsaannista ks. Linna 2025, s.66-67.

²² Kyläkallio lisäksi esittää mielenkiintoisen näkemyksen, jossa hän toteaa, että tilanteissa, joissa kuluttaja on tosiasiallisesti heikommassa asemassa elinkeinonharjoittajaan nähden on kuluttajille tarpeen antaa erityinen oikeussuoja, ”*vaikka elinkeinonharjoittajan menettely ei sinänsä olisikaan oikeudenvastaista*”. Kyläkallio 2025, s. 351.

²³ Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista. 3. Ohjeet vaatimusten esittämiseen ja siihen liittyvät kulut. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04. 2026).

²⁴ Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04. 2026).

Ks. myös Linna 2025, s. 66-67.

selvittämisen ja tulkinnan kuluttajasopimuksen osapuolille ja viime kädessä tuomioistuimen määriteltäväksi.

1.2 Tutkimuskysymykset, rakenne ja rajaukset

Tämän tutkielman tavoitteena on selventää kohtuuttoman koron ja epäselvien luottoehtojen määritelmää ja analysoida osatekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, että kuluttajaluoton luottokustannuksia kohtuullistetaan tai mitätöidään. Tutkielmassa selvitetään luotonantajalle kohtuuttomaksi katsotusta korosta aiheutuvat seuraukset sekä edellytykset niille. Tutkielma pyrkii selventämään kuluttajien luotonantajille esittämien kohtuullistamisvaatimusten määrääikää ja vanhentumista, jotka ovat tällä hetkellä epäselviä.

Tutkielma keskittyy vain kuluttajaluottoihin, vaikka kuluttajansuojalain kuluttajaluottoja koskevan luvun soveltamisalaan kuuluvatkin muunkin tyyppiset lainat, maksunlykkäykset tai muut taloudelliset järjestelyt (ks. KSL 7:1). Tutkielmassa käytetään termiä kuluttajaluotto, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan alussa kuvattuja pieniä vakuudettomia luottoja, jotka ovat suuruudeltaan 2 000 euroa tai enemmän. Tutkielman tavoitteena on selventää 2 000 euron tai sitä suurempien luottojen oikeudellista tilaa. Euromääräinen rajausta perustuu siihen, että edellä mainittu korkokattosäännös ei suoraan soveltunut kyseisiin luottoihin.

Lisäksi aihetta rajataan ajallisesti siten, että tutkielma keskittyy kuluttajaluottoihin, jotka on myönnetty aikavälillä 1.6.2013- 31.8.2019. Rajausta pohjautuu kuluttajansuojalain 50 % korkokattosäännöksen (KSL 207/2013 7 luvun 17 a §) voimassaoloaikaan. Perusteena tälle rajaukselle on se, että juuri kyseiset luotot ovat yllä kuvatulla tavalla juridisesti epäselviä ja niihin liittyy tulkinnanvaraisuutta. Aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä ja ajankohtainen. Suomen Pankin sivuilta ilmenee, että vuosina 2017–2019 on myönnetty huomattavasti kuluttajaluottoja.²⁵ Vuoden 2021 alkupuolella kotitalouksille myönnettyjen kulutusluottojen lainakanta oli 220 miljoonaa euroa.²⁶ Tarkkoja vertailukelpoisia tilastoja kuluttajaluottojen

²⁵ Suomen Pankki, Kotitalouksilla runsaasti kulutusluottoja –kasvuvauhti hidastunut. 1.7.2025. <https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/tilastotiedotteet/rahalaitosten-tase/2025/kotitalouksilla-runsaasti-kulutusluottoja-kasvuvauhti-hidastunut/> (13.04. 2026).

Kuluttajaluottojen ja summaaristen riita-asioiden määrien kasvusta tarkemmin ks. HE 230/2018 vp, s. 3-7.

²⁶ Suomen Pankki, Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden osuus pieni kotitalouksille myönnettyistä kulutusluotoista. 14.9.2021. <https://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/tilastotiedotteet/muut-rahoituslaitokset-lainat-ja-korot/2021/kulutusluotto--ja-pienlainayhtioiden-osuus-pieni-kotitalouksille-myonnettyista-kulutusluotoista/> (13.04. 2026).

kokonaismääristä eri vuosilta ei kuitenkaan ole, sillä niitä ei ole tilastoitu yhtenäisesti.²⁷ Voidaan kuitenkin todeta, että aihe kohdistuu merkittävään joukkoon kuluttajia.²⁸

Ensimmäisessä kappaleessa käsitellään kuluttajaluottoihin keskeisesti liittyvät lait ja muut oikeudelliset instrumentit. Lisäksi kappaleessa tarkennetaan EU-tasolta tulevan lainsäädännön merkitystä kansalliselle kuluttajaoikeudelle. Ensimmäinen kappale vastaa tutkimuskysymykseen, *miten kuluttajaluottojen korkoja ja kuluja säännellään?* Tarkoituksena ei ole analysoida kuluttajansuojalain muutoksia, vaan syventyä 1.6.2013-31.8.2019 voimassa olleeseen korkokattosäännökseen sekä muihin tuona aikana myönnettyihin kuluttajaluottosopimuksiin ja luottokustannuksiin vaikuttaviin säännöksiin.

Toisessa kappaleessa tutkitaan luottokustannusten kohtuullistamista. Kappaleessa käsitellään tuomioistuimen velvollisuutta kohtuullistaa korkoja viran puolesta, vastaten tutkimuskysymykseen, *millä edellytyksillä tuomioistuimilla on velvollisuus kohtuullistaa korkoja viran puolesta?* Tuomioistuinten velvollisuutta kohtuullistaa korkoja viran puolesta pohditaan erityisesti ratkaisun KKO 2015:60 näkökulmasta. Lisäksi kappaleessa käsitellään tuomioistuimen suorittamaa kohtuuttomuusarviointia ja kohtuullisuuden määritelmää. Kohtuullistamisen ja kohtuullisuuden tulkinnassa tukeudutaan vahvasti oikeuskäytäntöön ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytäntöön.

Kolmannessa kappaleessa jatketaan korkoehdon kohtuuttomuuden parissa tutkien luottokustannusten mitätöimistä. Kappaleessa syvennytään luottokustannusten mitätöimiseen oikeuskäytännön ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisujen myötä. Teemallisesti toinen ja kolmas kappale ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa. Tämän myötä molemmissa kappaleissa vastataan osittain samoihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymykset ovat: 1) *Millä edellytyksillä kuluttajaluoton korkoehto voidaan katsoa kohtuuttomaksi?* 2) *Millä edellytyksillä kuluttajaluottosopimuksen korkoehto voi täyttää kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n ja 2 §:n sovittelun tai huomioon ottamatta jättämisen edellytykset kohtuuttomuuden perusteella?* 3) *Millä edellytyksillä kuluttajaluottosopimuksen korkoehto voi täyttää sopimusehtodirektiivin 6 artiklan soveltamisen edellytykset?* ja 4) *Mitkä ovat kohtuuttoman korkoehdon seuraukset?*

Toisen ja kolmannen kappaleen tavoitteina on selventää, miten 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyjen kuluttajaluottojen korkoehtoja tulkitaan tuomioistuimissa sekä

²⁷ Järvelä – Saastamoinen – Salo 2022, s. 9.

²⁸ Väittäjä perustuu tilastoihin, joissa määritellään mm. kuluttajaluottokanta euromääräisesti, maksuhäiriömerkinnät sekä käräjäoikeuksien summaariset riita-asiat. Ks. Järvelä – Saastamoinen – Salo 2022, s. 12–15.

kuluttajariitalautakunnassa. Tämän myötä selviää, miten kuluttajien oikeusturva tällä hetkellä toteutuu sekä, miten mahdollisesti epäselvä oikeustila vaikuttaa molempiin osapuoliin. Kappaleissa käsitellään luottokustannusten sovittelua teorian ja oikeuskäytännön kautta, hyödyntäen lisäksi Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä.

Viimeisessä kappaleessa pohditaan, kuinka vanhoista luottosopimuksista kuluttajalla on oikeus vaatia luottokustannusten kohtuullistamista tai mitätöimistä. Kappale vastaa kysymykseen, *millainen määräaika luottokustannusten kohtuullistamisen tai mitätöimisen vaatimuksen esittämiselle on?* Kappaleessa pohditaan kuluttajan ja luotonmyöntäjän oikeudellista asemaa ja sitä, miten velan vanhentuminen vaikuttaa molempien osapuolien oikeusturvaan. Viimeisen kappaleen myötä selviää, kuinka laaja ja pitkäkestoinen velvoite luotonantajille on kuluttajaluottosopimuksesta mahdollisesti syntynyt, sekä kuinka pitkältä ajalta kuluttajilla on oikeus saada maksamiaan kohtuuttomia korkoja soviteltua.

1.3 Tutkimusmetodit ja lähdeaineisto

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää: 1) miten kuluttajaluottojen luottokustannuksia säännellään ja 2) miten säädetty laki suhtautuu luottokustannusten suuruuteen sekä 3) miten lakia on tulkittu oikeuskäytännössä ja sen myötä 4) selventää kuluttajaluottojen luottokustannusten oikeudellista tilaa. Yksinomaan lain kirjainta tulkitsemalla vastaus tutkimusongelmaan on suppea ja siten analyysin tueksi on turvauduttava lain esitöihin, oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen.

Kuluttajaluottojen luottokustannusten sääntelyn selventäminen puoltaa varsin perinteistä lähestymistapaa ja metodiksi valikoitui siten lainoppi. Yksinkertaistettuna lainopin metodi on oikeussääntöjen tulkintaa ja oikeusperiaatteiden punnintaa sekä oikeussääntöjen ja oikeusnormien systematisointia eli toisin sanoen oikeudellista argumentaatiota.²⁹ Ensimmäinen kappale keskittyy nimenomaisesti oikeussääntöjen tulkintaan ja sen tarkoituksena on tuottaa lainopillista tietoa kuluttajaluottojen luottokustannuksiin vaikuttavista oikeussäännöistä.³⁰ Kappaleessa määritellään aiheen kannalta relevantit oikeussäännöt ja punnitaan, miten nämä vaikuttavat kuluttajaluottojen luottokustannuksiin.

Tutkielmassa systematisointi lähtee liikkeelle määrittelemällä kuluttajaluottojen luottokustannuksia koskevan sääntelykehikon. Tähän kuulu kansallinen sääntely sekä EU-tason

²⁹ Siltala 2003, s. 328.

³⁰ Tarkemmin oikeussäännöistä ks. Aarnio 1978, s. 62–73.

sääntely. Tämän jälkeen voidaan syventyä yksittäisiin lainkohtiin tarkemmin tulkitsemalla yksittäisen lainkohdan merkitystä eli selvittämällä oikeussäännösten sisältöä. Tutkielmassa keskitytään erityisesti kuluttajansuojalain (207/2013) 7 luvun 17 a §:n tulkintaan hyödyntäen lain esitöitä ja oikeuskirjallisuutta sekä käyttämällä apuvälineenä oikeuskäytäntöä.³¹ Lain esitöiden, oikeuskirjallisuuden sekä oikeuskäytännön hyödyntäminen on perusteltua, sillä pelkällä lain sanamuodon tulkinnalla ei saada vastausta tutkimuskysymyksiin.³² Lain normatiivisen tulkinnan lisäksi hyödynnetään deskriptiivistä tulkintaa, sillä tutkielmassa haetaan vastauksia tutkimuskysymyksiin selvittämällä, miten tuomioistuimet ovat tulkinneet lakia.³³

Tutkielmassa hyödynnetään formaalia eli muodollista oikeuslähdeoppia, jossa keskeisiä oikeuslähteitä ovat lait ja niiden valmistelutyöt sekä tuomioistuiratkaisut.³⁴ Tutkielmassa käytetään vahvasti velvoittavina oikeuslähteinä kansallisia lakeja, kuten kuluttajansuojalakia ja EU-tuomioistuimen ratkaisuja, joissa on tulkittu sopimusehtodirektiivin tai kulutusluottodirektiivin merkitystä. Heikosti velvoittavina oikeuslähteinä toimivat hallituksen esitykset ja muut lainvalmistelumateriaalit, joista haetaan näkemystä voimassa olevan lain tulkintaan. Sallittuna oikeuslähteenä hyödynnetään varallisuus oikeuden yleisiä oppeja ja periaatteita, erityisesti kohtuusperiaatetta.³⁵

Tutkielman toisessa ja kolmannessa kappaleessa syvennytään tarkemmin oikeuskäytännön ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisujen myötä kuluttajaluottojen kohtuuttomien luottokustannusten oikeustilaan. Tuomioistuinratkaisut on kerätty kaikista Suomen hovioikeuksista, joista ratkaisuja saatiin yhteensä 47 kappaletta.³⁶ Tuomioistuinratkaisuiden rajauksena oli, että ne koskivat 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyjä kuluttajaluottoja ja niiden luottokustannuksia. Tuomioistuiratkaisuiden kerääminen yksinomaan hovioikeuksista perustuu siihen, että niiden oikeudellinen painoarvo on suurempi. Lisäksi pienellä otannalla pystytään muodostamaan kattava käsitys kuluttajaluottojen luottokustannusten

³¹ Oikeussäännösten sisältöä voidaan monella eri tavalla selventää. Lakitekstien, viranomaisratkaisuiden lainvalmistelutöiden sekä oikeuskirjallisuuden käyttö on joissain tapauksissa perusteltu ja hyödyllinen tapa tuottaa tietoa. Aarnio 1978, s. 100.

³² Erityisesti kuluttajansuojaoikeuteen kuluttajaluottojen osalta on merkittävästi vaikuttanut tuomioistuinratkaisut (etenkin KKO 2015:60), joten on argumentaation tueksi on perusteltua hyödyntää oikeuskäytäntöä. Tarkemmin argumenteista ks. Aarnio 1978, s. 154-158.

³³ Deskriptiivisestä laintulkinnasta ks. Aarnio 1978, s. 248-254.

³⁴ Hirvonen 2011, s. 42.

³⁵ Yleisesti oikeuslähteiden velvoittavuudesta ks. Alvesalo-Kuusi – Kumpula 2021, kohdasta 2.4 Lainopin ja oikeussosiologian tutkimusaineistot ja menetelmät.

³⁶ Aikavälillä 1.6.2013-31.8.2019 myönnettyjä kuluttajaluottoja koskevia hovioikeuksien ratkaisuja saatiin yhteensä 47, joista 11 Vaasan hovioikeudesta, 12 Rovaniemen hovioikeudesta, 8 Helsingin hovioikeudesta, 5 Itä-Suomen hovioikeus ja 11 Turun hovioikeudesta.

oikeudellisesta tilasta, sillä ratkaisuja on kokonaisuudessaan pieni määrä verrattuna esimerkiksi käräjäoikeuden ratkaisuihin.³⁷

Tutkielmassa hyödynnettiin vain hovioikeuksien ratkaisuja, joissa tuomioistuin oli suorittanut kohtuuttomuusarvioinnin ja näin ollen arvioinut koron kohtuuttomuutta, joko sopimusehtodirektiivin perusteella tai kuluttajansuojalain mukaan. Tutkielmasta rajattiin pois ratkaisut, joissa hovioikeus ei myöntänyt jatkokäsittelylupaa tai joissa luoton todellinen vuosikorko oli alle 50 %, sekä ratkaisut, joissa käsiteltävä asia ei suoraan liittynyt tutkielman aiheeseen. Näitä olivat ratkaisut, jotka liittyivät luottosopimuksen toimittamiseen, oikeudenkäyntikuluihin, luoton ennakaiseen maksamiseen, luoton ottamiseen toisen tunnuksilla, sovinnon vahvistamiseen tai korvausvastuuseen. Nämä rajaukset perustuivat siihen, että kyseisissä tuomioistuinten ratkaisuissa ei pohdittu kuluttajaluoton koron kohtuullisuutta tai suoritettu kohtuuttomuusarviointia.

Tuomioistuinratkaisuiden lisäksi lähteinä hyödynnettiin kuluttajariitalautakunnan ratkaisuja. Lähteiksi valikoituivat julkisista lähteistä saatavilla olevat kuluttajaluottosopimusten korkoehtoa käsittelevät ratkaisut, sillä ne ovat merkittävimmät ja ohjaavimmat. Avoimesti saatavilla olevien ratkaisuiden lisäksi yksi lautakunnan ratkaisu pyydettiin suoraan kuluttajariitalautakunnalta, sillä siihen oli viitattu avoimesti saatavilla olevassa ratkaisussa ja siinä käsiteltiin vaatimusten vanhentumista.

Perinteisesti lainopilla on katsottu olevan kaksi tehtävää: oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta.³⁸ Viimeisessä kappaleessa systematisointi ja tulkinta kohdistuu vanhentumislakiin (laki velan vanhentumisesta 728/2003). Oikeustositseikan ja oikeusseuraamuksen välisen suhteen selvittäminen on käytännöllisen lainopin perustehtävä.³⁹ Tätä hyödynnetään, kun selvitetään kuluttajaluottojen luottokustannuksiin kohdistuvien kohtuullistamisvaatimusten vanhentumista.⁴⁰ Vanhentumislain lisäksi kappaleessa hyödynnetään edellä kuvattuja kuluttajariitalautakunnan ratkaisuja, joissa on punnittu kohtuullistamisvaatimusten

³⁷ Summaarisia riita-asioita ratkaistaan käräjäoikeuksissa huomattava määrä, joista osasta annetaan yksipuolinen tuomio (ks. HE 230/2018 vp, s. 4-7), eikä niissä näin ollen ole välttämättä arvioitu koron kohtuuttomuutta. Tämän myötä tutkielman tavoitteet ja resurssit huomioon ottaen oli perustelua hyödyntää yksinomaan hovioikeuksien ratkaisuja, sillä niissä on punnittu aiheeseen liittyviä oikeustositseikkoja ja oikeussääntöjä.

³⁸ Aarnio 1978, s. 52 ja Aarnio 1997, s. 36-37.

Oikeustutkimuksesta ja jaottelusta ks. Aarnio 1978, s. 52-58.

³⁹ Aarnio 1997, s.40.

Tutkielmassa ei eritellä teoreettista ja käytännöllistä lainoppia niiden läheisen suhteen vuoksi.

Tarkemmin lainopin eri tasoista ks. Aarnio 1978, s. 97-98.

⁴⁰ Oikeustositseikan ja oikeusseuraamuksen suhteesta ks. Aarnio 1978, s. 65-66.

vanhentumista ja ainoaa asiasta annettua hovioikeuden ratkaisua. Vanhentumisajan tulkintaan vaikuttaa myös merkittävästi Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö, sekä tehokkuusperiaate. Kuluttajaluottojen luottokustannuksia ja kohtuullistamisvaatimusten vanhentumista koskevien oikeussääntöjen tulkinnan ja systematisoinnin ja oikeuskäytännön ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisuiden myötä selviää, mikä on 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyjen kuluttajaluottosopimusten tämänhetkinen oikeudellinen tila.

2. Kuluttajaluottojen sääntely

2.1 EU-tason sääntely

Suomi on Euroopan unionin jäsenvaltio ja sen myötä kansalliseen lainsäädäntöömme vaikuttaa osin EU-tason sääntely. Jos kansallisen lain ja Euroopan unionin oikeuden välillä on ristiriitaa, syrjäyttää unionin oikeus kansallisen lain, sillä se on ensisijaista.⁴¹ Tämä perustuu ensisijaisuuden periaatteeseen (*principle of primacy*), joka on konfliktinratkaisusääntö.⁴² Jäsenvaltiot ovat kuitenkin suvereenia valtioita, joten periaatetta ei tule ymmärtää siten, että se loisi hierarkian Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksen välille.⁴³ Ensisijaisuuden periaatetta on Unionin tuomioistuimen johdosta täsmennetty siten, että kansallista oikeutta on sivuutettava ensisijaisuuden periaatteen myötä vain siinä määrin, että unionin oikeuteen perustuva asiaan soveltuva oikeus toteutuu.⁴⁴

Kansallisesti kuluttajaluottoihin liittyvään lainsäädäntöön on osaltaan vaikuttanut EU-tason sääntely direktiivien muodossa. Erityisesti kaksi direktiiviä ovat olleet ja ovat yhä merkittävä osa kansallista kuluttajansuojaoikeutta kuluttajaluottojen osalta. Nämä ovat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY⁴⁵ eli sopimusehtodirektiivi sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta annettu direktiivi 2008/48/EY⁴⁶ eli kulutusluottodirektiivi. Ensisijaisuuden periaate näkyy direktiivien osalta siten, että koko kansallista lakia ei sivuuteta vaan ainoastaan se kansallisen lain säännös, jolla on implementoitu direktiivi, jätetään soveltamatta, jos se estää direktiiviin perustuvan oikeuden toteutumisen.⁴⁷

Ensisijaisuuden periaatteeseen liittyy läheisesti tehokkuusperiaate (*effet utile*), joka velvoittaa jäsenvaltiot takaamaan tehokkaat oikeussuojakeinot ihmisille ja yksityisille oikeushenkilöille kansallisissa viranomaisissa ja tuomioistuimissa heidän unionin oikeuteen perustuvien oikeuksiensa toteuttamiseksi.⁴⁸ Tehokkuusperiaatetta on tulkittu EU-tuomioistuimessa vaihtelevasti, mutta vallitseva näkemys hakee tasapainoa kansallisen prosessiautonomian ja

⁴¹ Raitio – Tuominen 2025, s. 245.

⁴² Raitio – Tuominen 2025, s. 245.

⁴³ Raitio – Tuominen 2025, s. 245.

⁴⁴ Raitio – Tuominen 2025, s. 246.

⁴⁵ Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajaluottosopimusten kohtuuttomista ehdoista.

⁴⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY, annettu 23 päivänä huhtikuuta 2008, kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta.

⁴⁷ Raitio – Tuominen 2025, s. 246.

⁴⁸ Raitio – Tuominen 2025, s. 219.

tehokkuusperiaatteen välille.⁴⁹ Tämä ilmenee esimerkiksi asetetuilla preklusiivisilla määräajoilla oikeussuojakeinojen käyttöön.⁵⁰

Tehokkuusperiaatteella on suuri merkitys arvioitaessa kuluttajien mahdollisuutta vaatia luottokustannusten kohtuullistamista ja näiden vaatimusten vanhentumista. Tutkielmassa perehdytään myöhemmin kuluttajien esittämien kohtuullistamis- tai mitätöimisvaatimusten mahdolliseen vanhentumiseen ja siihen, miten vaatimusten vanhentuminen näyttäytyy kuluttajansuojan kannalta tehokkuusperiaatteen valossa.

Seuraavaksi syvennymme kahteen yllä mainittuun direktiiviin eli sopimusehtodirektiivin ja kulutusluottodirektiivin. Molemmat ovat osaltaan muovanneet kansallista kulutusluottoihin liittyvää lainsäädäntöämme. Direktiivit ovat keskenään eri luonteisia, sillä niiden asettamat yhdenmukaistamisen tasot vaihtelevat vähimmäis- ja enimmäistason välillä, joka näkyy kuluttajansuojalaisissa sekä oikeuskäytännössä. Direktiivien taustaa ja niiden vaikutusta tullaan seuraavaksi käsittelemään yksityiskohtaisesti.

2.1.1 Sopimusehtodirektiivi

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5. huhtikuuta 1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY eli sopimusehtodirektiivi on tärkeä instrumentti kuluttajien suojaamisessa kohtuuttomilta sopimusehdoilta. Jäsenvaltioiden on tullut implementoida direktiivin asettamat säädökset kansalliseen lakiin 31. joulukuuta 1994 mennessä (10 artikla). Direktiivi pyrkii lähentämään kuluttajan ja elinkeinoharjoittajan välillä tehtyjen kuluttajasopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä jäsenvaltioissa (1 artikla 1 kohta). Direktiivi on vähimmäistasoinen ja jättää siten jäsenvaltioille mahdollisuuden säätää direktiiviä tiukemmista säännöksistä kuluttajan suojelun korkeamman tason varmistamiseksi (8 artikla).

Direktiiviä sovelletaan vain sellaisiin sopimusehtoihin, joista osapuolet eivät ole erikseen neuvotelleet.⁵¹ Tätä rajausta ei kirjattu kuluttajansuojalakiin, mutta se on ollut jo vuodesta 1978 alkaen periaatteena.⁵² Soveltamisalan rajausta tulee direktiivin 3 artiklan kohtuuttoman ehdon

⁴⁹ Raitio – Tuominen 2025, s. 221.

⁵⁰ Raitio – Tuominen 2025, s. 221.

⁵¹ HE 218/1994 vp, s. 4–5.

Sekä suulliset että kirjalliset sopimusehdot kuuluvat direktiivin soveltamisalaan ks. Peltonen – Määttä 2015, s. 181.

⁵² Peltonen – Määttä 2015, s. 182.

määritelmästä.⁵³ Kohtuuttoman sopimusehdon määritelmän lisäksi direktiivissä on liitteenä ohjeellinen luettelo sopimusehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina (3 artikla 3 kohta). Luetteloon on kiinnitettävä huomiota arvioitaessa sopimusehdon kohtuuttomuutta, mutta luettelo ei ole tyhjentävä, eikä ehdon puuttuminen luettelosta tee siitä automaattisesti kohtuullista.⁵⁴

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu eli niin kutsuttua vakioehtoa pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille. Sopimusehtoa ei direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennalta laadittu, eikä kuluttaja ole siten voinut vaikuttaa sopimuksen sisältöön. Elinkeinonharjoittajalla on todistustaakka, jos hän väittää, että vakioehdosta on neuvoteltu.

Toinen oleellinen kohta direktiivistä on sen 4 artikla, joka koskee sopimusehdon kohtuuttomuuden arviointia. 4 artiklan 1 kohdan mukaan kohtuuttomuusarviointissa on otettava huomioon sopimuksen kohteen luonne ja sopimuksentekohetkellä vallinneet olosuhteet, sekä muut ehdot tai sopimukset, joista kuluttajasopimus on ollut riippuvainen. Merkittävä raja kohtuuttomuusarviointiin on saman artiklan 2 kohdassa, jonka mukaan kohtuuttomuusarviointia ei sovelleta sopimuksen tiettyihin ehtoihin, kuten hintaan, korvauksen riittävyyteen tai vastineena toimitettaviin palveluihin, jos sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Luoton koron voidaan katsoa kuuluvan hintakategoriaan.

Direktiivin 5 artiklassa on asetettu vaatimus, että kaikki kirjallisesti laaditut sopimukset ja niiden ehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi.⁵⁵ Jäsenvaltioiden tulee säätää kansallinen lainsäädäntö siten, ettei kohtuuttomat sopimusehdot sido kuluttajaa (6 artikla 1 kohta). Jos mahdollista, sopimus jää voimaan ilman kohtuuttomia sopimusehtoja ja on osapuolia sitova (6 artikla 1 kohta). Jäsenvaltioiden on turvattava, ettei lakiviittauksella kolmannen valtion lainsäädäntöön kierretä direktiivin mukaista suojaa (6 artikla 2 kohta).

⁵³ HE 218/1994 vp, s. 4–5.

⁵⁴ HE 218/1994 vp, s. 10.

Direktiivin liitteenä olevaa ohjeellista luetteloa kohtuuttomista sopimusehdoista ei nähty tarpeelliseksi sisällyttää kansalliseen säädöstekstiin, mutta lain esitoissa on käsitelty ehdot yksityiskohtaisissa perusteluissa ja siten täytetty vaatimus direktiivin luettelon implementoinnista kansallisesti. Ks. HE 218/1994 vp, s. 10–14.

⁵⁵ Nimenomaista vaatimusta kirjallisten ehtojen selkeydestä ja ymmärrettävyydestä ei kirjattu kansalliseen lakiin, mutta oikeuskäytännössä vaatimus sopimusehtojen selkeydestä ja ymmärrettävyydestä on vahvistettu ks. Peltonen – Määttä 2015, s. 182.

Jäsenvaltioiden on lisäksi varmistettava riittävät ja tehokkaat keinot elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisten sopimusten kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi (7 artikla 1 kohta). Näitä keinoja ovat esimerkiksi kansallisten kuluttajien etua suojaavien järjestöjen mahdollisuus saattaa toimivaltaiselle viranomaiselle tai tuomioistuimelle, jotka päättävät, ovatko sopimusehdot kohtuuttomia, ja riittäviä ja tehokkaita keinoja käyttämällä voivat lopettaa kohtuuttomien ehtojen käytön (7 artikla 2 kohta). Edellä mainitut oikeudelliset keinot tulee voida kohdistaa samoja tai samanlaisia ehtoja käyttäviin saman alan elinkeinonharjoittajiin tai niiden järjestöihin yhteisesti tai erikseen (7 artikla 3 kohta).

Sopimusehtodirektiivin ehkä merkittävimpiä rajoituksia on yllä kuvattu kohtuuttomuusarvioinnin rajausta eli se, että 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti selkeästi ja ymmärrettävästi laadittuihin sopimuksen tiettyihin ehtoihin ei sovelleta kohtuuttomuusarviointia. Tämän myötä kansalliselle tuomioistuimelle tulee kohtuuttomuutta arvioitaessa ensin määriteltäväksi, ovatko sopimusehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

Direktiivin implementoimisen yhteydessä kansalliseen lainsäädäntöömme ei kuitenkaan lisätty yllä kuvatun kaltaista rajoitusta soveltamisalasta. Lain esitöissä todettiin direktiivin soveltamisalan olevan Suomen lainsäädäntöä merkittävästi suppeampi kohtuuttomien sopimusehtojen osalta, sillä direktiivin soveltamisalaan kuuluvat kuluttajasopimukset ja niiden ehdot ainoastaan rajoitetusti.⁵⁶ Ennen sopimusehtodirektiivin täytäntöönpanoa kansallisessa lainsäädännössä on ollut laajat kohtuullistamismahdollisuudet, ja nämä sekä joustavat sovittelukeinot ovat kuuluneet sopimusoikeudemme periaatteisiin.⁵⁷ Edellä mainittuihin kohtuullistamismahdollisuuksiin on sisällynyt direktiivistä poiketen kaikenlaiset sopimukset sekä niiden ehdot rajoituksetta.⁵⁸ Tähän ei haluttu muutosta, joten kuluttajien kannalta parempi lainsäädäntö päätettiin pitää voimassa.

2.1.2 Kulutusluottodirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta annetun direktiivin 2008/48/EY eli kulutusluottodirektiivin tarkoituksena on jäsenvaltioiden kuluttajaluottosopimuksia koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhdenmukaistaminen tiettyjen näkökohtien osalta (1 artikla). Uusi

⁵⁶ HE 218/1994 vp, s. 7.

⁵⁷ HE 218/1994 vp, s. 7.

⁵⁸ HE 218/1994 vp, s. 7.

direktiivi oli tarpeen sillä oli ilmennyt, että jäsenvaltioiden kuluttajaluottoihin liittyvien lainsäädäntöjen välillä oli merkittäviä eroja (johdanto-osan 3 kohta). Täydellisellä yhdenmukaistamisella pyritään varmistamaan kuluttajien etujen korkeatasoinen ja yhtäläinen suoja kaikkialla yhteisössä aitojen sisämarkkinoiden luomiseksi (johdanto-osan 9 kohta).

Direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu asuntoluotot ja luotot, joiden vakuutena on kiinnitys tai muu kiinteään omaisuuteen kohdistuvavastaava vakuus sekä alle 200 euron tai yli 75 000 euron luottosopimukset (2 artikla 2 kohta).⁵⁹ Kansallisesti vastaavia rajoituksia soveltamisalaan ei haluttu tehdä ja kuluttajansuojalain 7 luvun soveltamisala pysytettiin direktiiviä laajempaan kattaen myös asuntoluotot sekä kaiken suuruiset kuluttajaluotot.⁶⁰

Direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä kuluttajansuojalain koko 7 luku uudistettiin, sillä direktiivin myötä tehtävien tarkistusten määrä oli runsaslukuinen, vaikka säännökset pääosin vastasivat voimassa ollutta kansallista lainsäädäntöä.⁶¹ Kokonaisuudistusta puolsi myös 7 luvun vaikeaselkoisuus monista yksittäisistä säännösuudistuksista johtuen sekä soveltamisalan monimutkaisuus.⁶² Uudistuksen myötä kuluttajansuojalain 7 luvun otsikko vaihdettiin kulutusluotoista kuluttajaluottoihin.⁶³ Otsikon muutoksen syynä oli sen epäselvyys, sillä 7 luvun soveltamisala ei rajautunut vain kulutusluottoihin vaan sitä sovellettiin myös asuntoluottoihin.⁶⁴

Kulutusluottodirektiivin 3 artiklan g kohdassa määritellään kuluttajalle aiheutuvat luoton kokonaiskustannukset. Määritelmä on laaja ja siihen luetaan kaikki kustannukset, jotka kuluttaja on luottosopimuksen yhteydessä maksettava sekä jotka ovat luotonantajan tiedossa. Kustannuksiin kuuluu myös luottosopimukseen liittyvien lisäpalveluiden, kuten vakuutusmaksujen kustannukset, jos nämä ovat olleet ehtona luoton saamiseksi joko yleensä tai markkinoiduin ehdoin (3 artikla g kohta). Kansalliseen lainsäädäntöön tuli tämän myötä laajentaa luottokustannusten määritelmä kattamaan myös vakuutusmaksut ja muut lisäpalvelut.⁶⁵

Luotonantajan tiedonantovelvollisuutta täsmennettiin direktiivin 5 artiklan myötä, ja käyttöön otettiin vakiomuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot- lomake, joka löytyy direktiivin

⁵⁹ Tarkempi luettelo soveltamisalan rajauksesta ks. kulutusluottodirektiivi 2008/48/EY, 2 artikla 2 kohta kokonaisuudessaan.

⁶⁰ HE 24/2010 vp, s. 13.

⁶¹ HE 24/2010 vp, s. 12.

⁶² HE 24/2010 vp, s. 12.

⁶³ Bärlund 2024, s. 1306.

⁶⁴ HE 24/2010 vp, s. 12.

⁶⁵ HE 24/2010 vp, s. 28.

liitteestä II.⁶⁶ 5 artiklan 1 kohdassa on lueteltuna tiedot, jotka luotonantajan on kuluttajalle annettava ennen luottosopimuksen solmimista tai välittömästi sen jälkeen. Tiedot olivat pääpiirteissään samat kuin sillä hetkellä voimassa olleessa kansallisessa laissa, mutta huomattavasti yksityiskohtaisemmat.⁶⁷ Huomionarvoista on, että direktiivin myötä luotonantajan tuli esittää luoton todellinen vuosikorko esimerkin avulla (5 artikla 1 kohta g alakohta). Näin ollen kuluttajaluottojen luottokustannusten vertailu helpottui. Todellisen vuosikoron laskemisen kaava sekä laskemisessa käytettävät lisäoletukset löytyvät direktiivin liitteestä I.

Yllä kuvattujen ennen luottosopimusta annettavien tietojen lisäksi direktiivi sisältää 22 kohtaisen listan tiedoista, jotka tulee tiiviisti ja selkeästi sisällyttää luottosopimukseen (10 artikla 2 kohta). Direktiivin mukaan luottosopimus on laadittava kirjallisena tai muulla pysyvällä tavalla (10 artikla 1 kohta). Kansalliseen lakiin haluttiin täsmentää, että sopimus voi olla myös sähköinen, jos kuluttajan on mahdollista tallentaa ja toisintaa se muuttumattomana.⁶⁸

Toisin kuin vähimmäistason asettava sopimusehtodirektiivi, kulutusluottodirektiivi on yhdenmukaistamisen seurauksena osin pakottavaa sääntelyä.⁶⁹ Jäsenvaltiot eivät voi kansallisella lainsäädännöllä poiketa direktiivissä annetuista yhdenmukaistetuista säännöksistä (22 artikla 1 kohta). Lisäksi jäsenvaltioiden on varmistettava, että kuluttajat eivät voi luopua sitovasti oikeuksistaan, jotka on direktiivin myötä täytäntöön pantu kansallisesti (22 artikla 2 kohta). Jäsenvaltioiden on lisäksi asetettava direktiivin täytäntöön panneen kansallisen lain rikkomisesta seuraavat *tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat* seuraukset (23 artikla).

2.2 Kansallinen sääntely

Kansallisella tasolla tärkein kuluttajaluottoja koskeva laki on kuluttajansuojalaki (38/1978, KSL). Kuluttajansuojalain lisäksi laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929, ”oikeustoimilaki”, OikTL), sekä laki velan vanhentumisesta (728/2003, ”vanhentumislaki”, VanhL) omalta osaltaan vaikuttavat kysymykseen luottokustannusten kohtuullistamisesta.

⁶⁶ Direktiivissä lomake on nimellä ”Vakiomuotoiset eurooppalaiset kulutusluottotiedot” (*Standard European Consumer Credit Information, SECCI*), mutta kuluttajansuojalakiin lomake lisättiin muodossa ”Vakiomuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot”. Tämä mukailee kuluttajansuojalain 7 luvun nimen muutosta kulutusluotoista kuluttajaluottoihin.

⁶⁷ HE 24/2010 vp, s. 31.

⁶⁸ HE 24/2010 vp, s. 36.

⁶⁹ Ks. HE 24/2010 vp, s. 5.

Näitä käsitellään tarkemmin jäljempänä, kun selvitetään kuluttajien esittämien kohtuullistamisvaatimusten vanhentumista.

Kuten aiemmin on todettu, EU-tason sääntely on vaikuttanut merkittävästi kuluttajansuojalakiin ja se on muovaantunut direktiivien täytäntöön panojen myötä. Kuluttajansuojalaki on pakottavaa lainsäädäntöä, joka sääntelee kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä suhdetta.⁷⁰ Lailla pyritään tehokkaasti suojaamaan kuluttajaa, joka on heikommassa asemassa elinkeinonharjoittajaan nähden. Tämä ilmenee elinkeinonharjoittajaan kohdistuvina vaatimuksina ja vastuina. Kuluttajansuojalain soveltamisala on laaja ja sitä sovelletaan tilanteissa, joissa elinkeinonharjoittaja tarjoaa, myy tai muuten markkinoi kulutushyödykettä kuluttajalle (KSL 1:1). Laki on jaoteltu teemoittain eri lukuihin, ja kuluttajaluottoja koskevat tarkemmat säännökset löytyvät lain 7 luvusta. Tämän lisäksi kuluttajaluottosopimusten sopimusehtoihin sovelletaan lukua 3 ja sopimuksen sovitteluun ja tulkintaan lukua 4.

2.3 Sääntelyn sisältö aiheittain

2.3.1 Aluksi

Kuluttajaluottoihin liittyy paljon sääntelyä, mutta luottokustannusten kohtuullisuuteen vaikuttavan sääntelyn selventämiseksi ei ole tarpeen käydä yksityiskohtaisesti läpi koko kuluttajansuojalakia tai sen 7 lukua, vaan keskittyminen tulee olemaan aiheen kannalta oleellisissa teemoissa. Näitä ovat sopimusehtojen sääntely, sopimuksen sovittelu ja tulkinta, luottokustannukset ja korot, luottosopimus ja korkokatto.

Kuluttajansuojalakia on muutettu useaan otteeseen ja tutkielman aiheena oleviin kuluttajaluottoihin sovelletaan useita versioita kuluttajansuojalaista.⁷¹ Nämä on pyritty esittämään mahdollisimman selkeästi, mutta useiden lakimuutosten myötä kokonaisuus on hajanainen. Tämä osaltaan vaikeuttaa tulkintaa luottokustannusten kohtuullistamisen tai mitätöimisen edellytyksistä. Jos lain säädöskokoelmanumeroa ei ole tekstissä eritelty, on laki vastaava kuin tällä hetkellä voimassa oleva.

⁷⁰ Hemmo – Hoppu 2006, kohdasta 3. Sopimusoikeuden normisto ja sopimusriskit. Sopimukseen sovellettavien normien soveltamisjärjestys. Normien soveltamisjärjestys. Pakottava lainsäädäntö.

⁷¹ Tutkielman aiheena oleviin kuluttajaluottoihin sovelletaan ajallisesti useita kuluttajansuojalain muutoksia. Ks. tarkemmin KSL 1259/1994, KSL 1072/2000, KSL 746/2010 sekä KSL 207/2013.

2.3.2 Sopimusehtojen sääntely

Kuluttajansuojalain 3 luvussa säädetään kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen sopimuksen sopimusehdoista. Elinkeinonharjoittajaa eli tässä yhteydessä luotonantajaa nimenomaisesti kielletään käyttämästä sopimusehtoa kulutushyödykettä eli luottoa tarjotessaan, jota on pidettävä kuluttajan kannalta kohtuuttomana, kun otetaan huomioon luoton hinta ja muut asiaan vaikuttavat seikat (KSL 3:1.1). Luotonantajalle on tämän myötä asetettu nimenomainen kieltä käyttä kuluttajan kannalta kohtuuttomana pidettävää sopimusehtoa. Tuomioistuinten tehtäväksi on muodostunut kohtuuttomuuden arviointi, sillä sopimusten sääntely perustuu yleislauseketyyppiseen sääntelyyn.⁷²

Pykälässä on lisäksi täsmennetty kiellon koskevan myös elinkeinonharjoittajien yhteenliittymää, jotka laativat sopimuksia tai antavat suosituksia tai ohjeita sopimusehdoista (KSL 3:1.2). Yhteenliittymän on myös huolehdittava siitä, että sen menettely ei johda sopimusehtojen käyttöön, jotka ovat kuluttajien kannalta kohtuuttomia (KSL 3:1.2). Tämä täsmennys lisättiin lakiin muutoslailla (laki kuluttajansuojalain 3 ja 4 luvun muuttamisesta 1259/1994), kun sopimusehtodirektiivi implementoitiin kansalliseen lainsäädäntöön.⁷³

Elinkeinonharjoittajaa tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymää voidaan kieltää jatkamasta kuluttajan kannalta kohtuuttoman sopimusehdon käyttämistä (KSL 3:2.1). Kiellon voi määrätä markkinaoikeus tai kuluttaja-asiamies (KSL 3:3). Kuluttaja-asiamies lisäksi valvoo sopimusehtojen käyttöä kuluttajansuojan kannalta (KSL 3:4.1). Viimeaikaisia esimerkkejä kuluttaja-asiamiehen toiminnasta sekä valvonnan tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta ovat kaksi tapausta, joissa kuluttaja-asiamies vei luottoyhtiöt markkinaoikeuteen luottokustannusten epäselvyyksien vuoksi.⁷⁴ Molemmat tapaukset päättyivät aina korkeimpaan oikeuteen asti, jossa kuluttaja-asiamiehen vaatimukset kieltää yhtiöitä jatkamasta tai uudistamasta menettelyään sakon uhalla vahvistettiin.⁷⁵

2.3.3 Sopimusten sovittelu ja tulkinta

Oikeustoimen sovittelu on tärkein sopimusoikeudellinen instituutio, joka tukee oikeustoimen kohtuutta.⁷⁶ Kohtuuttomien kuluttajasopimusten ehtojen sovittelua ja tulkintaa koskeva

⁷² Viitanen 2024, s. 1194.

⁷³ Ks. Peltonen – Määttä 2015, s. 181.

⁷⁴ Markkinaoikeuden päätös 8.12.2022 nro H386/2022 ja markkinaoikeuden päätös 18.9.2023 nro 424/2023.

⁷⁵ KKO 2024:58 ja KKO 2024:59.

⁷⁶ Mähönen 2012, s. 109.

sääntely löytyy kuluttajansuojalain 4 luvusta, jossa säädetään kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan eli tässä yhteydessä luotonantajan välisen luottosopimuksen ehtojen sovittelusta ja tulkinnasta.

Kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan kuluttajan kannalta kohtuutonta ehtoa voidaan sovittaa tai se voidaan jättää kokonaan huomioon ottamatta. Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon kuluttajasopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, sopimuksen tekohetkellä vallinneet olot ja niiden muuttuminen sekä muut seikat (KSL 1072/2000, 4:1.1). Sovittelu perustuu kokonaisharkintaan ja vastaa oikeustoimilain 36 §:n yleistä kohtuullistamissäännöstä.⁷⁷ Lakimuutosten myötä oikeustoimilain yleistä kohtuullistamissäännöstä ei sovelleta kuluttajasopimuksiin, vaan niihin sovelletaan yksinomaan kuluttajansuojalakia.⁷⁸ 2 momentin mukaan sopimusta voidaan myös sovittaa muilta osin tai määrätä se raukeamaan, jos ehdon sovittelu ja muun sopimuksen säilyminen muuttumattomana ei olisi kohtuullista ehdon sovittelun vuoksi (KSL 1259/1994, 4:1.2).

Elinkeinonharjoittajan etukäteen laatimaan sopimusehtoon ja sen kohtuuttomuusarviointiin liittyy rajoituksia. Kohtuuttomuusarvioinnissa ei nimittäin voida ottaa huomioon olosuhteiden muuttumista kuluttajan vahingoksi, jos ehto on jo sopimuksen tekohetkellä ollut kohtuuton (KSL 1259/1994, 4:2.1 ja 4:2.2). Pykälässä on säädetty myös muita kuluttajaa suojaavia rajoituksia. Sopimusta ei voida sovittaa muilta osin, jos ehdon sovittelu tai kokonaan huomioon ottamatta koskee sellaista ehtoa, joka hyvän tavan vastaisesti johtaisi kuluttajan vahingoksi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaan epätasapainoon (KSL 1259/1994, 4:2.3). Tällaisessa tilanteessa sopimus jää voimaan, jos mahdollista, muilta osin muuttumattomana (KSL 1259/1994, 4:2.3).

Ennalta laadittua sopimusehtoa on tulkittava kuluttajan hyväksi, jos sen merkityksestä syntyy epätietoisuutta, eikä kuluttaja ole voinut vaikuttaa sen sisältöön (KSL 4:3). Tämä perustuu niin sanottuun epäselvyssääntöön eli siihen, että sopimuksen ehtoa tulkitaan sen laatijan vahingoksi.⁷⁹ Vakiosopimuksissa laatijana on luotonantaja. Luotonantajalla on lisäksi todistustaakka, jos ehdon laatijasta syntyy epäselvyyttä (KSL 4:4).

Sopimusehdon sovittelu on keskeisin tapa puuttua kohtuusperustein oikeustoimen sisältöön jälkikäteen.⁸⁰ Vaikka kohtuusperiaate puuttuu sopimuksen sitovuuden periaatteeseen, ei sen

⁷⁷ HE 79/2000 vp, s. 27.

⁷⁸ HE 218/1994 vp, s. 8.

Ks. Myös Wilhelmsson 2008, s. 108.

⁷⁹ Karhu – Tolonen – Ämmälä 2012, s. 107.

⁸⁰ Mähönen 2012, s. 109.

tarkoituksena ole puuttua sopimusvapauteen, vaan ainoastaan tarkentaa sopimuksen sisältöä.⁸¹ Kohtuuseriaatteen mukaisesti sitovia sopimuksia ovat ainoastaan kohtuulliset sopimukset.⁸² Näin ollen kohtuuttomat sopimusehdot eivät lähtökohtaisesti sido kuluttajaa ja ne tulisi sovitella.

2.3.4 Luottokustannukset ja korot

Kuluttajaluotoissa kiistaa aiheuttavat erityisesti luottokustannukset. Laissa on selkeästi yksilöity, mitkä kaikki kulut luetaan luottokustannuksiksi ja miten nämä tulee saattaa kuluttajan tietoon ja esittää luottosopimuksella. Kulutusluottodirektiivin täytäntöönpanon myötä luottokustannuksiksi katsotaan luotonantajan tiedossa olevien korkojen, kulujen ja muiden maksujen yhteismäärää, jotka tulevat kuluttajan maksettavaksi luottosuhteen aikana, sekä mahdollisten luottosopimukseen liittyvien vakuutusten ja lisäpalveluiden kustannukset, jos nämä ovat olleet edellytyksenä luoton saamiseksi markkinoiduilla ehdoilla tai yleensä (KSL 746/2010, 7:6.1). Luottokustannuksiin ei lueta luottotilin kuluja, jos kulut on sopimuksessa eritelty ja tilin avaaminen on vapaaehtoista tai maksuja, jotka johtuvat kuluttajan sopimusrikkomuksesta eikä notaarikuluja (KSL 746/2010, 7:6.2).⁸³

Luottokustannusten määritelmääkin tärkeämpi on todellisen vuosikoron määritelmä. Todellinen vuosikorko on korkoprosentti, joka määräytyy siten, että luoton määrälle lasketaan vuosikorko luottokustannuksista ottaen huomioon luoton lyhennykset (KSL 746/2010, 7:6.3). Todellisen vuosikoron laskemisesta on erillinen asetus, jossa on määritelty tarkemmin sen laskemistavasta sekä oletuksista, joita laskennassa käytetään (KSL 746/2010, 7:6.3). Kyseinen asetus on oikeusministeriön asetus kuluttajaluoton todellisesta vuosikorosta (824/2010), joka myöhemmin korvattiin oikeusministeriön asetuksella kuluttajaluoton todellisesta vuosikorosta (1123/2016).

Asetuksissa todellisen vuosikoron laskentakaava on pysynyt samana. Kaava tulee kulutusluottodirektiivistä, jonka 19 artiklan 1 kohdan mukaan todellisen vuosikoron laskentaan sovelletaan direktiivin liitteen I osan I mukaista matemaattista kaavaa. Liite on sisällöltään samanlaisena molemmissa oikeusministeriön asetuksissa. Laskentakaavan lisäksi liite sisältää II osassa todellisen vuosikoron laskemiseen käytettäviä lisäoletuksia. Nämä ovat tarpeen

⁸¹ Mähönen 2012, s. 109.

⁸² Mähönen 2012, s. 109.

⁸³ Ks. Peltonen – Määttä 2015, s. 484–485.

esimerkiksi tilanteissa, jossa kuluttaja voi päättää luoton nostotavoista ja määristä, luotolle ei ole sovittu takaisinmaksuaikataulua tai luotolla ei ole sovittua ylärajaa.

Todellinen vuosikorko auttaa kuluttajaa hahmottamaan kuluttajaluottojen korkojen määrää ja vertailemaan eri luottoja keskenään, sillä kaikkien luotonantajien tulee ilmoittaa todellinen vuosikorko yhdenmukaisesti. Kulutusluottodirektiivissä listattujen lisäoletuksien myötä luotonantajat eivät voi kiertää todellisen vuosikoron määrän ilmoittamista yhdenmukaisella tavalla jättämällä nostotavan tai määrän sekä takaisinmaksuaikataulun tai luoton ylärajan avoimeksi.⁸⁴

2.3.5 Luottosopimus

Luotonvälittäjän on ennen luottosopimusta annettava kuluttajalle tietoa luotosta. Suurin osa näistä tiedoista tulee antaa jo kuluttajaluottoa mainostaessa (KSL 746/2010, 7:8). Mainonnassa ilmoitettujen tietojen kuten todellisen vuosikoron on vastattava luottoehtoja, jota luotonantaja tavanomaisesti tarjoaa (KSL 746/2010 7:8.2). Myöhemmin lain kohtaa täydennettiin siten, että tiedot on ilmoitettava selkeästi, näkyvästi ja tiiviisti (Laki kuluttajansuojalain muuttamisesta 851/2016).⁸⁵

Luotonantajan tiedonantovelvollisuus on tarkentunut kulutusluottodirektiivin myötä, ja käyttöön on otettu vakiomuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot- lomake, jota käyttäen on annettava määritellyt tiedot kuluttajalle pysyvällä tavalla.⁸⁶ Nämä tiedot sisältävät tiedon luotonantajasta, luotosta, sen kustannuksista ja takaisinmaksusta, mahdollisesta luototettavasta hyödykkeestä, sopimusrikkomuksen seuraamuksista sekä lain nojalla kuluttajalle kuuluvista oikeuksista (KSL 746/2010, 7:9.1).

Luotonantajan ja kuluttajan välinen luottosopimus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti siten, että se on mahdollista tallentaa ja toisintaa muuttumattomana (KSL 746/2010, 7:17.1).

Luottosopimuksella on mainittava sopimuksen osapuolet, kaikki yllä esitetyt tiedot sekä muut ehdot, tiedot peruuttamisoikeudesta, luoton irtisanomisesta ja oikeussuojakeinoista sekä valvontaviranomaisesta (KSL 746/2010, 7:17.2). Valtioneuvoston asetuksella luottosopimuksesta kuluttajalle annettavista tiedoista (789/2010) on säädetty tarkemmin

⁸⁴ Tarkemmin ks. Kulutusluottodirektiivi 2008/48/EY, liite I kohta II.

⁸⁵ Lakimuutoksen myötä oikeustilassa ei tapahtunut merkittävää muutosta, sillä vaatimus oli jo ratkaisukäytännössä vahvistettu. Ks. HE 77/2016 vp, s. 46.

⁸⁶ Ks. 2.1.2. Kulutusluottodirektiivi.

sopimuksessa mainittavista tiedoista (KSL 746/2010, 7:17.3).⁸⁷ Pelkästään luottosuhteen perusteella luotonantajalla ei ole oikeutta periä korkoa tai maksuja vaan niistä pitää nimenomaisesti olla sovittuna luottosopimuksessa (KSL 746/2010, 7:17.3).

Kuluttajan suojaksi on yleismuotoinen sääntö, jonka mukaan sopimusehto, joka poikkeaa kuluttajansuojalain 7 luvun säännöksistä kuluttajan vahingoksi on mitätön (KSL 746/2010, 7:5). Tämä tarkoittaa sitä, että jos luottosopimuksessa solmittu ehto ei noudata KSL 7 luvun säännöksiä esimerkiksi luoton koron osalta ja on siten kuluttajan vahingoksi, on korkoehto KSL 7 luvun 5 §:n perusteella mitätön.

2.3.6 Korkokatto

Muutoslailla (207/2013 Laki kuluttajansuojalain 7 luvun muuttamisesta) saatettiin voimaan korkokatto, jolla asetettiin raja sallituille luottokustannuksille. Hallituksen esityksessä pohdittiin korkokattoon sovellettavan luoton määrän suuruutta ja lopulta päädyttiin asettamaan korkokatto alle 2 000 euron suuruisille kuluttajaluotoille. Tätä perusteltiin sillä, että luotonantajien luottoriski kasvaisi, jos he myöntäisivät suurempia luottoja, joten ei oletettu, että luotonantajat ryhtyisivät myöntämään suurempia luottoja kiertääkseen korkokattoa.⁸⁸

Lopulliseen lakiin korkokatto asetettiin alle 2 000 euron suuruiselle luoton määrälle tai luottorajalle (KSL 207/2013, 7:17a). Luoton todellinen vuosikorko sai tämän myötä olla 50 prosenttiyksikköä lisättynä korkolain 12 §:ssä tarkoitettu viitekorko (KSL 207/2013, 7:17a). Tämä korkokatto oli voimassa 1.6.2013-31.8.2019.

Uudella sääntelyllä uskottiin olevan merkittäviä vaikutuksia kuluttajille, sillä lain esitöiden mukaan sen hetkinen todellinen vuosikorko keskimääräisessä luotossa oli 920 prosenttia ja lakimuutoksen myötä korko saisi olla enintään 50 prosentin tuntumassa.⁸⁹

Korkokattosäännöksen tarkoituksena oli nimenomaisesti rajoittaa pienien luottojen kohtuuttoman suuria korkoja ja sen perusteella korkokatto säädettiin koskemaan alle 2 000 euron suuruisia luottoja. Esitöistä ilmenee, että pohdinnassa oli myös erillinen korkokatto 1 000–2 000 euron suuruisille luotoille, mutta tätä ei koettu tarpeelliseksi, koska oletettiin, että suuremmissa ja pidempiaikaisissa luotoissa luoton todellinen vuosikorko jäisi säädettyä

⁸⁷ Asetus vastaa sisällöltään kulutusluottodirektiivin asettamia täsmennyksiä luotonantajan tiedonantovelvollisuuteen. Ks. Valtioneuvoston asetus luottosopimuksesta kuluttajalle annettavista tiedoista 789/2010, 5 § sekä kulutusluottodirektiivi 2008/48/EY, 10 artikla.

⁸⁸ HE 78/2012 vp, s. 12.

⁸⁹ HE 78/2012 vp, s. 14.

korkokattoa alhaisemmaksi kilpailun takia.⁹⁰ Tämän seurauksena lainsäätäjä nimenomaisesti jätti 2 000 euron suuruiset luotot korkokattosäännöksen ulkopuolelle ja sen myötä luotonantajat pystyivät periä korkokattoa huomattavasti korkeampia korkoja.

Vasta useita vuosia myöhemmin muutolailla (laki kuluttajansuojalain muuttamisesta 596/2019) korkokatto ulotettiin koskemaan kaikkia kuluttajaluottoja luoton suuruudesta riippumatta. Muutoslaki tuli voimaan 1.9.2019 ja sen asettamaa korkokattoa sovellettiin lain voimaantulosäännöksen mukaisesti vain sen voimaantulon jälkeen solmittuihin luottosopimuksiin.

Luotonantajat pystyivät usean vuoden ajan periä huomattavasti korkokattoa korkeampia luottokustannuksia, jos luottoraja tai luoton määrä oli 2 000 euroa tai enemmän. Vuosia myöhemmin kuluttajat ovat alkaneet esittää väitteitä luottokustannuksien kohtuuttomuudesta. Seuraavaksi selvitämme, millä edellytyksillä kuluttajaluottosopimuksen korko voi olla kohtuuton, vaikka se ei olisi kuulunut kuluttajansuojalain asettaman korkokaton soveltamisalaan.

⁹⁰ HE 78/2012 vp, s. 12.

3. Korkoehdon kohtuullistaminen

3.1 Kohtuullistaminen viran puolesta

3.1.1 Siviiliprosessin tausta

Kuluttajaluottosopimukseen liittyvät erimielisyydet ratkaistaan riita-asian oikeudenkäynnissä eli siviiliprosessissa.⁹¹ Prosessi tulee vireille kanteella, jonka asianosainen nostaa.⁹² Suurin osa riita-asioista, joita käsitellään siviiliprosessissa, on dispositiivisia eli tahdonvaltaisia riita-asioita, jotka asianosaiset voivat sopia keskenään ilman oikeudenkäyntiä.⁹³ Näistä käytetään oikeudenkäymiskaaressa nimitystä ”asia, jossa sovinto on sallittu”.⁹⁴ Kuluttajasopimukseen liittyvät erimielisyydet ovat varallisuus oikeudellisia ja ne kuuluvat edellä mainittuihin dispositiivisiin riita-asioihin.

Siviiliprosessissa lähtökohtana on asianosaisten aktiivisuus oikeudenkäynnissä.⁹⁵ Vastaajan passiivisuudesta seuraa tietyin edellytyksin asian ratkaiseminen yksipuolisella tuomiolla eli ilman vastaajan osallisuutta.⁹⁶ Asian ratkaisemiseen yksipuolisella tuomiolla on kuitenkin rajoitus, sillä oikeudenkäymiskaaren (4/1734, OK) 5 luvun 13 §:n sekä 12 luvun 13 §:n mukaan tuomioistuimen tulee hylätä selvästi perusteeton kanne, sekä kanne siltä osin kuin kantaja on siitä luopunut. Tämän myötä tuomioistuimelle tulee arvioitavaksi kanteen perusteettomuus.

Tuomioistuimen toimintaan vaikuttaa lisäksi asianosaisten väittämistaakka. OK 24 luvun 3 §:n mukaan asianosaisella on väittämistaakka, eikä tuomioistuin näin ollen saa tuomita enempää, kuin asianosainen on vaatinut tai perustaa tuomiota seikkaan, johon asianosainen ei ole vedonnut.⁹⁷ Poikkeuksen väittämistaakkaan luo EU-tason sääntelystä kumpuava tuomioistuimen velvollisuus tutkia sopimusehtojen kohtuullisuutta viran puolesta eli ilman asianosaisten nimenomaista kohtuuttomuuteen vetoamista.⁹⁸

⁹¹ Siviiliprosessissa käsitellään riitaisuuksia, jotka koskevat yksityisoikeudellisista oikeussuhteista, kuten velkasuhdetta. Ks. Virolainen – Vuorenpää 2017, s. 61.

⁹² Virolainen – Vuorenpää 2017, s. 61.

Suurin osa kuluttajaluottosopimukseen liittyvistä riita-asioista käsitellään summaarisina asioina. Ks. Mäenpää 2016, s. 336.

⁹³ Virolainen – Vuorenpää 2017, s. 61.

⁹⁴ Ks. Oikeudenkäymiskaari (4/1734) 5 luvun 26 §.

⁹⁵ Virolainen – Vuorenpää 2017, s. 61.

⁹⁶ Lappalainen – Hupli 2017, s. 1002.

⁹⁷ Ks. Mäenpää 2016, s. 338.

⁹⁸ Ks. Rudanko 2016, s. 888.

3.1.2 KKO 2015:60 tulkinta tuomioistuimen tutkimisvelvollisuudesta

Tuomioistuimen kuluttajaluottosopimuksien korkoehdon kohtuullisuuden tutkimisvelvollisuus kumpuaa tarkemmin sanottuna sopimusehtodirektiivistä sekä siihen liittyvästä Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännöstä. Sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvat kuluttajan ja luotonantajan välillä solmitut sopimusehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu eli niin sanotut vakioehdot.⁹⁹ Lähtökohtaisesti luoton korko kuuluu tällaisiin ehtoihin ja siten direktiivin soveltamisalaan. Ratkaisussa KKO 2015:60 on tulkittu sopimusehtodirektiiviä ja sitä koskevaa unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä.

Ratkaisussa todetaan, viitaten unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön, että kuluttajansuojan tosiasialliseksi turvaamiseksi on pidetty tarpeellisen, että tuomioistuimilla on laaja toimintavelvollisuus.¹⁰⁰ Tätä on perusteltu sillä, että kuluttajat saattavat, joko tietämättömyyttään tai oikeudenkäynnin kulujen vuoksi, jättää vetoamatta sopimusehdon kohtuuttomuuteen.¹⁰¹ Oikeus totesi, viitaten jälleen unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön, että sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon eli vakimuotoisen ehdon kohtuuttomuuden arviointi on kansallisen tuomioistuimen velvollisuus viran puolesta, kun sillä on käytössään asian oikeudelliset seikat ja tosiseikat, jotka ovat tutkimisen edellytyksenä.¹⁰² Tuomioistuimen on tarvittaessa pyydettävä lisäselvityksiä.¹⁰³

Oikeus katsoi, että omasta aloitteestaan tuomioistuimen tulee tarkastaa, onko käsiteltävänä olevassa asiassa kyse kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisestä vakiosopimusehdesta, joka kuuluu sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan.¹⁰⁴ Oikeus jatkaa, että jos kyseessä on edellä kuvattu vakiosopimusehto, on tuomioistuimen arvioitava viran puolesta ehdon kohtuuttomuutta.¹⁰⁵ Sillä onko vastaaja vedonnut sopimusehdon kohtuuttomuuteen tai asemaansa kuluttajana ei ole vaikutusta tuomioistuimen tutkimisvelvollisuuden kannalta.¹⁰⁶

Ratkaisun myötä OK 5 luvun 13 §:än ja 12 luvun 13 §:än tulkinta muuttuu. Oikeus katsoi, että edellä mainittuja lain kohtia on perusteltua tulkita siten, että viran puolesta hylättävänä eli lain kohdissa tarkoitettuna selvästi perusteettomana kanteena pidetään kannevaatimusta, joka

⁹⁹ Tarkemmin sopimusehtodirektiivistä ks. 2.1.1. Sopimusehtodirektiivi.

¹⁰⁰ Kohta 17.

¹⁰¹ Kohta 17.

Ks. myös. Rudanko 2016, s. 886–887.

¹⁰² Kohta 18.

¹⁰³ Kohta 22

¹⁰⁴ Kohta 22.

¹⁰⁵ Kohta 22.

¹⁰⁶ Kohta 22.

perustuu kohtuuttomaan sopimusehtodirektiivin vastaiseen sopimusehtoon.¹⁰⁷ Oikeus täsmensi, että tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus muodostaa poikkeuksen yleiseen siviiliprosessuaaliseen sääntöön (OK 24 luvun 3 §), jonka mukaan seikka, johon asianosainen ei ole vedonnut vaatimuksensa tai vastustamisensa tueksi, ei voi olla perusteena tuomiolle.¹⁰⁸ Näin ollen siviiliprosessin yleinen sääntö sivuutetaan kuluttajan suojaintressillä.¹⁰⁹

Tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus ei kuitenkaan ole rajoittamaton. Oikeus totesi, että sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti, jos sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, jää vakiosopimusehto, joka koskee pääkohteen määrittelyä tai hintaa, kohtuuttomuusarvioinnin ulkopuolelle.¹¹⁰ Tämä tarkoittaa sitä, että tuomioistuimen ei tule suorittaa kohtuuttomuusarviointia viran puolesta, jos sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Oikeus täsmensi, että jos kuluttaja vetoaa ehtojen kohtuuttomuuteen ei lisäedellytys ehtojen selkeydestä ja ymmärrettävyydestä ole tarpeen, sillä harkittavaksi ei tule tuomioistuimen velvollisuus suorittaa kohtuuttomuusarviointi viran puolesta.¹¹¹ Oikeus lisäksi katsoi, ettei tuomioistuimen tutkimisvelvollisuutta voida laajentaa koskemaan kuluttajasopimusten kaikkia ehtoja ilman lainsäädännöllistä tai unionin oikeuskäytännöstä saatavaa tukea.¹¹²

3.1.3 Tutkimisvelvollisuuden vaikutukset

Ratkaisun KKO 2015:60 myötä kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta viran puolesta, jos ehdot kuuluvat sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan, eikä niitä ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Tuomioistuimen tehtäväksi tulee siten ensiksi tutkia, ovatko sopimusehdot selkeät ja ymmärrettävät, sekä ovatko ehdot vakiomuotoiset. Jos molemmat ehdot eli sopimusehtojen vakiomuotoisuus ja ehtojen epäselvyys täyttyvät, on tuomioistuimella velvollisuus suorittaa kohtuuttomuusarviointi viran puolesta.

Turun hovioikeuden 30.11.2016 antamassa tuomiossa S 16/457 oli kysymys käräjäoikeuden oikeudesta kohtuullistaa kuluttajaluottosopimuksen korkoehtoa. Hovioikeus katsoi, että sopimusehtoja ei ollut laadittu riittävän selkeästi, sillä luoton kokonaiskustannuksia ei ollut

¹⁰⁷ Kohta 23.

¹⁰⁸ Kohta 24.

¹⁰⁹ Timonen 2016, kohdasta KKO 2015:60 Kuluttajasopimuksen kohtuuttomuus. Mihin ratkaisu perustuu?

¹¹⁰ Kohta 41.

¹¹¹ Kohta 43.

¹¹² Kohta 42.

esitetty esimerkinomaisesti ja luottokustannukset oli sijoitettu sopimuksessa vaikeaselkoisesti kolmen eri otsikon alle.¹¹³ Hovioikeus vahvisti, että käräjäoikeuden oli näillä perusteilla tullut arvioida ehdon kohtuuttomuutta viran puolesta, eikä käräjäoikeuden tuomiota luottokustannusten mitätöimiseksi ollut tarpeen muuttaa. Vastaavasti oikeuskäytännössä on katsottu, ettei tuomioistuimen tutkimisvelvollisuutta voida ulottaa sellaisiin kuluttajan ja luotonantajan välisiin luoton korkoa koskeviin sopimusehtoihin, jos ne on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.¹¹⁴

3.2 Korkoehdon kohtuullistaminen sovittelun myötä

3.2.1 Yleistä sovittelusta

Sopimusoikeudellisena pääsääntönä on sopimuksen sitovuus, mutta tähän periaatteeseen on myös poikkeuksia.¹¹⁵ Sopimuksen sovittelu on yksi poikkeus pääsääntöön. Sovittelun tavoitteena on säilyttää sopimussuhde, mutta muuttaa sopimuksen ehtoja, jotta sopimus on tasapuolisempi.¹¹⁶ Kuluttajaluottosopimuksissa voi olla osapuolten intressinä muuttaa korkoehtoa, mutta pitää sopimus muutoin voimassa eli näin ollen sovittaa sopimusta kuluttajan kannalta tasapuolisemmaksi. Korkoehtoa voidaan myös sovittaa sen jälkeen, kun sopimus on jo täytetty eli kun kuluttaja on jo maksanut sopimuksenmukaiset luottokustannukset. Osapuolet voivat muuttaa sopimuksen ehtoja keskinäisen sopimuksin, mutta jos yhteisymmärrykseen ei päästä, voidaan sovittelu siirtää viranomaisen ratkaistavaksi.¹¹⁷

Oikeustoimilain 36 § on niin sanottu yleinen sovittelusääntö, joka koskee varallisuus oikeudellisia oikeustoimia.¹¹⁸ Tätä ei kuitenkaan kuluttajaluottosopimukseen sovelleta, sillä sopimusehtodirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä kuluttajansuojalakia muutettiin ja yleinen sovittelusääntö sisällytettiin kuluttajansuojalain 4 lukuun.¹¹⁹ 4 luvun osalta perehdymme siihen, millä edellytyksillä kuluttajaluoton korkoehto voi täyttää 1 §:n ja 2 §:n

¹¹³ Turun hovioikeus 30.11.2016 nro 1183, dnro S 16/457 (THO S 16/457).

¹¹⁴ Hovioikeus on seuraavissa ratkaisuissa kumonnut käräjäoikeuden tuomion, sillä perusteella, että käräjäoikeuden ei olisi tullut tutkia viran puolesta luoton korkoa koskevan ehdon kohtuullisuutta. Ks. HelHO S 16/1538 ja HelHO S 16/177.

¹¹⁵ Annola – Saarnilehto 2012, s. 461.

¹¹⁶ Annola – Saarnilehto 2012, s. 463.

¹¹⁷ Annola – Saarnilehto 2012, s. 463.

¹¹⁸ Annola – Saarnilehto 2012, s. 464.

Ks. Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929) 36 §.

¹¹⁹ Ks. HE 218/1994 vp, s. 8.

Ks. myös Wilhelmsson 2008, s. 108.

sovittelun tai huomioon ottamatta jättämisen edellytykset kohtuuttomuuden perusteella. Tähän syvennymme tarkemmin kohtuuttomuusarvioinnin yhteydessä.

3.2.2 Sopimusehtodirektiivin vaikutus sovitteluun

Sovitteluun vaikuttaa erityisesti sopimusehtodirektiivin 6 artiklan asettama velvoite jäsenvaltioille, jonka mukaan niiden tulee huolehtia siitä, ettei kansallisen lainsäädännön mukaan kohtuuton sopimusehto sido kuluttajaa. Lisäksi direktiivin 4 artikla vaikuttaa sopimusehdon kohtuuttomuusarviointiin, sillä se asettaa rajauksen, jonka mukaan sopimuksen tiettyihin ehtoihin, kuten hintaan, ei tule suorittaa kohtuuttomuusarviointia, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Luottosopimuksen korkoehto lukeutuu hintakategoriaan, joka tarkoittaa sitä, että kohtuuttomuusarviointia ei tule suorittaa luottokorkoon, jos sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

On kuitenkin huomattava, että kansallinen lainsäädäntö ei sisällä tällaista rajausta.¹²⁰ Kuluttajansuojalaki lisäksi korostaa sopimuksen sovittelua poiketen sopimusehtodirektiivin mukaisesta kohtuuttoman ehdon sitomattomuudesta.¹²¹ Ratkaisussa KKO 2015:60 oikeus totesi, että muunlaisten kuluttajasopimusten kuin sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvien sopimusten osalta sopimuksen sovittelu muuttamalla kohtuutonta ehtoa tai sopimusehtojen kokonaisuutta on yhä käytettävissä oleva keino.¹²²

Näin ollen kuluttajaluottosopimusten sovittelussa tuomioistuimen tulee ensinnäkin tutkia kuuluuko sopimusehto sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan sekä onko sopimus laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Näiden myötä tuomioistuimen velvollisuus arvioida kohtuuttomuutta viran puolesta saattaa realisoitua. Vaikka velvollisuus arvioida kohtuullisuutta viran puolesta ei realisoituisi, saattaa kohtuuttomuusarviointi silti tulla suoritettavaksi perustuen asianosaisen vaatimukseen.

¹²⁰ Peltonen – Määttä 2015, s. 240.

¹²¹ Peltonen – Määttä 2015, s. 240.

¹²² Kohta 55.

Ks. Myös. Peltonen – Määttä 2015, s. 242.

3.3 Korkoehdon kohtuuttomuusarviointi

3.3.1 KKO 2015:60 tulkinta kohtuuttomuusarvioinnista

Kuluttajaluottosopimuksen korkoehdon kohtuullisuutta arvioidaan tuomioistuimen tai kuluttajariitalautakunnan suorittamassa kohtuuttomuusarvioinnissa. Arviointi perustuu kokonaisarviointiin, eli siinä on otettava huomioon sopimuksen koko sisältö.¹²³ Tämän lisäksi arviointiin vaikuttaa sopimusosapuolten eli kuluttajan ja luotonantajan asema, sopimusta tehtäessä vallinneet olot ja niiden muuttuminen sekä muut seikat (KSL1072/2000, 4:1). Jos kyseessä on ehto johon kuluttaja ei ole voinut vaikuttaa eli niin sanottu vakioehto, ei olosuhteiden muuttumista voida ottaa huomioon kuluttajan vahingoksi, eikä sopimusta voida sovitella muilta osin, jos ehdon sovittelu johtaa hyvän tavan vastaisesti kuluttajan kannalta huomattavaan epätasapainoon (KSL 1259/1994, 4:2).

Tarve määritellä suoritetaanko kohtuuttomuusarviointi sopimusehtodirektiivin edellyttämällä tavalla kumpuaa osittain siitä, että KSL 4 luvun 1 §:n mukaan kohtuutonta sopimusehtoa voidaan sovitella. Sopimusehtodirektiivin 6 artiklan 1 kohta taas edellyttää, että kohtuuttomat sopimusehdot eivät sido kuluttajaa. Ratkaisussa KKO 2015:60 oikeus katsoi, että yllä kuvatuissa KSL 4 luvun 1 ja 2 §:ssä on käytetty kohtuuttomuusharkinnan edellytyksistä toisistaan poikkeavia määritelmiä.¹²⁴ Tämä perustuu käsitykseen, että soveltamiskynnys olisi sopimusehtodirektiivissä korkeampi kuin kansallisessa laissa.¹²⁵

Oikeus katsoo, ettei tällaista tulkintaa sopimusehtodirektiivissä mainitun hyvän tavan vastaisuudelle ja sen merkittävälle itsenäiselle sisällölle voida johtaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä.¹²⁶ Oikeus jatkaa, että KSL 4 luvun 1 ja 2 §:n nojalla tehtävä sovittelu ei vastaa sopimusehtodirektiivin 6 artiklan asettamaa seuraamusta kohtuuttomalle sopimusehdolle.¹²⁷ Tämän seurauksena oikeus toteaa, että KSL 4 luvun 1 ja 2 §:ää on sovellettava unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön ja sopimusehtodirektiivin 6 artiklan edellyttämällä tavalla, kun ehto kuuluu sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan.¹²⁸

¹²³ Annola – Saarnilehto 2012, s. 467.

¹²⁴ Kohta 53.

Ks. myös Peltonen – Määttä 2015, s. 241-242.

¹²⁵ Kohta 53.

¹²⁶ Kohta 53.

¹²⁷ Kohta 54.

¹²⁸ Kohta 55.

Kuluttajansuojalain ja sopimusehtodirektiivin rajanvedosta ks. HE 230/2018 vp, s. 9.
Ks. myös KKO 2025:49, kohta 9.

3.3.2 Sopimusehtodirektiivin ja kuluttajansuojalain eroavaisuudet kohtuuttomuusarvioinnissa

Viimeaikaisessa oikeuskäytännössä sopimusehtodirektiivin ja kuluttajansuojalain soveltamisen välistä rajanvetoa, ja niiden myötä sovellettavaksi tulevaa kohtuuttomuusarviointia, on myös pohdittu. Päätöksessään HelHO S 19/16 oikeus katsoi, että luottoehtojen kohtuuttomuutta olisi tullut arvioida KSL 4 luvun 1 §:n perusteella, sillä kuluttaja oli vedonnut ehtojen kohtuuttomuuteen, joten kohtuuttomuusarviointi ei edellyttänyt sopimusehtojen epäselvyyttä.¹²⁹

Tuomiossaan I-SHO S 22/336 oikeus katsoi, että todellista vuosikorkoa koskeva ehto oli epäselvä ja korko kohtuuton.¹³⁰ Oikeus jatkoi, että vaikka korkoehto olisi ollut selkeä ja ymmärrettävä, on korkoa silti pidettävä kohtuuttomuusarvioinnin perusteella kohtuuttomana, jolloin seuraamukset perustuisivat KSL 4 luvun 1 §:ään (1072/2000) ja 2 §:ään (1259/1994).¹³¹ Oikeus täsmensi, että edellä mainittuja lain kohtia tulee kuitenkin tulkita sopimusehtodirektiivin mukaisesti, jolloin seurausten tulee täyttää direktiivin vaatimukset.¹³²

Sopimusehtodirektiivi ja KSL eroavat toisistaan yllä kuvatun lailla seurausten osalta sekä sovittelun tarpeen osalta. KSL mukaan sovittelun tarve syntyy, jos ehto on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, kun taas direktiivin osalta pelkkä ehdon kohtuuttomuus riittää.¹³³ Lisäksi KSL mukaan sovittelussa on huomioitava muuttuneet olosuhteet, kun taas direktiivin mukaan huomioon tulee ottaa sopimuksen tekohetken olosuhteet.¹³⁴ Merkittävin ero sillä, suoritetaanko kohtuuttomuusarviointi sopimusehtodirektiivin sekä unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön edellyttämällä tavalla vai KSL 4 luvun 1 ja 2 §:n mukaisesti on siinä, että KSL mukaan kohtuutonta ehtoa voidaan sovittaa, kun taas direktiivin mukaisesti kohtuuton ehto ei voi sitoa kuluttajaa.

Oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta, että luoton korkoehto kuuluu direktiivin soveltamisalaan, sillä se on vakiomuotoinen. Jos ehto on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi ei siihen suoriteta kohtuuttomuusarviota direktiivin ja unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön edellyttämällä tavalla, vaan KSL 4 luvun 1 §:n mukaisesti, jolloin ehdon sovittelu sitä

¹²⁹ Helsingin hovioikeus 11.02.2020 nro 133, dnro S 19/16 (HelHO S 19/16).

¹³⁰ Itä-Suomen Hovioikeus 25.10.2022 nro 514, dnro S 22/336 (I-SHO S 22/336).

¹³¹ I-SHO S 22/336.

¹³² Ks. I-SHO S 22/336.

¹³³ Peltonen – Määttä 2015, s. 245.

¹³⁴ Peltonen – Määttä 2015, s. 245.

kohtuullistamalla on mahdollista.¹³⁵ Tämä edellyttää myös sitä, että kuluttaja vetoaa ehdon kohtuuttomuuteen. Jos korkoehto on epäselvä, tulee kohtuuttomuusarviointi suoritettavaksi viran puolesta sopimusehtodirektiivin ja unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön edellyttämällä tavalla. Riippumatta siitä, millä edellytyksillä tuomioistuin suorittaa kohtuuttomuusarvioinnin, on sen määriteltävä, onko kuluttajaluoton korko kohtuuton.

3.4 Kohtuuttomuuden määritelmä

Kohtuullisuudelle ei ole selkeää määritelmää.¹³⁶ Kohtuutonta korkoa ei ole suoraan määritelty laissa tai lain esitöissä, vaikka luotonantajaa on nimenomaisesti kielletty käyttämästä kohtuuttomia sopimusehtoja (ks. KSL 3:1.1). Lain tulkinta jää viimekädessä tuomioistuimille, joten kohtuuttomuuden määritelmää on haettava oikeuskäytännöstä. Jo aiemmin mainittu KKO 2015:60 ratkaisu oli käänteentekevä monella tapaa. Ratkaisussa oli kyse 2 000 euron suuruudesta kuluttajaluotosta, jonka ilmoitettu todellinen vuosikorko tyypilliselle luotolle oli 122,54 %.¹³⁷ Asiassa oli kyse viivästyskoron määrästä, mutta ratkaisussaan oikeus otti myös kantaa luottokoron suuruuteen.

Oikeus katsoi, että korkokattosäännöksellä eli 50 % todellisen vuosikoron rajalla on merkitystä arvioitaessa luottokoron kohtuuttomuutta, vaikka luoton suuruus on 2 000 euroa tai enemmän.¹³⁸ Perusteluna oli, että luottosopimuksessa solmittu suuri luottokorko yhdessä luottomäärän, ja mahdollisesti pitkäaikaiseksi muodostuvan velkasuhteen kanssa, olisi kuluttajan kannalta kohtuuton.¹³⁹ Oikeus lisäksi katsoi, että sopimusehtojen kohtuuttomuutta kuluttajan kannalta lisäsi sopimusehtojen epäselvyys.¹⁴⁰ Sopimuksessa luoton korko oli ilmoitettu epäselvästi, eikä todellista vuosikorkoa ollut esitetty. Nämä osaltaan vaikuttivat kohtuuttomuuden arviointiin.

Oikeus totesi, että sopimusehdon kohtuuttomuusarviointi kuluttajansuojalain, sekä sopimusehtodirektiivin edellyttämällä tavalla, tehdään harkinnanvaraisten perusteiden mukaan ja tapauskohtaisesti. Sopimusehtodirektiivin liitteenä on luettelo, joka antaa osviittaa sopimusehdoista, joita on ainakin pidettävä kohtuuttomina.¹⁴¹ Oikeuden mukaan unionin

¹³⁵ Kohtuuttomuusarviota ei suoriteta sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan seurauksena.

¹³⁶ Kohtuusperiaatteen tavoitteena on sopimustasapainon ylläpitäminen osapuolten välillä, joten kohtuullisuuden määritelmä vaihtelee tilanteesta ja sopimuksesta riippuen. Sopimustasapainosta ks. Mähönen 2012, s. 109-110.

¹³⁷ Kohdat 1 ja 7.

¹³⁸ Kohta 62.

¹³⁹ Kohta 63.

¹⁴⁰ Kohta 63.

¹⁴¹ Tarkemmin ks. 2.1.1. Sopimusehtodirektiivi.

oikeuskäytännöstä ei juurikaan ole saatavilla tulkintaa siitä, milloin yksittäinen sopimusehto on kohtuuton.¹⁴² Seurauksena on, että sopimusehdon kohtuuttomuuden arviointi yksittäistapauksissa on asiaa ratkaisevan tuomioistuimen harkinnassa.¹⁴³

Viimeaikaisessa oikeuskäytännössä on myös otettu kantaa luottokustannusten kohtuullisuuteen. Ratkaisussa KKO 2025:49 oikeus totesi, ettei luottokustannusta koskevan sääntelyn noudattaminen suoraan tarkoita luottokustannusten kohtuullisuutta niin, että kokonaisarviointiin perustuen tuomioistuin ei voisi katsoa hintaa koskevien ehtojen olevan kohtuuttomat.¹⁴⁴ Kyseisessä tapauksessa oli kyse 21.08.2018 solmitusta 5 000 euron suuruudesta kuluttajaluotosta. Tapauksessa ratkaistavana oli kysymys toimituspalkkion maksamisesta sekä viivästyskorosta.

Vaikka ratkaisusta KKO 2015:60 ei voida suoraan johtaa määritelmää kohtuullisuudella, on sillä merkittävä rooli kohtuullisuuden määrittelyssä. Ratkaisun myötä oli selvää, että kuluttajaluottosopimuksen korkoehdon kohtuuttomuus on tapauskohtaista. Tuomioistuimen tulee arvioinnissaan punnita muodostuuko korosta kohtuuton, jos se yhdistetään mahdollisesti pitkäaikaiseen velkasuhteeseen ja 2 000 euron tai sitä suurempaan luottomäärään. Ratkaisu merkitsi sitä, että korkokattosäännöksellä olisi merkitystä arvioitaessa 2 000 euron tai sitä suurempien luottojen korkojen kohtuuttomuutta. Se, miten suuri merkitys korkokattosäännöksellä on kohtuuttomuuden arvioinnille 2 000 euron tai sitä suurempien kuluttajaluottojen osalta, täsmentyisi tulevassa oikeuskäytännössä.

3.5 Kohtuullistaminen oikeuskäytännössä

3.5.1 Kohtuullistaminen hovioikeudessa

KSL 4 luvun 1 §:n (1072/2000) mukaan kohtuutonta ehtoa on mahdollista sovitella tai se voidaan jättää kokonaan huomioon ottamatta. Luvun 2 §:ssä (1259/1994) on asetettu rajoituksia vakioehdoille ja näin ollen kuluttajaluoton korkoehdolle. 2 §:n asettamien rajoitusten mukaan, jos sopimusehto on sopimuksen tekohetkellä ollut kohtuuton, ei olosuhteiden muuttumista voida ottaa huomioon kuluttajan vahingoksi. Sopimusehtojen kohtuullistaminen ei myöskään

¹⁴² Kohta 52.

¹⁴³ Kohta 52.

¹⁴⁴ KKO 2025:49, kohta 24.

Ks. myös HE 230/2018 vp, s. 31.

saa aiheuttaa, hyvän tavan vastaisesti, huomattavaa epätasapainoa kuluttajan vahingoksi sopimuksen oikeuksien ja velvollisuuksien osalta.

KSL 4 luvun 1 §:n mukainen sovittelu realisoituu lähtökohtaisesti silloin, kun kuluttaja vetoaa korkoehdon kohtuuttomuuteen.¹⁴⁵ Tällöin tuomioistuin arvioi koron kohtuuttomuuden ja siitä aiheutuvat seuraukset kuluttajansuojalain perusteella. Rovaniemen hovioikeuden 17.8.2022 antamassa tuomiossa S 22/111 oikeus katsoi käräjäoikeiden tavoin, että sopimusehdot olivat selkeät ja ymmärrettävät.¹⁴⁶ Kuluttaja oli vedonnut kohtuuttomuuteen, joten kohtuuttomuusarviointi tuli suoritettavaksi kuluttajansuojalain mukaisesti.

Kohtuuttomuusarvioinnissa oli otettu huomioon arvioinnin hetkellä voimassa olleen kuluttajansuojalain (596/2019) 7 luvun 17 a §:n asettama 20 prosentin korkokatto.¹⁴⁷ Tätä pidettiin kyseessä olevassa tapauksessa kohtuullisena korkona, joten luottosopimuksen korkoehto soviteltiin 20 prosentin tasoon.

Kyseisessä tapauksessa luottosopimus oli solmittu 19.9.2017 ja luotto oli suuruudeltaan 2 001 euroa ja luoton todellinen vuosikorko oli 255,40 %. Luoton solmimisen ajankohtana voimassa olleen kuluttajansuojalain (207/2013) 7 luvun 17 a §:n 50 prosentin korkokatto ei soveltunut kyseiseen luottoon, sillä luotto oli yli 2 000 euroa, eikä sen perusteella kuulunut korkokaton soveltamisalaan. Ratkaisun KKO 2015:60 mukaan pakottavalla sääntelyllä on kuitenkin merkitystä luoton koron kohtuullisuutta arvioitaessa.¹⁴⁸ Ratkaisussaan S 22/111 oikeus vie tulkinnan tätä pidemmälle ja huomio kohtuuttomuusarvioinnissaan myös sillä hetkellä voimassa olevan kuluttajansuojalain (596/2019) 17 a §:n asettaman 20 % korkokaton.

3.5.2 Oikeuskäytännön tulkinta

Ratkaisun KKO 2015:60 myötä oli selvää, että 50 % korkokatolla on merkitystä arvioitaessa sen soveltamisalan ulkopuolisten kuluttajaluottojen korkojen kohtuuttomuutta. Edellä kuvatussa tapauksessa oikeus päätyi kohtuullistamaan kuluttajaluoton koron 20 % tasolle. Koron kohtuullistamisen perusteena oli arvioinnin hetkellä voimassa ollut korkokattosäännös, jonka mukaan sallittu korko on 20 %. Kuluttajansuojalain (596/2019) voimaantulosäännön mukaan sopimukseen, joka on solmittu ennen muutoslain voimaan tuloa, sovelletaan ennen

¹⁴⁵ Esimerkiksi ratkaisussaan HelHO S 19/16 oikeus katsoi, että käräjäoikeuden olisi tullut arvioida korkoehdon kohtuuttomuutta KSL 4 luvun 1 §:n puitteissa, sillä kuluttaja oli vedonnut kohtuuttomuuteen.

¹⁴⁶ Rovaniemen hovioikeus 17.8.2022 nro 222, dnro S 22/111 (RHO S 22/111).

¹⁴⁷ Tuomiossa RHO S 22/111 viitataan 1.1.2019 voimaan tulleeseen lakiin, mutta voitaneen olettaa, että oikeus on tarkoittanut 1.9.2019 voimaan tullutta lakia, sillä vuoden 2019 alussa ei ole tullut voimaan kuluttajaluoton korkoa koskevia lakimuutoksia. Ks. kuluttajansuojalain (596/2019) 17 a §.

¹⁴⁸ Ks. KKO 2015:60 kohta 62.

muutoslakia voimassa olleita lakeja. Tämä tarkoittaa sitä, että ennen 1.9.2019 solmittuihin kuluttajaluottosopimuksiin ja niiden korkoon, eli nyt kyseessä olevan tapauksen luottosopimukseen, sovelletaan kuluttajansuojalain (207/2013) 7 luvun 17 a §:n mukaista 50 % korkokattoa.

Tämän perusteella oikeuden ratkaisu ottaa arvioinnissaan huomioon myös 20 % korkokatto, ei vaikuta perustellulta. Lain voimaantulosäännön mukaan kyseistä korkokattoa ei tule soveltaa nyt kyseessä olevaan luottosopimukseen, joten oikeuden tulkinta vaikuttaa virheelliseltä. Myöskään korkeimman oikeuden ratkaisusta ei ole johdettavissa vastaavaa tulkintaa. Oikeuden ratkaisussa perusteluna 20 % korkokattosäännöksen soveltamiseen oli se, että kuluttaja oli vedonnut kohtuuttomuuteen, jolloin kohtuuttomuus tuli arvioitavaksi kuluttajansuojalain perusteella. Kuluttajansuojalain perusteella oikeus on voinut sovitella korkoehtoa, mutta ehdon kohtuullistamisen edellytykset juuri 20 %:iin jäävät osaltaan epäselviksi.

3.6 Kohtuullistaminen kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä

3.6.1 Kohtuullistaminen kuluttajariitalautakunnassa

Tuomioistuinten lisäksi kuluttajariitalautakunta ottaa ratkaisussaan kantaa kuluttajaluottojen sopimusehtojen kohtuuttomuuteen, ja näin ollen myös kohtuuttoman koron määritelmään. Kuluttajariitalautakunta on erityinen viranomainen, joka antaa esimerkiksi kuluttajasopimuksista syntyvistä erimielisyyksistä ratkaisusuosituksia.¹⁴⁹ Lautakunnan antamat ratkaisut yksittäisiin erimielisyyksiin ovat suosituksia, eivätkä siten ole lainvoimaisia.¹⁵⁰ Vaikka ratkaisut eivät ole lainvoimaisia, on lautakunta silti tärkeä elin yksilöllisen kuluttajansuojan turvaamisessa.¹⁵¹ Ratkaisuissaan lautakunta punnitsee samoja oikeusseikkoja kuin tuomioistuimet.

Kuluttajariitalautakunnan 22.10.2019 antamassaan ratkaisussa 2370/39/2014 oli kyseessä 15.7.2013 myönnetty 2 000 euron suuruinen luotto, jonka todellinen vuosikorko oli 119,86 %.¹⁵² Todellinen vuosikorko oli ilmoitettu esimerkillä 12 kuukauden maksuajalla 2 000 suuruiselle luotolle. Lautakunta katsoi, että sopimusehdot olivat selkeät ja ymmärrettävät, joten

¹⁴⁹ Saarnilehto 2012, s. 891.

Tarkemmin ks. Laki kuluttajariitalautakunnasta 8/2007.

¹⁵⁰ Ks. Laki kuluttajariitalautakunnasta 8/2007.

¹⁵¹ Bärlund 2024, s. 1226.

¹⁵² Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 2370/39/2014 (KRIL 2370/39/2014).

kohtuuttomuudesta ei seuraa ehdon mitättömyys, sillä kohtuuttomuuden seuraukset eivät tule arvioitavaksi sopimusehtodirektiivin mukaisesti.

Lautakunta päätyi kohtuullistamaan korkoehtoa siten, että se vastaa luoton solmimisen hetkellä voimassa ollutta korkokattoa eli kuluttajansuojalain (207/2013) 7 luvun 17 a §:ää.

Luotonantajan tuli siten hyvittää luottokustannuksia siltä osin, kun ne ylittivät korkolain 12 §:n viitekoron lisättynä 50 %.

Kuluttajariitalautakunta on tehnyt vastaavan korkoehdon kohtuullistamisen 22.10.2019 antamassaan ratkaisussa 1628/39/2014.¹⁵³ Kyseisessä ratkaisussa oli kyseessä 7.6.2013 myönnetty 2000 euron suuruinen kuluttajaluotto, jonka todellinen vuosikorko oli 119,86 %.

Lautakunta katsoi, että sopimusehdot olivat selkeät ja ymmärrettävät, joten kohtuuttomuus tuli arvioitavaksi kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n mukaisesti. Lautakunta päätyi edellä kuvatun ratkaisun mukaisesti kohtuullistamaan luoton todellisen vuosikoron korkolain 12 §:n mukaisen viitekoron lisättynä 50 % tasolle.

3.6.2 Ratkaisukäytännön tulkinta

Kuluttajariitalautakunnan suositus ulottaa korkokattosäännös koskemaan myös 2 000 euron suuruisia luottoja on mielenkiintoinen. Molemmissa ratkaisuissaan lautakunta toteaa, että korkokattosäännös ei sovellu kyseisiin tapauksiin, mutta viitaten KKO 2015:60 jatkaa, että kyseisellä säännöksellä on merkitystä kohtuuttomuutta arvioitaessa. Molemmissa tapauksissa kyseessä oli 2 000 euron suuruiset kuluttajaluotot. Lautakunta perusteli ratkaisuaan sillä, että korkokattosäännös olisi soveltunut luottoihin, jos ne olisivat olleet määrältään vähänkin alle 2 000 euroa. Jatkaen, että ratkaisu on yhdenmukainen sen kanssa, mitä lainsäätäjä on pitänyt kohtuullisena korkona.

Lainsäätäjä on nimenomaisesti rajannut korkokattosäännöksen soveltamisalan alle 2 000 euron suuruisiin kuluttajaluottoihin, joten lautakunnan tulkinta siitä, että korkolain 12 §:n mukainen viitekorko lisättynä 50 % on lainsäätäjän kohtuullisena pitämä korko on mielestäni kiistanalainen. Jos korkokattosäännös ulotetaan myös sen soveltamisalan ulkopuolelle jääviin kuluttajaluottoihin, pohdittavaksi tulee, kuinka suuriin kuluttajaluottoihin näin voidaan tehdä. Kyseisissä tapauksissa perusteltiin luottomäärien olevan lähellä korkokattosäännöksen soveltamisalaa, mutta kuinka lähellä on tarpeeksi lähellä? Voidaanko perustellusti väittää, että

¹⁵³ Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 1628/39/2014 (KRIL 1628/39/2014).

2 100 euron tai 2 500 euron suuruiset kuluttajaluotot ovat tarpeeksi lähellä korkokattosäännöksen soveltamisalaa, jotta se voidaan ulottaa koskemaan myös niitä?

Korkokattosäännöksen ulottamista myös sen soveltamisalan ulkopuolisiin kuluttajaluottoihin, puoltaa ratkaisu KKO 2015:60. Ratkaisun myötä on yksiselitteistä, että korkokattosäännöksellä on merkitystä koron kohtuullisuutta arvioitaessa erityisesti, jos kyseessä on pitkäkestoinen velkasuhde. On perusteltua, että tämän myötä, niin oikeuskäytännössä kuin kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä, otetaan huomioon korkokattosäännös korkoa kohtuullistettaessa. Tästä ei kuitenkaan voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että korkokattosäännöksen asettama korkokatto on lainsäätäjän kohtuullisena pitämä korko.

Huomionarvoista on myös se, että oikeuskäytännön ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännön välillä on merkittäviä eroja. Kuluttajariitalautakunta on huomionnut 50 % korkokattosäännöksen, kun taas hovioikeus on huomionnut 20 % korkokattosäännöksen. Kohtuuttomuusarviointi perustuu kokonaisuuteen ja tapauskohtaisiin tosiseikkoihin. Arvioitavana on koko sopimuksen sisältö, sopimusosapuolten asema, sekä osapuoliin vaikuttavat olosuhteet ja niiden muuttuminen.¹⁵⁴ Tämän myötä myös kohtuullisen koron suuruus riippuu kokonaisarviosta. Kuluttajariitalautakunnan ja tuomioistuinten tulisi kuitenkin suorittaa kohtuuttomuusarviointi samoin perustein. Ei ole tarkoituksenmukaista, etenään kuluttajien oikeussuojan kannalta, että kuluttajaluottosopimusten korkoehtoja kohtuullistetaan eri perustein ja eri tavoin.

¹⁵⁴ Ks. tarkemmin kohtuuttomuusarvioinnista 3.3. Korkoehdon kohtuuttomuusarviointi.

4. Korkoehdon mitätöiminen

4.1 Korkoehdon mitätöiminen sovittelun myötä

Korkoehdon kohtuullistamisen lisäksi, kuluttajansuojalain perusteella on myös mahdollista jättää koko korkoehto huomioon ottamatta. Tämä perustuu kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:ään, jonka mukaan kohtuuton ehto voidaan kohtuullistamisen sijaan jättää kokonaan huomioon ottamatta. Korkoehdon mitätöimiseen vaikuttaa merkittävästi sopimusehtodirektiivi, sillä direktiivin 6 artiklan 1 kohta asettaa vaatimuksen, jonka mukaan kohtuuttomat sopimusehdot eivät saa sitoa kuluttajaa. Lisäksi sopimusehtodirektiivin 7 artiklan 1 kohdan myötä kuluttajille on taattava tehokkaat ja riittävät keinot kohtuuttomien ehtojen estämiseksi.

Tutkielmassa on aiemmin käsitelty kohtuuttomuusarviointia. Sopimusehtodirektiivin ja unionin ratkaisukäytännön edellyttämällä tavalla suoritettava kohtuuttomuusarviointi ja sen seurauksena direktiivin mukainen korkoehdon mitätöinti realisoituu, jos oikeus katsoo, ettei sopimusehtoja ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Tuomioistuimen on myös tässä tapauksessa arvioitava sopimusehtojen kohtuullisuutta viran puolesta, jos kuluttaja ei ole vedonnut kohtuuttomuuteen. Kuluttajansuojalain mukainen kohtuuttomuusarviointi realisoituu, kun kuluttaja vetoaa ehtojen kohtuuttomuuteen. Seuraukset tulevat tällöin määriteltäväksi kuluttajansuojalain perusteella, jolloin korkoehtoa voidaan kohtuullistaa tai se voidaan jättää kokonaan huomioon ottamatta.

Lähtökohtaisesti kohtuuttoman korkoehdon mitätöiminen tulee kyseeseen, jos sopimusehtoja ei ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Sopimusehtojen selkeydellä ja ymmärrettävyydellä on siten ratkaiseva merkitys siinä, miten kohtuuttomia ehtoja arvioidaan ja sen seurauksena siinä, millaiset seuraukset luotonantajalle aiheutuu kohtuuttomista ehdoista.

4.2 Sopimusehtojen selkeys ja ymmärrettävyys

Sovittelun osalta tuomioistuimen on ensiksi selvitettävä, onko kyseessä oleva sopimus tai sopimusehto vakioimuotoinen, vai ovatko osapuolet neuvotelleet ehdoista tai ehdosta. Lähtökohtaisesti kuluttajaluottosopimusten osalta voitaneen olettaa, että korkoehto on vakioimuotoinen, eikä kuluttaja ole voinut vaikuttaa sen sisältöön. Kuten tutkielmassa on kuvattu, luoton korolle ja kustannuksille on asetettu selkeät vaatimukset niiden esittämiselle ja laskentatavoille.¹⁵⁵ Kuluttajaluottosopimuksessa on esitettävä luoton todellinen vuosikorko

¹⁵⁵ Tarkemmin ks. 2.3.3. Luottokustannukset ja korot.

yhtenäistetyllä kulutusluottodirektiivin mukaisella tavalla, eli vakimuotoisella eurooppalaisella kuluttajaluottotiedot lomakkeella.¹⁵⁶ Jos osapuolet eivät ole neuvotelleet korkoehdosta, pidetään ehtoa vakimuotoisena, jolloin sopimusehtodirektiivi vaikuttaa ehdon sovitteluun. Esitetty oletamus korkoehdon vakimuotoisuudesta perustuu luotonantajan velvollisuuteen esittää kuluttajaluottojen todellinen vuosikorko vakimuotoisella eurooppalaisella kuluttajaluottotiedot- lomakkeella.

Vakimuotoisen sopimusehdon ja sen myötä sopimusehtodirektiivin soveltuvuuden lisäksi tuomioistuimen on arvioitava sopimusehdon selkeyttä ja ymmärrettävyyttä, sillä tämä vaikuttaa esimerkiksi siihen, tuleeko tuomioistuimen arvioida korkoehdon kohtuuttomuutta viran puolesta. Edellä on kuvattu tarkemmin tuomioistuimen velvollisuutta arvioida korkoehdon kohtuuttomuutta viran puolesta ja sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan vaikutusta tähän, joten nyt syvennymme tarkastelemaan millä edellytyksillä tuomioistuimet ovat katsoneet, että vaatimus sopimusehtojen selkeydestä ja ymmärrettävyydestä ei ole täyttynyt.

Luottokorkoa koskevien ehtojen selkeyteen ja ymmärrettävyyteen vaikuttaa oleellisesti luoton todellinen vuosikorko ja erityisesti se, miten tämä on esitetty kuluttajalle. Määräyksessä C-76/10 (Pohotovost') oikeus totesi, että se, onko luoton todellinen vuosikorko ilmoitettu luottosopimuksessa, voi olla ratkaiseva tekijä kansallisen tuomioistuimen arvioidessa luottokustannuksia koskevan sopimusehdon selkeyttä ja ymmärrettävyyttä.¹⁵⁷ Unionin oikeuskäytännössä on lisäksi vahvistettu, että luoton todellinen vuosikorko on ilmoitettava selkeästi ja tiiviisti yhdenmukaistetussa vertailukelpoisessa muodossa yhtenä korkokantana.¹⁵⁸

Ratkaisussaan KKO 2015:60 oikeus katsoi, että arvioitaessa vakioehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä on otettava huomioon se, onko kyseessä olevassa ehdossa kyse kuluttajan päätöksenteon kannalta merkityksellisestä seikasta, kuten luoton kokonaiskustannuksista, johon tietojen virheellisyys, puutteellisuus tai harhaanjohtavuus on vaikuttanut.¹⁵⁹ Luoton todellinen vuosikorko mahdollistaa, että kuluttaja voi vertailla eri luottojen korkokantoja, joten sitä voidaan pitää kuluttajan päätöksenteon kannalta erittäin merkittävänä seikkana.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Tarkemmin ks. KSL 7:6.3, KSL 7:9.1, KSL 7:17 sekä kulutusluottodirektiivi 19 artikla ja direktiivin liite I.

¹⁵⁷ EUT, C-76/10, Pohotovost' s.r.o. v. Iveta Korckovska, määräys 16.10.2010, kohta 71.

¹⁵⁸ EUT, C-290/19, RN v. Home Credit Slovakia a.s., tuomio 19.12.2019, kohdat 29-31.

¹⁵⁹ Kohta 45.

¹⁶⁰ Luoton todellisen vuosikoron kulutusluottodirektiivin mukaisesta merkityksestä ks. EUT, C-290/19, RN v. Home Credit Slovakia a.s., tuomio 19.12.2019, kohta 28.

Kansallisessa oikeuskäytännössä on katsottu, ettei todellista vuosikorkoa ole ilmoitettu selkeästi ja ymmärrettävästi, jos se on esitetty vuosikorkoasetuksesta poikkeavalla tavalla.¹⁶¹ Asetuksesta poikkeavaa laskentatapaa on pidetty epäselvänä sekä harhaanjohtavana.¹⁶² Kyseisessä tapauksessa oikeus totesi, että luottokustannuksia koskeva ehto on ollut kuluttajan päätöksenteon kannalta merkityksellinen.¹⁶³ Oikeuskäytännössä on lisäksi katsottu ettei se, että sopimus koostuu monesta asiakirjasta vaikuta sopimusehtojen selkeyteen ja ymmärrettävyyteen.¹⁶⁴

Yhteenvetona voidaan todeta, että luottokustannuksia koskevat ehdot, erityisesti todellinen vuosikorko, ovat kuluttajan päätöksenteon kannalta merkityksellisiä. Jos todellinen vuosikorko on esitetty epäselvästi tai poikkeavalla tavalla, luottokustannuksia koskevaa sopimusehto ei voida pitää selkeänä ja ymmärrettävänä. Tämän seurauksena sopimusehdon kohtuuttomuusarviointi tulee suorittaa sopimusehtodirektiivin edellyttämällä tavalla.¹⁶⁵

4.3 Mitätoiminen oikeuskäytännössä

4.3.1 Aluksi

Oikeuskäytäntö on jaoteltu sen perusteella, onko tuomioistuin katsonut sopimusehtojen täyttävän vaatimuksen selkeydestä ja ymmärrettävyydestä. Jaottelun perusteluna on sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohta, jonka perusteella kohtuuttomuusarviointia ei tulisi suorittaa luottokustannuksiin, kun sopimusehdot ovat selkeät ja ymmärrettävät.

4.3.2 Selkeät ja ymmärrettävät sopimusehdot

Vaasan hovioikeuden 20.7.2022 antamassa tuomiossa S 21/539 oli kyseessä 2 000 euron suuruinen luotto, joka oli myönnetty 2.10.2028.¹⁶⁶ Luottoraja oli nostettu 3 000 euroon 8.3.2019. Oikeus totesi, että luoton todellinen vuosikorko oli laskettu oikeusministeriön asetuksen (1123/2016) mukaisesti sisältäen esimerkkilaskelman 3000 euron luotolle. Luoton todellinen vuosikorko oli 135,62 %. Luottosopimus muodostui useasta asiakirjasta, mutta oikeus katsoi,

¹⁶¹ HelHO S 24/474.

Ks. myös Itä-Suomen Hovioikeus 25.10.2022 nro 514, dnro S 22/336 (I-SHO S 22/336).

¹⁶² HelHO S 24/474.

¹⁶³ HelHO S 24/474.

¹⁶⁴ Vaasan hovioikeus 30.11.2022 nro 439, dnro S 21/1108 (VaaHO S 21/1108).

¹⁶⁵ Ehdon kohtuuttomuuden arvioinnista sopimusehtodirektiivin edellyttämällä tavalla ks. HelHO S 24/474.

¹⁶⁶ Vaasan hovioikeus 20.7.2022 nro 297, dnro S 21/539 (VaaHO S 21/539).

ettei tätä voida pitää harhaanjohtavana. Myöskään luottosopimukseen vaikuttavista oikeussäännöistä ei voi johtaa vaatimusta luottosopimuksen muodostamisesta yhdelle asiakirjalle. Näin ollen oikeus katsoi, että sopimusehdot ovat selkeät ja ymmärrettävät.

Kuluttaja oli vedonnut kohtuuttomuuteen, joten oikeudelle tuli arvioitavaksi luottokustannusten kohtuullisuus. Oikeus totesi, ettei kuluttajansuojalain (596/2019) 7 luvun 17 a §:n korkokatto soveltunut kyseessä olevaan luottoon, sillä se oli myönnetty ennen lain voimaan tuloa. Sen sijaan lain aiemmalla muodolla eli KSL (207/2013) 17 a §:n asettamalla korkokatolla oli merkitystä kohtuuttomuutta arvioitaessa. Oikeus katsoi, että korkoehtoa oli pidettävä kohtuuttomana kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n määrittämällä tavalla, sillä kyseessä oli kuluttaja, joka on lähtökohtaisesti heikommassa asemassa vakioehdon laatijaan eli luotonantajaan nähden.

Oikeus totesi, että korkoehdon kohtuuttomuudesta seuraa ehdon mitättömyys. Oikeus perusteli ankaraa seuraamusta kuluttajien yhdenvertaisella kohtelulla ja tehokkaalla kuluttajansuojalla. Kuluttajansuojalain sovittelulla ei ole perusteltua antaa kuluttajille heikompaa suojaa kuin sopimusehtodirektiivillä, jonka ankaralla seuraamuksella eli ehdon mitätöimisellä pyritään estämään kohtuuttomien vakioehtojen käyttö.

Vaasan hovioikeuden 30.11.2022 antamassa tuomiossa S 21/1108 oikeus katsoi, että kuluttajaluottosopimus ja sen korkoehto oli laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.¹⁶⁷ Kyseisessä tapauksessa luottosopimus oli solmittu 25.5.2019 ja luotto oli suuruudeltaan 5 000 euroa. Luoton todellinen vuosikorko 255,40 %. Luottosopimuksen muodostavien asiakirjojen mukaan kuluttajalla oli mahdollisuus nostaa luottoa luottorajan puitteissa eli 2 001 ja 5 000 euron välillä. Luoton todellinen vuosikorko oli laskettu 2 000 euron suuruiselle lainasummalle oikeusministeriön asetuksen (1123/2016) mukaisesti esimerkkilaskelmalla, joka perustui vuoden maksuaikaan. Oikeus piti sopimusehtoja selkeinä ja ymmärrettävinä, vaikka todellinen vuosikorko oli laskettu 2 000 euron suuruiselle luotolle käyttämättä asetuksen (1123/2016) liitteen II lisäoletuksia vuosikoron laskennassa.

Kuluttaja oli vedonnut sopimusehtojen epäselvyyteen ja kohtuuttomuuteen, jolloin korkoehdon kohtuuttomuus tuli arvioitavaksi KSL mukaisesti. Oikeus katsoi, että KSL mukaisesti sovittelu on mahdollista, sillä kyseessä ei ole sopimusehtodirektiivin mukainen kohtuuttomuusarviointi. Oikeus jatkoi, että sopimusehtodirektiivi asettaa ankaran seuraamuksen luoton korkoehdon kohtuuttomuudelle, jonka tarkoituksena on estää kohtuuttomien sopimusehtojen käyttö.

¹⁶⁷ Vaasan hovioikeus 30.11.2022 nro 439, dnro S 21/1108 (VaaHO S 21/1108).

Tämän tavoitteen takia oikeus katsoi, että myös kuluttajansuojalain perusteella kohtuuton vakioehto tulee jättää huomioon ottamatta riippumatta siitä, että korkoehto on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Oikeus totesi, että luoton todellista vuosikorkoa on pidettävä kohtuuttomana kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n määrittämällä tavalla.

Oikeuden näkemys poikkeaa sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohdasta, jossa nimenomaisesti kielletään kohtuuttomuusarvioinnin suorittaminen sopimuksen tiettyihin ehtoihin eli tässä tapauksessa luoton korkoon, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Oikeus perusteli ankaraa seuraamusta sillä, että ei ole perusteltua antaa kuluttajalle heikompaa suojaa soveltamalla kuluttajansuojalakia kuin sopimusehtodirektiivillä on annettu. Ankara seuraamus eli luottokustannusten mitätöinti, on perusteltua kuluttajien yhdenvertaisen kohtelun sekä tehokkaan kuluttajansuojan toteuttamiseksi.

Ratkaisussaan KKO 2015:60 oikeus on viitannut unionin oikeuskäytäntöön, jossa on todettu, että edellä mainitun sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan soveltamisrajoitusta on tulkittava suppeasti.¹⁶⁸ Lisäksi on todettu, että kohtuuttomuusarviointi estyy 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti silloin, kun yksittäistapauksessa kansallinen tuomioistuin katsoo ehtojen olevan selkeästi ja ymmärrettävästi laaditut.¹⁶⁹ Kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n sanamuodosta ilmenee, että kohtuuton ehto voidaan jättää sovittelun sijaan kokonaan huomioon ottamatta. Kansallisen lain puitteissa on mahdollista jättää kohtuuton sopimusehto kokonaan huomioon ottamatta, joka vastaisi myös sopimusehtodirektiivin 6 artiklan 1 kohdan edellytystä kohtuuttoman sopimusehdon sitomattomuudesta sekä 7 artiklan 1 kohdan vaatimusta oikeussuojakeinoista. Lisäksi direktiivin 8 artikla mahdollistaa sen, että jäsenvaltiot voivat asettaa kansallisesti direktiiviä tiukemmat säännökset.

4.3.3 Epäselvät sopimusehdot

Turun hovioikeuden 1.9.2020 antamassa tuomiossa S 19/640 kuluttaja oli vedonnut korkoehdon kohtuuttomuuteen, joten kohtuuttomuus tuli arvioitavaksi kuluttajansuojalain perusteella.¹⁷⁰ Kyseisessä asiassa kuluttaja ja luotonantaja olivat solmineet 2 100 euron luottosopimuksen 16.2.2016, jonka todellinen vuosikorko oli 235,14 %. Luottosopimuksessa luoton korkoa oli ilmoitettu kuukausikorkona, eikä sitä ollut laskettu ja esitetty vuosikorkona. Tämän perusteella oikeus katsoi, että korkoehtojen osalta luottosopimus oli epäselvä. Oikeus katsoi, että

¹⁶⁸ Kohta 31.

¹⁶⁹ Kohta 31.

¹⁷⁰ Turun hovioikeus 1.9.2020 nro 558, dnro S 19/640 (THO S 19/640).

korkoehto oli kohtuuton ja käräjäoikeuden tavoin totesi kohtuuttomuudesta seuraavan ehdon mitättömyys, sillä perusteella, että se kuului sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan.

Itä-Suomen hovioikeuden 25.10.2022 antamassa tuomiossa S 22/336 oli kyse 5 000 euron suuruisesta luottorajasta, jota pystyi nostamaan kerrallaan 2 001–5 000 euron välillä.¹⁷¹ Luoton todellinen vuosikorko oli 255,40 %. Luoton todellinen vuosikorko oli laskettu ja ilmoitettu oikeusministeriön asetuksen (1123/2016) liitteen I mukaisesti 2 000 euron suuruiselle luotolle vuoden takaisinmaksuajalla. Oikeus katsoi, että todellisen vuosikoron laskennassa olisi tullut käyttää edellä mainitun asetuksen liitteen II lisäoletuksia, sillä luottoa oli tosiasiaassa voitu nostaa 5 000 euroa ja sen johdosta esimerkkilaskennan olisi tullut perustua tähän. Oikeus totesi, ettei luottosopimuksessa ollut ilmoitettu korkoa selkeästi ja ymmärrettävästi, sillä liitteen II lisäoletuksia ei ollut käytetty.

Kohtuuttomuusarvioinnissa oikeus otti huomioon arvioinnin hetkellä voimassa olleen kuluttajansuojalain (596/2019) 7 luvun 17 a §:n korkokaton sekä sopimuksen solmimisen hetkellä voimassa olleen kuluttajansuojalain (207/2013) 7 luvun 17 a §:n korkokaton. Oikeus katsoi, että kohtuuttomuutta lisää sopimusehtojen epäselvyys, sillä luottokustannukset ovat keskeisimpiä tietoja kuluttajaluottosopimuksessa ja sen solmimisen harkinnassa. Todisteista ilmeni, että kuluttaja oli nostanut luottoja yhteensä 8000 euroa ja suorittanut maksuja 7 796,11 euroa, mutta luoton saldo oli yhä 6 993,61 euroa. Oikeus huomio luottotapahtumat ja sopimusehtojen epäselvyyden ja katsoi, että luoton todellista vuosikorkoa on pidettävä kohtuuttomana.

Kohtuuttomuuden seurauksen perusteluissa oikeus viittasi sopimusehtodirektiiviin 6 artiklan 1 kohtaan, jonka myötä kohtuuton sopimusehto ei sido kuluttajaa. Oikeus oli katsonut, että sopimusehdot eivät olleet laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, jolloin kohtuuttomuuden seuraus tuli arvioitavaksi sopimusehtodirektiivin edellyttämällä tavalla. Siten kohtuuttomuuden seuraus oli korkoehdon mitätöinti. Oikeus totesi, että jos sopimusehdot olisi laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi olisi kohtuuttomuuden seuraukset arvioitu kuluttajansuojalain perusteella. Oikeus kuitenkin jatkoi, että siinäkin tapauksessa, että kohtuuttomuusarviointi olisi suoritettu kuluttajansuojalain perusteella tulisi seuraukset olla sopimusehtodirektiivin kaltaisesta ankarat eli ehto tulisi mitätöidä.

¹⁷¹ Itä-Suomen hovioikeus 25.10.2022 nro 514, dnro S 22/336 (I-SHO S 22/336).

Helsingin hovioikeuden 12.5.2025 antamassa päätöksessä S 24/474 oli kyseessä 5 000 euron suuruisesta luotosta, jonka todellinen vuosikorko oli 255,40 %.¹⁷² Vuosikorko oli laskettu ja esitetty esimerkkinä 2 000 euron suuruiselle luotolle vuoden takaisinmaksuajalla oikeusministeriön asetuksen (1123/2016) liitteen I mukaisesti. Oikeus katsoi, että luoton määrän ollessa 5 000 euroa olisi vuosikorko tullut laskea ja esittää sen suuruiselle luotolle asetuksen liitteen II lisäoletuksia hyödyntäen. Lisäksi kaikkia luoton kustannuksia ei ollut otettu huomioon todellisen vuosikoron laskennassa.

Päätöksessään oikeus tulkitsi unionin oikeuskäytäntöä, jossa on katsottu, että luoton todellinen vuosikorko tulisi esittää yhdenmukaisesti.¹⁷³ Lisäoletusten tarkoituksena on ollut todellisen vuosikoron yhdenmukaisen laskemisen helpottaminen. Oikeus katsoi, että luoton todellista vuosikorkoa koskeva ehto ei ollut laadittu sopimusehtodirektiivin mukaisesti selkeästi ja ymmärrettävästi. Ratkaisussaan hovioikeus korosti, ettei kansallinen lainsäädäntö rajaa sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan tavoin osaa sopimusehdoista kohtuuttomuusarvioinnin ulkopuolelle. Oikeus kuitenkin totesi, että koska sopimusehtoja ei ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi tulee luoton korkoehdon kohtuuttomuus arvioitavaksi direktiivin ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti.

Kohtuuttomuusarvioinnissa oikeus toisti ratkaisussa KKO 2015:60 esitettyjä perusteluja. Hovioikeus katsoi, että edellä mainitun ratkaisun tavoin, että kuluttajansuojalain (207/2013) 7 luvun 17 a §:n sääntelyllä on merkitystä koron kohtuuttomuutta arvioitaessa ja jatkoi, että kuluttajan kannalta mahdollisesti pitkäaikainen velkasuhde, yhdistettynä suureen luottomäärään, on kohtuuton. Oikeus katsoi, että kohtuuttomuuden seuraus on sopimusehtodirektiivin 6 artiklan mukaisesti ehdon jättäminen huomioon ottamatta.

4.3.4 Oikeuskäytännön tulkinta

Oikeuskäytännöstä ilmenee, että kohtuuttomasta korkoehdosta seuraa ankara seuraus luotonantajalle. Tuomioistuimet ovat päätyneet mitätöimään luottosopimuksen kohtuuttoman korkoehdon riippumatta siitä, onko sopimusehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi vai ei. Ankaraa seurausta on perusteltu sillä, ettei ole tarkoituksenmukaista asettaa kuluttajaa huonompaan asemaan riippuen siitä, arvioidaanko kohtuuttomuutta kuluttajansuojalain vai sopimusehtodirektiivin edellyttämällä tavalla.

¹⁷² Helsingin hovioikeus 12.05.2025 nro 426, dnro S 24/474 (HelHO S 24/474).

¹⁷³ Tarkemmin ks. EUT, C-290/19, RN v. Home Credit Slovakia a.s., tuomio 19.12.2019, kohta 35.

Tuomioistuimet ovat päätyneet yhdenmukaistamaan luotonantajalle kohtuuttomasta korkoehdosta aiheutuvat seuraukset. Tämä tarkoittaa sitä, että ehdon kohtuuttomuuden seuraukset eivät ole riippuvaisia siitä, miten sopimusehdot on laadittu. Tarkoittaen, että sillä, ovatko sopimusehdot selkeät ja ymmärrettävät, ei ole suurta painoarvoa kohtuuttoman ehdon seurauksen määrittämisessä. Kuten edellä tuotiin ilmi, sopimusehtodirektiivi on vähimmäistasoinen ja direktiivin 8 artiklan puitteissa on mahdollista asettaa direktiiviä tiukempia säännöksiä kohtuuttoman sopimusehdon käytöstä. Lisäksi kansallinen laki mahdollistaa kohtuuttoman ehdon huomioon ottamatta jättämisen, sillä kuluttajansuojalaki ei aseta rajoitusta kohtuuttomuusarviointiin sen perusteella, onko sopimusehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi vai ei.

4.4 Mitätöiminen kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä

4.4.1 Ratkaisukäytäntö

Kuluttajariitalautakunta on 22.10.2019 antamassaan ratkaisussa 2736/39/2014 katsonut, että sopimusehtoja ei ollut laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.¹⁷⁴ Kyseessä oli 2 000 euron suuruinen kuluttajaluotto, jonka nimellinen korko oli 118,80 %. Luotonantaja ei ollut ilmoittanut todellista vuosikorkoa lainkaan, joten lautakunta katsoi, että ehdot ovat epäselvät. Seuraukset määräytyivät sopimusehtodirektiivin mukaisesti, joten lautakunta katsoi, että korkoehto tulisi mitätöidä. Luotonantajalle ei näin ole oikeutta periä ollenkaan luottokustannuksia kuluttajalta.

Lautakunnan ratkaisussa 990/39/2014, joka on annettu 22.10.2019 oli kyseessä niin ikään 2 000 euron suuruisesta kuluttajaluotosta, jonka todellinen vuosikorko oli luotonmyöntäjän nettisivujen mukaan 123 %.¹⁷⁵ Luottosopimus oli solmittu 13.6.2013. Sopimuksessa todellista vuosikorkoa ei ole esitetty esimerkillä, eikä se sopimus sisältänyt kaikkia kuluttajansuojalain edellyttämiä tietoja, joten lautakunta katsoi ehtojen olevan epäselvät. Tästä seurasi, että kohtuuttomuuden seuraukset määräytyivät sopimusehtodirektiivin edellyttämällä tavalla, joten korkoehto mitätöitiin.

22.10.2019 annetussa kuluttajariitalautakunnan ratkaisussa 3319/39/2017 oli kyseessä 14.3.2017 myönnetystä 2 000 euron suuruisesta luotosta, jonka todellinen vuosikorko oli 133,70 %.¹⁷⁶ Lautakunta katsoi, että korkoa koskeva ehto oli epäselvä, sillä todellinen vuosikorko oli

¹⁷⁴ Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 2736/39/2014 (KRIL 2736/39/2014).

¹⁷⁵ Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 990/39/2014 (KRIL 990/39/2014).

¹⁷⁶ Kuluttajariitalautakunta 22.10.2019, dnro 3319/39/2017 (KRIL 3319/39/2017).

esityksessä esimerkissä laskettu 800 euron suuruiselle luotolle. Sopimusehtojen epäselvyydestä seuraa luottokustannusten mitätöiminen.

4.4.2 Ratkaisukäytännön tulkinta

Kuluttajariitalautakunta on ottanut suoraviivaisemman lähestymistavan kohtuuttomien sopimusehtojen mitätöimiseen. Lautakunta on ratkaisuihissaan arvioinut sopimusehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä ja sen perusteella määritellyt kohtuuttomasta ehdosta aiheutuvat seuraukset. Lautakunta on katsonut, että kohtuuttoman ehdon seuraukset määrytyvät sopimusehtodirektiivin mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että korkoehto on mitätöity, jos sopimusehdot on laadittu epäselvästi. Kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä ei ole mitätöity kohtuutonta korkoehtoa, jos sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Ratkaisukäytäntö poikkeaa siten oikeuskäytännöstä.

4.5 Kohtuuttomien korkoehtojen oikeustila

4.5.1 Kohtuuttomien korkoehtojen sovittelu

Oikeuskäytännöstä ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännöstä ilmenee, että kohtuuttomaksi katsottuja korkoehtoja on sovittelun myötä kohtuullistettu ja mitätöity. Kuluttajansuojalain perusteella tämä on mahdollista, sillä lain 4 luvun 1 §:n myötä kohtuuttomien sopimusehtojen sovittelu ja mitätöiminen ovat tuomioistuimen käytössä olevat keinot. Huomionarvoista on, millä perusteilla kohtuuttomuusarviointi on suoritettu sekä, millaiset seuraukset korkoehdon kohtuuttomuudesta aiheutuu luotonantajalle.

Edellisessä kappaleessa käsiteltiin kohtuuttoman korkoehdon kohtuullistamista. Siinä ilmeni, että oikeuskäytännön ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännön välillä on eroja.

Oikeuskäytännössä korkoehtoa on kohtuullistettu 20 %:iin, kun taas kuluttajariitalautakunnassa korkoehtoa on kohtuullistettu 50 %:iin.¹⁷⁷ Yhtenäistä tapauksissa oli se, millä perusteella kohtuuttomuusarviointi oli tehty. Tapauksissa katsottiin sopimusehtojen olevan selkeät ja ymmärrettävät, jonka takia kohtuuttomuusarviointi ja sen myötä kohtuuttomuuden seuraus ei tullut määriteltäväksi sopimusehtodirektiivin perusteella, vaan kuluttajansuojalain perusteella.

¹⁷⁷ Ks. RHO S 22/111 sekä KRIL 2370/39/2014 ja KRIL 1628/39/2014.

Kuluttajariitalautakunta noudattaa vastaavaa tulkintaa korkoehdon mitätöinnin osalta. Jos sopimusehtoja ei ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi, on lautakunta soveltanut kohtuuttomuusarvioinnissaan sopimusehtodirektiiviä ja sen perusteella mitätöinyt korkoehdon.¹⁷⁸ Tämä poikkeaa merkittävästi siitä, millä perusteilla oikeuskäytännössä on mitätöity kohtuuton korkoehto. Oikeuskäytännössä tuomioistuimet ovat päätyneet mitätöimään kohtuuttoman korkoehdon, vaikka sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.¹⁷⁹ Oikeuskäytännössä tuomioistuimet eivät ole noudattaneet yhdenmukaista korkoehdon kohtuuttomuusarviointia ja siten myös kohtuuttomasta korkoehdosta aiheutuvat seuraukset luotonantajalle ovat vaihdelleet.

4.5.2 Korkoehtojen oikeustilan tulkinta

Tuomioistuimissa ja kuluttajariitalautakunnassa on arvioitu 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyjen kuluttajaluottosopimusten korkoehtojen kohtuullisuutta, sekä sopimusehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Sopimusehtojen ollessa epäselvät ovat seuraukset olleet yhtenäiset eri tuomioistuinten sekä kuluttajariitalautakunnan välillä ja korkoehdot on mitätöity. Selkeästi ja ymmärrettävästi laadittujen sopimusehtojen osalta tilanne on eri.

Oikeuskäytännössä on kohtuullistettu korkoehtoa kuluttajansuojalain perusteella sopimusehtojen ollessa selkeät ja ymmärrettävät. Osassa tapauksissa tuomioistuin on arvioinut sopimusehdot selkeiksi ja ymmärrettäviksi, mutta todennut, että sopimusehtodirektiivin mukainen korkoehdon mitättömyys on perusteltu seuraus ehdon kohtuuttomuudesta. Tämän perusteella voidaan todeta, että tuomioistuinten välillä on ristiriitaa. Kohtuuttomien korkoehtojen kohtuullistaminen ja mitätöiminen ei ole yhdenmukaista. Oikeuskäytäntö ei siten ole johdonmukaista ja aiheuttaa epäselvyyttä, jonka myötä oikeustilan ei voida katsoa olevan vakiintunut.

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisut noudattavat suoraviivaisempaa lähestymistapaa ja eroavat oikeuskäytännöstä. Lautakunnan ratkaisuissa on katsottu sopimusehtojen selkeyden ja ymmärrettävyyden myötä sovellettavaksi tulevan kuluttajansuojalain mukaisen seurauksen olevan ehdon sovittelu. Sopimusehtojen ollessa epäselvät on seuraus ollut ehdon huomioon ottamatta jättäminen.

¹⁷⁸ Ks. KRIL 2736/39/2014, KRIL 990/39/2014 ja KRIL 3319/39/2017.

¹⁷⁹ Ks. VaaHO S 21/539 ja VaaHO S 21/1108.

Oikeuskäytännön ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännön perusteella voidaan todeta, että 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyjen kuluttajaluottojen korkoehtojen oikeustila on epäselvä. Oikeustila on epäselvä nimenomaan kohtuuttomaksi katsotun korkoehdon seurauksen osalta. Omalta osaltaan epäjohdonmukaisuutta lisää kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytäntö, joka poikkeaa oikeuskäytännöstä.

4.5.3 Oikeustilan vaikutukset

Epäselvää oikeustilaa on selvennetty kuluttajansuojalain muutoslailla (596/2019), jonka 4 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan kohtuuton ehto on jätettävä huomioon ottamatta. Tämä tarkoittaa sitä, että ehdon kohtuuttomuuden seuraukset on yhtenäistetty, eikä sillä ole eroa seurauksien osalta perustuvatko ne sopimusehtodirektiiviin vai kuluttajansuojalakiin.¹⁸⁰ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka vakimuotoinen korkoehto katsottaisiin olevan selkeästi ja ymmärrettävästi laadittu, mutta ehdon katsotaan olevan kohtuuton, tulee ehto jättää huomioon ottamatta.

Muutos ei kuitenkaan vaikuta 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyihin kuluttajaluottoihin, sillä lakia ei sovelleta niihin.¹⁸¹ Edellä mainitun aikavälin kuluttajaluottojen kohtuuttomaksi katsotulla korkoehdolla on erilaiset seuraukset riippuen siitä, missä tuomioistuimessa asia on käsitelty. Lisäksi seuraukset saattavat erota siinä tilanteessa, jos erimielisyys on saatettu kuluttajariitalautakunnan ratkaistavaksi tuomioistuimen sijasta. Tämä tekee korkoehdon kohtuuttomuudesta aiheutuvien seurauksien ennakoimisesta haastavaa, niin luotonantajille kuin kuluttajille. Epäselvä ja epäjohdonmukainen oikeuskäytäntö ja sen poikkeaminen kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännöstä aiheuttaa sen, ettei kuluttajien oikeuksia ole tehokkaasti turvattu. Oikeustilan epäselvyys tarkoittaa sitä, että kuluttajat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa, kun kyseessä on kuluttajaluottosopimus, joka on solmittu 1.6.2013-31.8.2019 välillä.

Epäselvällä oikeustilalla on myös merkittävä taloudellinen vaikutus. Sillä kohtuullistetaanko vai mitätöidäänkö korkoehto, saattaa olla huomattava ero euromääräisesti. Kyseiset kuluttajaluotot ovat suuruudeltaan 2 000 euroa tai enemmän. Useissa tapauksissa todellinen

¹⁸⁰ Sääntelyn selkeyttämisestä ja kuluttajien yhdenvertaisuuden turvaamisesta ks. HE 230/2018 vp, s. 13-14, 16 ja 28.

¹⁸¹ Muutoslakia 596/2019 sovelletaan 1.9.2019 tai sen jälkeen solmittuihin kuluttajaluottosopimuksiin. Ks. Laki kuluttajansuojalain muuttamisesta 596/2019 voimaantulosääntö.

vuosikorko on ollut yli 100 %, joten luottosopimuksen ollessa pitkäaikainen, voi koron määrä olla huomattavan suuri. Tämä vaikuttaa kiistatta sekä kuluttajiin että luotonantajiin.

Seuraavassa kappaleessa syvennyttään siihen, kuinka pitkään epäselvä oikeustila voi vaikuttaa kuluttajaluottosopimuksen osapuoliin. Kestoon vaikuttaa se, kuinka pitkältä ajalta kuluttajat ovat oikeutettuja vaatimaan kuluttajaluottosopimuksen korkoehdon kohtuullistamista tai mitätöimistä, eli toisin sanoen, millainen määräaika kohtuullistamisvaatimusten esittämiselle on.

5. Kohtuullistamisvaatimusten vanhentumisaika

5.1 Vanhentumisen oikeussäännöt

5.1.1 Ensisijainen vanhentumisaika

Vanhentumisesta säädetään laissa velan vanhentumisesta (728/2003, ”vanhentumislaki”, VanhL). Lain soveltamisalaan kuuluvalla velalla tarkoitetaan sekä rahavelkaa että velvoitteita (VanhL 1.1). Vanhentumislaki on yleislaki ja se kattaa lähtökohtaisesti kaikki varallisuusarvoiset suoritukset.¹⁸² Tämän myötä kuluttajaluottojen luottokustannuksiin kohdistuvat vaatimukset kuuluvat lain soveltamisalaan ja siten kuluttajien esittämien luottokustannuksien kohtuullistamisvaatimusten vanhentumisaikaa tulee arvioida vanhentumislain perusteella. Laissa määritelty yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta 5-7 §:ssä mainituista ajankohdista laskettuna, jos sitä ei ole katkaistu ennen sitä (VanhL 4). Näistä ajankohdista kuluttajaluottojen luottokustannuksiin kohdistettujen vaatimusten osalta oleellinen on erityisesti 7 §, joka koskee korvausvelan vanhentumista.

Kuluttajien esittämissä luottokustannusten kohtuullistamisvaatimuksissa on kysymys saatavasta, jota on maksettu luottosopimuksen perusteella. Sopimuksen korkoehdon ollessa kohtuuton, on kyseessä mahdollisesti pätemätön sopimusehto, jolloin sen perusteella maksettu suoritus kuuluu vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisalaan. Kyseistä lainkohtaa sovelletaan laajasti erilaisiin tilanteisiin, joissa edellytykset perusteettoman edun tai vastikkeen palautukseen täyttyvät.¹⁸³ Lain esitöissä on todettu, että soveltamisalan laajuuden vuoksi kaikkia soveltamisalaan kuuluvia tilanteita ei voida tyhjentävästi luetella.¹⁸⁴ Lainkohdan soveltamista kuluttajien esittämiin vaatimuksiin puoltaa se, että kyse ei ole niinkään alkuperäisen luoton vanhentumisesta, vaan pätemättömän sopimusehdon johdosta luotonantajan saamasta perusteettomasta edusta.

Vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan vanhentuminen alkaa perusteettoman edun palautuksessa siitä hetkestä, kun vaatimuksen esittäjä eli tässä tapauksessa kuluttaja on saanut tietää tai hänen olisi pitänyt tietää maksusta, joka on tehty erehdyksessä, sopimuksen

¹⁸² Linna – Saarnilehto 2016, s. 13.

¹⁸³ HE 187/2002 vp, s. 50.

¹⁸⁴ HE 187/2002 vp, s. 50.

pätemättömyydestä tai muusta tapahtumasta, joka on edun palautuksen perustana. Lisäksi vaatimuksen esittäjän tulee tietää, kuka on perusteettoman edun saaja (VanhL 7.1.4).

Lain esitöissä todetaan, että edellä mainittua lainkohtaa sovelletaan esimerkiksi suorituksiin, jotka on tehty sopimuksen perusteella.¹⁸⁵ Soveltamisala kattaa sekä sopimuksen pätemättömyys- että purkamistilanteet.¹⁸⁶ Lainkohta perustuu pitkälti yleisiin siviilioikeudellisiin kirjoittamattomiin periaatteisiin.¹⁸⁷ Kuluttajaluottojen luottokustannusten osalta keskeinen kysymys perusteettoman edun palautuksessa on se, milloin kuluttajan olisi pitänyt olla tietoinen tapahtumasta, joka on perusteena edun palautukselle. Lain esitöiden mukaan tietoisuus tapahtumasta ja sen perusteettomuudesta ovat kaksi seikkaa, jotka ovat edellytyksenä tietoisuudelle palautuksen perusteena olevasta tapahtumasta.¹⁸⁸

Tämä tarkoittaa sitä, että jotta vanhentumisaika alkaisi kulua vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdasta kuluttajan tulisi tietää, että korkoehto on kohtuuton, jonka seurauksena sen perusteella suoritettu maksu on perusteeton. Lain esitöissä on täsmennetty, että riitaisissa sopimuksen pätemättömyys- ja purkautumistilanteissa osapuolet saavat vasta tuomioistuimessa selvyuden sopimuksen tehottomuudesta.¹⁸⁹ Tällaisissa tilanteissa osapuolet saavat tiedon suoritusten perusteettomuudesta vasta tuomion myötä.¹⁹⁰ Kuluttajaluottojen korkoehdon osalta tämä tarkoittaa sitä, että kuluttajan voidaan katsoa olevan tietoinen perusteettomasta suorituksesta vasta, kun tuomioistuin on todennut korkoehdon kohtuuttomaksi ja sen myötä suoritettut maksut perusteettomiksi.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että perusteettoman edun palautuksen vanhentumisen alkamiseksi edellytetty riittävä tietoisuus voi tulla eri tahoilta.¹⁹¹ Arvioitavaksi tulee, mitä korvausta vaativan osapuolen olisi pitänyt tietää.¹⁹² Velallisen ja velkojan välisessä suhteessa selonottovelvollisuudella ja tiedoksiantovelvollisuudella saattaa olla merkitystä arvioitaessa sitä mitä korvausta vaativan olisi pitänyt tietää.¹⁹³ Tieto oikeudesta korvauksiin voi tulla myös julkisista tiedotusvälineistä.¹⁹⁴ Kuluttajaluottojen kohtuuttomista koroista on erityisesti viime vuosina uutisoitu laajasti, joten on mahdollista, että kuluttajat ymmärtävät uutisoinnin myötä

¹⁸⁵ HE 187/2002 vp, s. 50.

¹⁸⁶ HE 187/2002 vp, s. 50.

¹⁸⁷ HE 187/2002 vp, s. 50.

¹⁸⁸ HE 187/2002 vp, s. 50.

¹⁸⁹ HE 187/2002 vp, s. 50-51.

¹⁹⁰ Ks. HE 187/2002 vp, s. 51.

¹⁹¹ Linna – Saarnilehto 2016, s. 61-62.

¹⁹² Linna – Saarnilehto 2016, s. 61-62.

¹⁹³ Linna – Saarnilehto 2016, s. 61-62.

¹⁹⁴ Linna – Saarnilehto 2016, s. 61-62.

maksaneensa mahdollisesti kohtuuttomia korkoja ja näin ollen olevansa oikeutettuja luottokustannusten kohtuullistamiseen. Miten uutisointi vaikuttaa siihen, että kuluttajan katsottaisiin olevan tietoinen perusteettomasta tapahtumasta vanhentumisajan alkamisen edellyttämällä tavalla, käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut edun perusteena olevasta tapahtumasta, sopimusrikkomuksesta tai muusta vahinkoon johtaneesta tapahtumasta, on velan vanhentuminen vanhentumislain 7 §:n 2 momentin mukaan katkaistava. Tämä asettaa takarajan, jolloin kuluttajan on viimeistään vedottava 7 §:n 1 momentin mukaiseen korvaukseen.¹⁹⁵ Lain esitöiden mukaan perusteettoman edun palautuksessa kymmenen vuoden takaraja alkaa kulua siitä, kun erhemaksu tai muu palautettava suoritus on tehty.¹⁹⁶ Kuluttajaluottojen korkoehdon osalta tämä tarkoittaisi kohtuuttoman koron maksamista.

5.1.2 Toissijainen vanhentumisaika

Vanhentumislain 8 §:ssä määritellään vanhentumisaika muissa tapauksissa eli esimerkiksi kun kyseessä on toistaiseksi myönnetty tai ehdollinen velka tai muu velka, johon vanhentumislain 5-7 §:n vanhentumisajan alkamisajankohta ei sovellu. Lain esitöistä ilmenee, että lainkohtaa voitaisiin soveltaa toistaiseksi myönnettyihin limiittiluottoihin.¹⁹⁷ Näiden velkojen osalta vanhentumisaika on kymmenen vuotta oikeusperusteen syntymisestä, ellei vanhentuminen ole sitä ennen katkaistu (VanhL 8.1). Tämän myötä vanhentuminen alkaisi siitä ajankohdasta, kun kyseessä olevan velan sopimus on tehty.¹⁹⁸ Jos velkojan vaatimuksesta tai muusta syystä velka on erääntynyt maksettavaksi on vanhentumisaika kolme vuotta erääntymispäivästä (VanhL 8.2).

Kymmenen vuoden vanhentumisaikaa kutsutaan myös toissijaiseksi vanhentumisajaksi.¹⁹⁹ Ensisijaisena vanhentumisaikana pidetään yleistä kolmen vuoden vanhentumisaikaa. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että sen ratkaiseminen, mitä säännöstä vanhentumisajan alkamiseen sovellettavaa on usein hankala ratkaista.²⁰⁰ Mielestäni vanhentumislain 8 §:ää ei tulisi soveltaa kuluttajien esittämien luottokustannusten kohtuullistamisvaatimusten vanhentumiseen, sillä kyseistä lainkohtaa sovelletaan alkuperäiseen luottoon. Kohtuullistamisvaatimuksissa on yllä kuvatulla tavalla kysymys sopimusehdon perusteella

¹⁹⁵ HE 187/2002 vp, s. 51.

¹⁹⁶ HE 187/2002 vp, s. 51.

¹⁹⁷ HE 187/2002 vp, s. 53.

¹⁹⁸ HE 187/2002 vp, s. 52-53.

¹⁹⁹ Linna – Saarnilehto 2016, s. 71.

²⁰⁰ Linna – Saarnilehto 2016, s. 73.

suoritetusta maksusta, jonka voidaan katsoa olevan luotonantajan saama perusteeton etu, jos sopimusehto todetaan kohtuuttomaksi ja sen seurauksena mahdollisesti pätemättömäksi. Vanhentumislain 8 § on selostettu auki, sillä kuluttajariitalautakunta on soveltanut sitä kohtuullistamisvaatimuksen vanhentumisen arvioinnissaan. Tämä ratkaisu on selostettu jäljempänä.

5.1.3 Vanhentumisen vaikutus siviiliprosessiin

Kuluttajaluottojen luottokustannuksiin liittyvät riita-asiat ratkaistaan siviiliprosessissa.²⁰¹

Vanhentumislain myötä sekä kanneajoja, että vanhentumisaikoja koskee suurilta osin sama sääntely.²⁰² Riita-asiassa tuomioistuin perustaa ratkaisunsa asianosaisilta saamiin tietoihin eli väitteisiin ja vaatimuksiin, joita asianosaiset esittävät.²⁰³ Tämän myötä on katsottu, että tuomioistuin ei voi hylätä vaatimusta vanhentumisen perusteella, jos toiselle asianosaiselle ei ole annettu mahdollisuutta oman kantansa esittämiseen vanhentumisen osalta.²⁰⁴

Vanhentumislain 18 §:n 1 momentin mukaan vanhentuminen tulee tuomioistuimen tutkittavaksi vain asianosaisen väitteen myötä. Tämä tarkoittaa, että vanhentuminen on väitteenvaarainen asia.²⁰⁵ Kuluttajan tai luotonantajan on siten vedottava vaatimusten vanhentumiseen, jotta tuomioistuin tutkii, onko kohtuullistamisvaatimus vanhentunut. Toisin sanoen tuomioistuin ei ota vanhentumista huomioon viran puolesta.²⁰⁶ Kuluttajansuojalaista ei ole johdettavissa määräaika kohtuullistamisvaatimusten esittämiseksi, joten vaatimusten vanhentumista on tulkittava yksinomaan vanhentumislain perusteella.

5.2 Vanhentuminen Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä

5.2.1 C485/19 (Profi Credit Slovakia)

Kuluttajien esittämien kohtuullistamisvaatimusten esittämisen määräaikaan ja vanhentumisajan alkamisen ajankohtaan on otettu kantaa Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä. Tuomioistuin on 22.04.2021 antanut tuomion asiassa C485/19 (Profi Credit Slovakia), jossa oli kyse luotonantajan kohtuuttomaksi väitetyn ehdon perusteella

²⁰¹ Tarkemmin ks. 3.1.1. Siviiliprosessin tausta.

²⁰² Linna – Saarnilehto 2016, s. 282.

Ks. myös HE 187/2002 vp, s. 70.

²⁰³ Linna – Saarnilehto 2016, s. 282.

²⁰⁴ Linna – Saarnilehto 2016, s. 282.

²⁰⁵ Linna – Saarnilehto 2016, s. 282.

²⁰⁶ HE 187/2002 vp, s. 70.

saamasta perusteettomasta edusta.²⁰⁷ Ratkaisussa selvitettiin tehokkuusperiaatteen tulkintaa ja sen vaikutusta kolmen vuoden vanhentumisaikaan, joka alkaa kulua perusteettoman edun syntymisestä.²⁰⁸

Tuomioistuin selvensi, että kansallisia menettelysäännöksiä on tarkasteltava tehokkuusperiaate huomioiden, joka tarkoittaa sitä, että on arvioitava onko säännöksen myötä unionin oikeuden soveltaminen suhteettoman vaikeaa tai mahdotonta.²⁰⁹ Lisäksi unionin oikeuskäytännössä on katsottu, että on jäsenvaltioiden velvollisuus varmistaa niiden oikeuksien tehokkuus, jotka kuluttajat ovat unionin oikeuden perusteella saaneet.²¹⁰ Näihin oikeuksiin lukeutuu esimerkiksi sopimusehtodirektiivin mukainen oikeussuoja.

Tuomioistuin totesi, että vanhentumisajan soveltaminen ei itsessään ole tehokkuusperiaatteen vastaista, eikä kuluttajansuoja ole ehdoton.²¹¹ Tuomioistuin on tehnyt selväksi, ettei vanhentumisajan asettaminen vaatimukselle, jossa haetaan palautusta kohtuuttoman sopimusehdon perusteella, ole sopimusehtodirektiivin 6 artiklan 1 kohdan tai 7 artiklan 1 kohdan vastaista, kunhan tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteita noudatetaan.²¹² Tehokkuusperiaatteen osalta ratkaisevaa on, onko kuluttajan käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa käyttää sopimusehtodirektiivin mukaisia oikeuksia.²¹³

Kyseisessä asiassa arvioinnin kohteena on kolmen vuoden vanhentumisaika, joka alkaa perusteettoman edun syntymisestä. Tämä vastaa pitkälti vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista kolmen vuoden vanhentumisaikaa. Ratkaisussaan tuomioistuin katsoi, että itse kolmen vuoden määräaika ei ole tehokkuusperiaatteen vastainen, sillä kuluttajalla on mahdollisuus tehokkaasti valmistella sekä käyttää oikeussuojakeinoa.²¹⁴ Kyseessä olevassa asiassa kolmen vuoden vanhentumisaika alkoi kulu perusteettoman edun syntymisestä.²¹⁵ Oikeus katsoi, että mahdollisen pitkän sopimussuhteen myötä kuluttajalle oli suhteettoman vaikeaa käyttää sopimusehtodirektiivin mukaisia oikeussuojakeinoja, joten vanhentumisen alkaminen perusteettoman edun syntymisestä oli tehokkuusperiaatteen vastainen.²¹⁶

²⁰⁷ EUT, C-485/19, LH v. Profi Credit Slovakia s.r.o., tuomio 22.04.2021.

²⁰⁸ Kohta 51.

²⁰⁹ Kohta 53.

²¹⁰ Kohta 54.

²¹¹ Kohdat 56–57.

²¹² Kohta 58.

²¹³ Kohta 56.

²¹⁴ Kohta 59.

²¹⁵ Kohta 61.

²¹⁶ Kohta 64.

5.2.2 C-810/21 – C-813/21 (Caixabank)

Sopimusehtodirektiivin 6 artiklan 1 kohdan sekä 7 artiklan 1 kohdan suhdetta vanhentumisaikaan on myös tulkittu tuoreemmassa Euroopan unionin tuomioistuimen 25.01.2024 antamassa tuomiossa C-810/21 – C-813/21 (Caixabank).²¹⁷ Kyseisessä asiassa haettiin selvennystä kymmenen vuoden vanhentumisaikaan, joka alkaa kulua kuluttajan viimeisestä suorituksesta ja sen seurauksena sopimussuhteen päättymisestä.²¹⁸ Edellä kuvatus tuomion kaltaisesti oikeus katsoi, että vanhentumisaajan asettaminen kanteelle ei ole sopimusehtodirektiivin 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan vastaisia, jos tehokkuusperiaate huomioidaan.²¹⁹ Tämä tarkoittaa sitä, että kuluttajalla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus direktiivin mukaisten oikeuksien käyttämiseen eikä niiden käyttäminen voi olla suhteettoman vaikeaa tai käytännössä mahdotonta.²²⁰

Ratkaisussaan oikeus katsoi, että vanhentumisaika on tehokkuusperiaatteen mukainen, jos kuluttaja on tietoinen ehdon kohtuuttomuudesta, sopimusehtodirektiivin mukaisista oikeuksistaan sekä hänellä on mahdollisuus tehokkaaseen valmisteluun ja oikeussuojakeinojen käyttöön.²²¹ Näin ollen oikeus totesi, ettei vanhentumisaika kyseisessä tapauksessa ollut tehokkuusperiaatteen mukainen, sillä vanhentumisaika alkoi sopimusehdon perusteella suoritetusta viimeisestä maksusta.²²² Oikeus totesi, että kuluttajan vaatimukseen perusteettomasti maksettujen summien palauttamiseen sovellettavan vanhentumisaajan alkamisen edellytyksenä on kuluttajan tietoisuus ehdon kohtuuttomuudesta ja sen oikeudellisista seurauksista, eikä vakiintuneen kansallisen oikeuskäytännön voida katsoa täyttävän tätä vaatimusta.²²³ Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka vakiintuneessa kansallisessa oikeuskäytännössä on todettu tietty ehto kohtuuttomaksi, ei voida katsoa, että tämän perusteella kuluttaja on tietoinen vastaavanlaisen ehdon kohtuuttomuudesta siten, että se täyttää vanhentumisaajan alkamisen vaatimukset.

²¹⁷ EUT, C-810/21 – C-813/21, Caixabank SA v. WE ja XA, tuomio 25.01.2024.

Tuomio on annettu yhdistetyissä asioissa C-810/21 – C-813/21, johon yleisesti viitataan C-810/21 – C-813/21 (Caixabank). Osapuolina on lisäksi ollut asiassa C-811/21 Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA v. TB ja UK, asiassa C-812/21 Banco Santander SA v. OG ja asiassa C-813/21 OK ja PI v. Banco Sabadell SA.

²¹⁸ Kohta 38.

²¹⁹ Kohta 43.

²²⁰ Ks. Kohdat 43 ja 47.

²²¹ Kohta 50.

²²² Kohta 55.

²²³ Kohta 61.

5.2.3 C-679/24 (UniCredit Bank ja Momentum Credit)

Vanhentumisajan tehokkuusperiaatteen mukaisuutta on arvioitu myös Euroopan unionin tuomioistuimen 19.3.2026 antamassa tuomiossa asiassa C-679/24 (UniCredit Bank ja Momentum Credit).²²⁴ Kyseisessä asiassa haettiin tulkintaa viiden vuoden vanhentumisaikaan, joka alkaa sopimuksen solmimisesta suhteessa sopimusehtodirektiivin 1 ja 7 artiklaan tilanteessa, jossa lainasopimus on kansallisessa tuomioistuimessa todettu pätemättömäksi, sillä se ei voi olla voimassa ilman siihen sisältyvää ehtoa, joka on todettu kohtuuttomaksi, ja jossa kuluttaja on vedonnut sopimusehdon kohtuuttomuuden oikeudellisiin seurauksiin.²²⁵ Toisin sanoen ratkaistavana oli, onko viiden vuoden vanhentumisaika, joka alkaa sopimuksen solmimisesta, unionin ratkaisukäytännön ja tehokkuusperiaatteen mukainen.

Unionin tuomioistuin totesi, viitaten edellä kuvattuun tuomioon C-810/21 – C-813/21 (Caixabank), että vanhentumisajan asettaminen itsessään ei ole tehokkuusperiaatteen vastaista, jos se ei tee sopimusehtodirektiivien mukaisten oikeuksien käyttämisestä vaikeaa tai käytännössä mahdotonta.²²⁶ Oikeus katsoi, että viiden vuoden vanhentumisajan alkaminen sopimuksen syntymisestä, riippumatta siitä, onko kuluttaja ollut tietoinen sopimuksen ehdon kohtuuttomuudesta, on unionin ratkaisukäytännössä katsottu tekevän sopimusehtodirektiivin mukaisten oikeuksien käyttämisen vaikeaksi ja loukkaavan tehokkuusperiaatetta.²²⁷ Oikeus totesi, edellä kuvattujen tuomioiden tapaan, ettei vanhentumisajan alkaminen sopimuksen, joka sisältää kohtuuttoman ehdon, tekohetkestä ole tehokkuusperiaatteen mukainen, jos kuluttaja ei ole ollut tietoinen ehdon kohtuuttomuudesta, ja sen seurauksena ei ole voinut vedota sopimusehtodirektiivin mukaisiin oikeuksiin.²²⁸

Unionin tuomioistuimen tulkittavaksi tuli lisäksi mahdollinen vanhentumisajan alkaminen unionin tuomioistuimen sopimusehtodirektiiviin liittyvän ratkaisun tai ylimmän kansallisen tuomioistuimen kuluttajaluottosopimuksen kohtuuttomaan ehtoon liittyvän ratkaisun ajankohdasta.²²⁹ Oikeuden arviointi asiassa koski ainoastaan tilannetta, jossa kuluttaja nostaa kanteen kohtuuttoman sopimusehdon perusteella maksettujen saatavien palauttamiseksi.²³⁰ Oikeus totesi, että kuluttajan on voitava milloin tahansa, sopimusehtodirektiivin mukaisten

²²⁴ EUT, C-679/24, HL v. UniCredit Bank Zrt. ja Momentum Credit Zrt., tuomio 19.03.2026.

²²⁵ Kohta 59.

²²⁶ Kohta 66.

²²⁷ Kohta 68.

²²⁸ Kohdat 69 ja 74.

²²⁹ Kohta 75.

²³⁰ Kohta 76.

oikeuksien varmistamiseksi, vedota sopimusehdon kohtuuttomuuteen.²³¹ Oikeus jatkaa, että vanhentumisaikaa ei voida soveltaa kuluttajan vaatimukseen kuluttajaluottosopimuksen ehdon kohtuuttomaksi toteamiseen.²³² Tämä tarkoittaa sitä, että ehdon kohtuuttomaksi toteamiseen ei voida soveltaa vanhentumisaikaa, mutta tämä ei poissulje vanhentumisajan soveltamista kohtuuttoman ehdon perusteella maksettujen suoritusten palautusvaatimukseen.

Oikeus katsoi, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikommassa asemassa, ja kuluttajaa pyritään suojaamaan sopimusehtodirektiivillä.²³³ Kuluttajalta ei voida edellyttää kansallisen tuomioistuimen tai Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön seuraamista siten, että niiden perusteella kuluttaja olisi tietoinen solmimansa luottosopimuksen ehdon kohtuuttomuudesta vanhentumisajan alkamisen edellyttämällä tavalla.²³⁴ Oikeus lisäsi, että vanhentumisaika voi alkaa kansallisen tuomioistuimen tuomiosta, jos kyseinen tuomio on annettu kuluttajalle tiedoksi kansallisten sääntöjen mukaisesti.²³⁵

5.3 Vanhentuminen kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä

5.3.1 Vanhentumisen arviointi vanhentumislain 8 §:n perusteella

Kuluttajariitalautakunnan 17.10.2023 antamassa ratkaisussa D/516/39/2021 oli kyseessä 4.10.2016 solmitusta 3 000 euron suuruudesta tililuotosta.²³⁶ Luoton todellinen vuosikorko oli 138,45 %. Kuluttaja oli maksanut luoton kokonaisuudessaan takaisin 10.7.2017. Kuluttaja oli tehnyt kuluttajariitalautakunnalle ratkaisupyynnön 1.2.2021 vaatien luottokustannusten hyvittämistä. Luotonantaja oli katsonut, että kuluttajan vaatimus on vanhentunut, sillä luoton takaisinmaksusta oli kulunut yli kolme vuotta.

Ratkaisussaan lautakunta tulkitsi kuluttajan esittämien vaatimusten vanhentumista vanhentumislain perusteella. Lautakunta katsoi, että kyseessä olevaan luottoon sovelletaan vanhentumislain 8 §:n mukaista kymmenen vuoden vanhentumisaikaa, jolloin vanhentuminen alkaa velvoitteen oikeusperusteen syntymisestä. Lautakunta katsoi, että 8 §:n mukainen vanhentumisaika tulee sovellettavaksi, sillä kuluttaja ei ollut saanut luottosopimusta kuluttajansuojalain mukaisesti pysyvällä tavalla, joten luotonantajalla ei ollut oikeutta periä

²³¹ Kohta 77.

²³² Kohta 77.

²³³ Kohta 79.

²³⁴ Kohdat 82 ja 84.

²³⁵ Kohta 86.

²³⁶ Kuluttajariitalautakunta 17.10.2023, dnro D/516/39/2021 (KRIL D/516/39/2021).

luottokustannuksia. Näin ollen lautakunnan mukaan asiassa ei ollut kyse perusteettomasta edusta tai muusta hyvityksestä, johon sovellettaisiin vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 1 tai 4 kohtaa. Lautakunta totesi, että vanhentumislain 8 §:n mukainen vanhentumisaika alkaa kulua luottosopimuksen solmimisesta eli tässä tapauksessa 4.10.2016. Tämän perusteella lautakunta katsoi, ettei hyvitysvaatimus ollut vanhentunut, sillä kymmenen vuotta ei ollut tullut täyteen sopimuksen solmimisesta.

Lautakunta katsoi EU-oikeuden nojalla, että perusteettoman edun syntymisestä alkava kolmen vuoden vanhentumisaika ei ole tehokkuusperiaatteen mukainen. Lautakunta viittasi EU-tuomioistuimen ratkaisuun C-485/19 (Profi Credit Slovakia) ja katsoi, että kyseinen ratkaisu soveltuu sellaisiin tilanteisiin ja velvoitteisiin, joihin sovelletaan kolmen vuoden vanhentumisaikaa. Nyt kyseessä olevaan luottoon sovellettiin kymmenen vuoden vanhentumisaikaa eli ratkaisu ei suoraan ollut sovellettavissa nyt kyseessä olevaan tapaukseen, mutta siitä voidaan saada osviittaa siitä, miten vanhentumista on EU-tasolla tulkittu. EU-tuomioistuimen ratkaisuissa ei ole määritelty takarajaa vanhentumiselle.

5.3.2 Vanhentumisen arviointi vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella

Kuluttajariitalautakunta on tuoreemmassaan 28.11.2025 antamassaan ratkaisussa D/251/38/2025 tulkinnut kuluttajan esittämän kohtuullisuusvaatimuksen vanhentumista.²³⁷ Ratkaisussa oli kyseessä 2 001 euron suuruisesta limiittiluottosopimuksesta, joka oli solmittu 04.10.2017. Luoton todellinen vuosikorko oli 255,40 %. Kuluttaja oli törmännyt uutiseen, jonka mukaan luotonantajan myöntämien luottojen korkojen on katsottu olevan kohtuuttomia ja kuluttajat ovat olleet oikeutettuja korvauksiin. Uutisen myötä kuluttaja oli 11.10.2024 esittänyt luotonantajalle väitteen luottokustannusten kohtuuttomuudesta ja vaatinut niiden mitätöintiä. Luotonantaja katsoi, että kuluttajan vaatimus on vanhentunut, sillä luotto oli maksettu takaisin yli viisi vuotta ennen vaatimusten esittämistä.

Ratkaisussaan lautakunta viittasi edellä selostettuun ratkaisuunsa D/516/39/2021. Kyseisen ratkaisun jälkeen Euroopan unionin tuomioistuin on antanut tuomion yhdistetyissä asioissa C-810/21-C-813/21 (Caixabank), jossa on käsitelty kuluttajan esittämän vaatimuksen vanhentumista. Nyt kyseessä olevassa asiassa lautakunta oli tulkinnut vanhentumislakia edellä mainitun Euroopan unionin tuomioistuimen tuomion perusteella.

²³⁷ Kuluttajariitalautakunta 28.11.2025, dnro D/251/38/2025 (KRIL D/251/38/2025).

Lautakunta katsoi, että kyseessä olevaan tapaukseen soveltui vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohta, eli kyseessä on perusteettoman edun palautuksen kaltainen tilanne. Lautakunta totesi, että unionin tuomioistuimen tuomion C-810/21-C-813/21 (Caixabank) perusteella vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohta ei kuitenkaan ole kokonaan tehokkuusperiaatteen mukainen. Tämä johtuu siitä, että säännöksessä edellytetään, että kuluttaja on tietoinen tai vaihtoisesti kuluttajan olisi pitänyt olla tietoinen perusteettoman edun saajasta ja edun perusteena olevasta tapahtumasta. Lautakunta katsoi, että jotta lainkohta olisi tehokkuusperiaatteen mukainen, tulisi kuluttajalla olla mahdollisuus vedota sopimusehtodirektiivin mukaisiin oikeuksiin, joka sisältää tehokkaan valmistelun ja oikeussuojakeinojen käytön.

Lautakunta katsoi, että vanhentumislain 7 §:n 2 momentin kymmenen vuoden määräajan alkaminen perusteettomasta tapahtumasta ei tule sovellettavaksi, sillä se on tehokkuusperiaatteen vastainen. Vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdassa vanhentumisajan alkaminen edellyttää kuluttajan tietoisuutta perusteettoman edun saajasta sekä itse perusteettomasta tapahtumasta. Lautakunta totesi, että kuluttaja oli perustellusti tullut tietoiseksi edellä mainituista seikoista korkeimman oikeuden 8.10.2024 antamien ratkaisujen myötä. Tämän perusteella kuluttajan 11.10.2024 esittämä vaatimus luottokustannusten kohtuullistamisesta ei ollut vanhentunut.

5.4 Vanhentuminen oikeuskäytännössä

Itä-Suomen hovioikeus antoi 4.3.2026 tuomion S 17/2025/990, joka on ensimmäinen hovioikeuden antama ratkaisu, jossa käsitellään kuluttajan esittämään kohtuullistamisvaatimukseen sovellettavaa vanhentumislain lainkohtaa ja vanhentumisen alkamisen ajankohtaa.²³⁸ Asiassa oli kysymys 2 000 euron suuruisesta jatkuvasta kuluttajaluotosta, jonka todellinen vuosikorko oli 163,90 %. Luottosopimus oli solmittu 15.2.2015 ja luotto oli kokonaisuudessaan maksettu takaisin perinnän kautta 20.10.2022. Kuluttaja oli reklamoinut luottokustannuksista ensimmäisen kerran syksyllä 2023 ja myöhemmin 24.10.2023 kanne nostettiin.

Hovioikeuden ratkaistavana oli ensinnäkin, mitä vanhentumislain lainkohtaa tulisi soveltaa sekä toisekseen, mistä ajankohdasta vanhentuminen alkaa. Hovioikeus toi ilmi, ettei oikeuskäytäntö vaatimusten vanhentumisesta ja sovellettavasta vanhentumisajasta ole vakiintunut, sillä

²³⁸ Itä-Suomen hovioikeus 4.3.2026 nro 1044 4494, dnro S 17/2025/990 (I-SHO S 17/2025/990).

aiheesta ei ole hovioikeuksien ratkaisuja tai korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja. Oikeus lisäsi, että kuluttajariitalautakunta on antanut aiheesta ratkaisusuosituksia, mutta ne ovat ristiriitaisia sen suhteen, mitä lainkohtia on sovellettu. Kuluttajariitalautakunnan ratkaisuihin on sovellettu vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 8 §:n mukaisia vanhentumisaikoja.²³⁹

Sovellettavan vanhentumislain lainkohdan pohdinnassa, oikeus punnitsi 7 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 8 §:n soveltuvuutta käsiteltävään asiaan. Oikeus totesi, että hallituksen esityksen (HE 187/2002) mukaan vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohtaa sovelletaan tilanteisiin, jotka liittyvät erheellisiin rahasuorituksiin tai sopimuksen perusteella tehtyihin suorituksiin, joihin kuuluvat myös sopimuksen pätemättömyys- ja purkutilanteet. Lainkohdan soveltamisala on laaja, eikä hallituksen esityksessä ole tyhjentävästi lueteltu kaikkia soveltamisalaan kuuluvia tilanteita niiden moninaisuuden takia. Käsiteltävässä asiassa oli kyseessä sopimusehdon, jonka kuluttaja väitti olevan pätemätön, perusteella tehdystä suorituksesta ja sen perusteella tehdystä palautusvaatimuksesta. Oikeus totesi, ettei kyseessä ole tyyppillinen perusteettoman edun palautuksen tilanne, mutta tarkensi sen kuuluvan 7 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisalaan.

Vanhentumislain 8 §:n osalta oikeus totesi, että lain esitöiden mukaan se kattaa toistaiseksi myönnetyt limiittiluotot, mutta nyt kyseessä olevassa tapauksessa ei ole kyse alkuperäisestä luotosta. Tämän myötä 8 § ei sovellu kyseessä olevaan asiaan, sillä käsiteltävänä on kuluttajan esittämä palautusvaatimus. Oikeus totesi, että vain yhtä vanhentumisaikaa voidaan soveltaa kuhunkin tilanteeseen, eikä sovellettava vanhentumisaika ole valinnainen. Tämän myötä oikeus katsoi, että kuluttajan esittämään palautusvaatimukseen, joka perustui sopimuksen väitettyyn kohtuuttomuuteen, sovelletaan vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohtaa eli kyseessä on perusteettoman edun palautus.

Sovellettavan lainkohdan määrittämisen jälkeen oikeus siirtyi arvioimaan vanhentumisajan alkamisajankohtaa. Oikeus tulkitsi arvioinnissaan Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä ja totesi sen ja tehokkuusperiaatteen toteutumisen perusteella, ettei vanhentumisajan arvioinnissa ole oleellista niinkään vanhentumisajan pituus vaan se, onko kuluttajalla mahdollisuus tehokkaasti valmistella ja käyttää oikeussuojakeinoja ottaen huomioon kansalliset menettelysäännöt, määräajat ja vanhentumisajan alkamisen ajankohta. Oikeus totesi, että vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan arvioinnissa EU-oikeuden ja tehokkuusperiaatteen valossa olennaista on se, koska kuluttaja on tosiasiallisesti tullut

²³⁹ Mainitut kuluttajariitalautakunnan ratkaisut on käsitelty tutkielmassa kohdassa 5.3. Vanhentuminen kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä.

tietoiseksi suoritustensa perusteettomuudesta ja sen myötä luotonantajan palautusvelvollisuudesta.

Hovioikeus arvioi kuluttajan tietoisuuden eri tavalla kuin kärjäoikeus, joka oli arvioinut, että kuluttajan olisi tullut olla tietoinen tekemiensä maksujen perusteettomuudesta niiden tekemisen aikaan. Kärjäoikeuden tulkinnan mukaan vanhentumisaika alkaisi kulua kuluttajan tekemien maksujen ajankohdasta. Hovioikeus katsoi, ettei luottosopimuksen korkoehdon pätemättömyys ollut riidatonta, joten kuluttajan ei voi perustellusti olettaa olevan tietoinen ehdon pätemättömyydestä tehdessään luottosopimuksen mukaisia maksuja. Oikeus lisäsi, että tulkintaa puoltaa se, että yleisten varallisuus oikeudellisten periaatteiden mukaan kuluttajan tulisi voida luottaa luotonantajan kanssa solmitun luottosopimuksen ja siihen perustuvien maksujen olevan lähtökohtaisesti kohtuullisia sekä lain mukaisia. Oikeus totesi, ettei kärjäoikeuden tulkinta vanhentumisajan alkamisesta ole unionin oikeuskäytännön ja erityisesti tehokkuusperiaatteen mukainen.

Hovioikeus katsoi, että kuluttaja oli tullut tietoiseksi mahdollisesta sopimusehdon perusteettomuudesta viimeistään esittäessään 3.10.2023 luotonantajalle vaatimuksen luottokustannusten kohtuullistamisesta. Tämän perusteella hovioikeus totesi, ettei saatava ollut vanhentunut, sillä sovellettava vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukainen kolmen vuoden vanhentumisaika on alkanut kulua kuluttajan esittämästä kohtuullistamisvaatimuksesta eli 3.10.2023.

Oikeus tulkitsi lisäksi vanhentumislain 7 §:n 2 momentin kymmenen vuoden vanhentumisajaa ja totesi, että sen perusteella saatava ei myöskään ole vanhentunut, sillä kuluttaja on katkaissut vanhentumisen ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut. Oikeus totesi, että kymmenen vuoden vanhentumisaika alkaa perusteettomasta tapahtumasta eli tässä tapauksessa kuluttajaluottosopimuksen solmimisesta, joka oli tehty 15.2.2015.

5.5 Vanhentumisajan vaikutukset kohtuullistamisvaatimusten esittämiselle

5.5.1 Vanhentumisajan määrittely

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö ja tehokkuusperiaate vaikuttavat merkittävästi kansallisella tasolla sovellettavaan vanhentumisajaan. Unionin oikeuskäytännössä on järjestäen todettu, että vanhentumisaika itsessään ei ole tehokkuusperiaatteen vastaista. Ratkaisevaa on se, miten kuluttaja pystyy käyttämään oikeussuojakeinoja vanhentumisajan puitteissa.

Kansallisella tasolla kuluttajien esittämiin luottokustannusten kohtuullistamisvaatimuksiin sovellettavasta laista on vain vähän tulkintaa. Ratkaisussaan D/516/39/2021 kuluttajariitalautakunta katsoi, että sovellettavaksi tulee vanhentumislain 8 §:n mukainen kymmenen vuoden vanhentumisaika, kun taas uudemmassa ratkaisussaan D/251/38/2025 lautakunta päätyi soveltamaan vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista kolmen vuoden vanhentumisaika.²⁴⁰ Hovioikeuden ratkaisussa S 17/2025/990 päädyttiin niin ikään soveltamaan vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista vanhentumisaikaa, mutta myös 7 §:n 2 momentin kymmenen vuoden vanhentumisaikaa.²⁴¹

Mielestäni kuluttajien esittämiin palautusvaatimuksiin tulisi nimenomaan soveltaa vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista kolmen vuoden vanhentumisaikaa. Näkemystä tukee lain esityöt, jossa todetaan soveltamisalan olevan laaja ja kattavan erilaiset erheelliset maksut, kuten sopimuksen perusteella maksetut suoritukset.²⁴² Kuluttajan luottosopimuksen perusteella maksamat luottokustannukset sisältyvät kiistatta tähän. Soveltamisala kattaa lisäksi sopimuksen pätemättömyys- ja purkutilanteet, johon katsoisin luottosopimuksen korkoehdon mitätöinnin lukeutuvan. Vanhentumislain 7 §:n 2 momentin soveltuvuuden osalta tilanne on ristiriitainen, erityisesti tehokkuusperiaatteen näkökulmasta. Tätä käsitellään tarkemmin jäljempänä. Vanhentumislain 8 §:n soveltaminen palautusvaatimuksiin ei mielestäni vastaa sen soveltamisalaa. Pykälän soveltamisalaan kuuluu alkuperäinen luotto, mutta kuluttajien palautusvaatimuksissa on ennemminkin kyseessä perusteettoman edun kaltaisesta tilanteesta, kuin alkuperäisen luoton vanhentumisesta.

5.5.2 Vanhentumisajan alkaminen

Vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteettoman edun palautus on moniulotteinen ilmiö, eikä edun siirtymisen hetken määrittely ole aina yksiselitteistä.²⁴³ Kansallista oikeuskäytäntöä on rajoitetusti, joten vanhentumisajan alkamisen ajankohdan selvittämiseen on tukeuduttava oikeussääntöihin, lain esitöihin sekä oikeuskirjallisuuteen. Perusteettoman edun palautusta on käsitelty oikeuskirjallisuudessa niukasti.²⁴⁴ Oikeuskirjallisuudesta on kuitenkin saatavilla tietoa perusteettoman edun palautukseen liittyvistä tekijöistä, joiden avulla vanhentumisajan alkamista ja sen vaikutusta kohtuullistamisvaatimuksiin voidaan tulkita.

²⁴⁰ Ks. KRIL D/516/39/2021 ja KRIL D/251/38/2025.

²⁴¹ Ks. I-SHO S 17/2025/990.

²⁴² Ks. HE 187/2002 vp, s. 50.

²⁴³ Norros 2018, s. 499.

²⁴⁴ Saarnilehto – Sonck 2012, s. 710.

Erityisen vaikeasti tulkittavan vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan vanhentumisajan alkamisesta tekee siinä esitetty vaatimus tietoisuudesta. Tarkemmin sanottuna lainkohdan sanamuoto *olisi pitänyt tietää* tekee vanhentumisajan alkamiskohdan määrittelystä hankalaa. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu vahingonkärsijällä olevan selonottovelvollisuus.²⁴⁵ Kyseessä on abstrakti laskentasääntö, jonka myötä vanhentumisaika alkaa kohtuullisen selonottoajan jälkeen, ellei jo aiemmin sillä perusteella, että vaatimuksen esittäjän katsotaan saaneen riittävää tietoa perusteettoman edun vaatimuksen perusteena olevista seikoista.²⁴⁶ Yleisesti on katsottu tietojen olevan riittävät ja tarpeeksi täsmälliset, jos niiden perusteella voi laatia vanhentumislain 10 §:n 2 momentin mukaisen katkaisuilmoituksen eli näin ollen tiedossa tulisi ainakin olla velan peruste ja määrä.²⁴⁷ Pääsääntönä korvausperusteen havainnoinnin arvioinnissa on sen perustuminen tosiseikkoihin, joka tarkoittaa sitä, ettei sillä tuntee vaatimuksen esittäjä asiaan liittyviä oikeussääntöjä ole lykkäävää vaikutusta vanhentumisajan alkamiseen.²⁴⁸

Kuluttajariitalautakunnan ratkaisussa D/251/38/2025 katsottiin, että kuluttaja oli perustellusti tullut tietoiseksi vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisista seikoista uutisoinnin myötä, jossa käsiteltiin yhtiön, jolta kuluttaja oli ottanut kuluttajaluottoa, kohtuuttomaksi todettuja luottokustannuksia.²⁴⁹ Euroopan unionin tuomioistuimen antamassa ratkaisussa C-810/21 – C-813/21 (Caixabank) on katsottu, ettei kuluttajan voida katsoa olevan tietoinen ehdon kohtuuttomuudesta, vaikka vakiintuneessa oikeuskäytännössä samanlainen ehto on katsottu kohtuuttomaksi.²⁵⁰ Ratkaisussa C-679/24 (UniCredit Bank ja Momentum Credit) on täsmennetty, että vanhentumisajan alkaminen unionin tuomioistuimen tai kansallisen tuomioistuimen ratkaisun myötä edellyttäisi, että kyseinen tuomio olisi annettu tiedoksi kuluttajalle kansallisten sääntöjen mukaisesti.²⁵¹ Käytännössä tämä poissulkee vanhentumisen alkamisen kansallisella tasolla korkeimman oikeuden ratkaisusta tai Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisusta, ellei kyseistä tuomiota ole annettu kuluttajalle tiedoksi oikeudenkäymiskaaren mukaisesti.

Hovioikeuden ratkaisussa S 17/2025/990 kuluttajan katsottiin olevan tietoinen suorittamansa maksun perusteettomuudesta esittäessään luotonantajalle palautusvaatimuksen.²⁵² Tätä

²⁴⁵ Norros 2018, s. 477.

²⁴⁶ Norros 2018, s. 477-478.

²⁴⁷ Norros 2018, s. 478.

²⁴⁸ Norros 2018, s. 480.

²⁴⁹ Ks. KRIL D/251/38/2025.

²⁵⁰ Ks. C-810/21 – C-813/21 (Caixabank), kohta 61.

²⁵¹ Ks. C-679/24 (UniCredit Bank ja Momentum Credit), kohta 86.

²⁵² Ks. I-SHO S 17/2025/990.

perusteltiin sillä, että sopimuksen pätemättömyys ei ollut riidatonta, joten kuluttaja ei voinut olla aikaisemmin tietoinen korkoehdon pätemättömyydestä. Tätä tukee lain esityöt, joiden mukaan sopimuksen osapuolet saavat vasta tuomioistuimen tuomion myötä tiedon sopimuksen tehottomuudesta, jos kyseessä on riitainen sopimuksen pätemättömyys- ja purkautumistilanne.²⁵³ Ratkaisussaan oikeus katsoi, että vanhentumislain 7 §:n 2 momentin mukainen kymmenen vuoden vanhentumisaika alkaisi perusteettomasta tapahtumasta, joka kyseisessä tapauksessa katsottiin olevan luottosopimuksen solmimisen ajankohta. Näkemys on mielestäni ristiriidassa tehokkuusperiaatteen kanssa, sillä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on katsottu, että vanhentumisen alkaminen perusteettoman edun syntymisestä, tekee sopimusehtodirektiivin mukaisten oikeussuojakeinojen käytöstä suhteettoman vaikeaa, jos kyseessä on pitkä sopimussuhde.²⁵⁴

Ristiriitaa lisää myös se, että 7 §:n 1 momentin 4 kohdan vanhentumisaika alkaa riitaisissa tilanteissa vasta tuomioistuimen ratkaisun myötä, mutta sovellettaessa 7 §:n 2 momenttia saattaa saatava olla vanhentunut jo ennen kuin kuluttajalla on ollut mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi. Ongelma konkretisoituu etenkin pitkissä sopimussuhteissa, jolloin perusteeton etu vanhentuisi sopimussuhteen aikana. Lain esitöissä on todettu, ettei ole perusteltua, että 1 momentin epäselvien edun palautusten vanhentumisajan alkaminen siirtyisi määrittämättömään tulevaisuuteen.²⁵⁵ Tämä puoltaa 2 momentin asettaman takarajan soveltamista. Voidaan kuitenkin todeta, että 2 momentin kymmenen vuoden vanhentumisaika on kyseenalaistettavissa tehokkuusperiaatteen perusteella. On mahdollista, että sen soveltaminen tekee oikeussuojakeinojen käytön suhteettoman vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi, mikä ei ole unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön tai tehokkuusperiaatteen perusteella tarkoituksenmukaista tai hyväksyttyä.

5.5.3 Vanhentumisajan vaikutukset

Kuluttajien esittämien luottokustannusten kohtuullistamisvaatimuksiin sovellettavan vanhentumisajan tai vanhentumisen ajankohdan alkamisen määrittäminen ei ole yksiselitteistä. Tämän seurauksena myös vanhentumisajan vaikutukset ovat moniulotteisia ja vaikeasti määriteltävissä. Vanhentumisajan alkamisen ajankohta on tulkinnanvaraista ja tilannekohtaista. Vaikuttaisi siltä, että sovellettavaksi tulee kolmen vuoden tai kymmenen vuoden vanhentumisaika, jotka alkavat mahdollisesti kulua kuluttajan tullessa tietoiseksi

²⁵³ HE 187/2002 vp, s. 50-51.

²⁵⁴ Ks. C485/19 (Profi Credit Slovakia), kohta 64.

²⁵⁵ HE 187/2002 vp, s. 51.

perusteettomasta maksusta, tuomioistuimen ratkaisusta tai sopimuksen solmimisesta. Oli alkamisajankohta mikä hyvänsä, tulee sen olla linjassa niin unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön ja tehokkuusperiaatteen, kuin myös varallisuus oikeuden yleisten oppien ja periaatteiden kanssa. Kuluttajalla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus tehokkaasti valmistella ja käyttää oikeussuojakeinoja, eikä näiden käyttäminen saa olla kohtuuttoman vaikeaa.²⁵⁶

Sillä sovelletaanko kolmen vai kymmenen vuoden vanhentumisaikaa, sekä vanhentumisaajan alkamisen ajankohdalla, on kiistatta vaikutusta niin kuluttajiin kuin luotonantajiin.

Luotonantajan näkökulmasta asiaa pohdittaessa on luonnollisesti toivottavaa, että vanhentumisaajan alkamisajankohta olisi helposti määriteltävissä. Siten luotonantajat pystyisivät ennakoimaan ja tunnistamaan solmimisesta kuluttajaluottosopimuksista kumpuavat velvoitteet ja mahdollisista kohtuuttomista ehdoista aiheutuvat seuraukset. Kuluttajan näkökulmasta mahdollisimman pitkää vanhentumisaikaa voitaneen pitää positiivisena ja jopa välttämättömänä asiana, sillä sen myötä kuluttajalla on aikaa reagoida asianmukaisesti ja näin ollen käyttää sopimusehtodirektiivin mukaisia oikeuksiaan.

Luotonantajan ja kuluttajan näkökulman lisäksi on oleellista pohtia seikkaa, joka vaikuttaa molempiin osapuoliin. Nimittäin kuluttajaluottoon liittyvien asiakirjojen säilyttäminen. Luotonantajalla on velvollisuus säilyttää viiden vuoden ajan luoton takaisinmaksun jälkeen kuluttajan tiedot, joiden perusteella henkilöllisyys on todennettu (KSL 746/2010, 16 §). Jos luottosopimuksesta syntyy erimielisyyksiä, on tiedot säilytettävä siihen asti, että erimielisyydet on sovittu tai ratkaistu (KSL 746/2010, 16 §). Yleinen tietosuojasetus määrittelee tarkemmin henkilötietojen säilytyksen ja sitä koskevat rajoitukset.²⁵⁷ Tämän tutkielman puitteissa ei ole mahdollista perehtyä tarkemmin henkilötietojen, luottosopimuksen tai muiden asiakirjojen säilyttämistä koskevaan sääntelyyn ja sen vaikutuksiin, mutta tätä tulisi tutkia osana vanhentumisaajan vaikutuksia.

Vanhentumisaajan epäselvyys vaikuttaa molempiin osapuoliin siten, että molempien tulisi säilyttää todisteet velkasuhteesta, jotta asian mahdollisesti päädyttyä tuomioistuimen ratkaistavaksi on osapuolilla esittää näyttöä vaatimusten tueksi tai vastaan.²⁵⁸ Voitaneen olettaa, että luottosopimuksen ja siihen liittyvien asiakirjojen säilyttäminen on erityisesti kuluttajan intressinä, jotta luottokustannusten kohtuullistamisvaatimus on mahdollista

²⁵⁶ Ks. C-810/21 – C-813/21 (Caixabank) kohta 50 ja C-485/19 (Profi Credit Slovakia) kohta 64.

²⁵⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus).

²⁵⁸ Ks. Norros 2018, s. 447.

tehdä.²⁵⁹ Asiakirjojen säilyttämisen ohella osapuolten vaikutusmahdollisuudet ovat rajatut. Koska kyseessä on 1.6.2013-31.8.2019 välillä solmitut kuluttajaluottosopimukset, ei osapuolilla ole enää mahdollisuutta vaikuttaa itse sopimukseen ja sen ehtoihin, sekä sopimuksen perusteella perittyihin luottokustannuksiin.

Tutkielmassa on tuotu ilmi kuluttajariitalautakunnan ja tuomioistuimen eriävät ratkaisukäytännöt korkoehdon kohtuullistamisen ja mitätöimisen suhteen. On myös syytä pohtia, miten tämä vaikuttaa kohtuullistamisvaatimusten vanhentumiseen. Voitanee olettaa, että kuluttaja on tietoinen korkoehdon kohtuuttomuudesta tehdessään ratkaisupyynnön kuluttajariitalautakuntaan tai viimeistään lautakunnan ratkaisun myötä. Vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan esitöissä on kuitenkin määritelty riitaisen sopimuksen pätemättömyyden edellyttävän tuomioistuimen päätöstä asiassa, jotta vanhentumisen alkamisen edellytyksenä oleva tietoisuus sopimuksen tehottomuudesta täytyisi. Tämä tarkoittaisi sitä, että saatavan vanhentuminen ei alkaisi kulua kuluttajariitalautakunnan ratkaisusta ja kuluttajalla olisi mahdollisuus saattaa asia myös tuomioistuimen ratkaistavaksi. Jos taas katsottaisiin lautakunnan ratkaisun täyttävän kuluttajan tietoisuuden edellytyksen vanhentumisen alkamiseksi tarkoittaisi se, että saatava voisi vanhentua ennen kuin kuluttaja saattaisi asian tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tämä tarkoittaisi sitä, että sillä ratkaiseeko kohtuullistamisvaatimuksen kuluttajariitalautakunta vai tuomioistuin, olisi entistä suurempi merkitys kuluttajansuojan kannalta.

5.5.4 Kohtuullistamisvaatimusten esittämisen määräaika

Kilpailu- ja kuluttajaviraston sivuilla on julkaistu ohjeet kuluttajille luottokustannusten kohtuullistamisvaatimuksen tekemiseen.²⁶⁰ Ohjeissa on kerrottu määräajat vaatimuksen esittämiselle, joiden pituus riippuu siitä, missä vaiheessa velkomusasia on.²⁶¹ Määräaikaan vaikuttaa lisäksi se, onko kuluttaja maksanut kuluttajaluottosopimuksen mukaisia luottokustannuksia. Jos kuluttaja ei ole maksanut kuluttajaluottosopimukseen perustuvaa

²⁵⁹ Vanhentumisen eri näkökulmista ks. Norros 2018, s. 446-449.

²⁶⁰ Ks. Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04.2026)

²⁶¹ Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04.2026)

saatavaa, saattaa se siirtyä ulosottoon. Ulosottoperusteena voi olla käräjäoikeuden antama yksipuolinen tuomio tai tuomio.²⁶²

Ennen yksipuolista tuomiota tai tuomiota kuluttaja saa käräjäoikeudesta haasteen, johon on 14 päivää aikaa vastata haasteen tiedoksisaannista.²⁶³ Kuluttajan jäädessä passiiviseksi, voidaan kanne hyväksyä yksipuolisella tuomiolla.²⁶⁴ Tämä tarkoittaa sitä, että kuluttaja ei ole vastannut haasteeseen, jolloin käräjäoikeus voi ratkaista asian yksipuolisella tuomiolla, sillä kyseessä on dispositiivinen riita-asia. Jos kuluttaja vastaa haasteeseen, etenee asia valmistelun kautta käräjäoikeuden käsittelyyn, jolloin asiasta annetaan tuomio.²⁶⁵ Kuluttaja voi tehdä valituksen tuomiosta ilmoittamalla tyytymättömyytensä käräjäoikeudella viimeistään seitsemäntenä päivän käräjäoikeuden tuomion antamisesta tai julistamisesta.²⁶⁶ Käräjäoikeuden hyväksyessä ilmoituksen tyytymättömyydestä antaa se valitusosoituksen, joka sisältää tiedot hovioikeudesta, joka käsittelee valituksen.²⁶⁷ Kirjallinen valitus on toimitettava käräjäoikeudelle 30 päivän kuluessa tuomion antamisesta tai julistamisesta.²⁶⁸ Jos käräjäoikeuden tuomiosta ei valiteta, saa se lainvoiman.²⁶⁹

Kuluttajalla on mahdollisuus hakea muutosta yksipuoliseen tuomioon. Muutoksenhakukeino on nimeltään takaisinsaanti, joka tehdään tuomioistuimeen, joka on antanut yksipuolisen tuomion.²⁷⁰ Yksipuolisen tuomion saaneella on 30 päivää aikaa todisteellisesta tiedoksiannosta hakea takaisinsaantia.²⁷¹ Lainvoimaisesta yksipuolisesta tuomiosta ei voi valittaa (ks. OK 12:16). Jos velkoja ei ole antanut yksipuolista tuomiota velalliselle tiedoksi, voi velallisella eli kuluttajalla olla oikeus hakea takaisinsaantia pitkänkin ajan kuluttua.²⁷² Näissä tapauksissa kuluttajalla on mahdollista hakea takaisinsaantia ja samalla vaatia kuluttajaluottosopimuksen korkoehdon kohtuullistamista tai mitätöimistä. Tämän myötä myös takaisinsaannin yhteydessä

²⁶² Linna 2025, s. 266.

²⁶³ Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Näin voit vaatia pikaluottosi kustannusten alentamista. 3.1. Käräjäoikeudessa on tullut haaste. <https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/luotot-ja-maksaminen/luotot/pikaluottojen-kohtuullistaminen/> (13.04. 2026)

²⁶⁴ Linna 2025, s. 66.

Ks. myös Lappalainen – Hupli 2017, s. 989-990.

²⁶⁵ Tarkemmin riita-asian oikeudenkäynnin vaiheista ks. Linna 2025, s. 54-55.

²⁶⁶ Linna 2025, s. 218.

²⁶⁷ Linna 2025, s. 218.

²⁶⁸ Linna 2025, s. 218.

²⁶⁹ Linna 2025, s. 229.

²⁷⁰ Linna 2025, s. 67 ja 215.

²⁷¹ Linna 2025, s. 67.

²⁷² Lehtonen – Mökkönen – Seulu – Tammenkoski – Töyrylä 2001, kohdasta 10. Oikeudellisen perinnän erityistilanteet, Muutoksenhaku käräjäoikeuden päätökseen, Takaisinsaanti.

saattaa nousta esiin kysymys kuluttajan kohtuullistamisvaatimuksen esittämisen määräajasta ja vaatimuksen vanhentumisesta.

Tilanteessa, jossa kuluttaja on maksanut luottokustannuksia sopimuksen mukaisesti, sovelletaan tulkinnasta riippuen vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan kolmen vuoden tai 7 §:n 2 momentin kymmenen vuoden vanhentumisaikaa. Edellä mainittujen lainkohtien vanhentumisaikojen kulumisen alkamisen ajankohdat ovat tilannekohtaisia. Tämän seurauksena yksiselitteistä määräaika kohtuullistamisvaatimusten esittämiselle ei voida määritellä. Tämä selkeytyneen tulevaisuudessa oikeuskäytännön myötä, mutta tällä hetkellä määräaika on yhä epäselvä.

6. Yhteenveto

6.1 Tutkielman tausta ja tavoitteet

Kuluttajaluottojen sääntely on käynyt läpi useita muutoksia sen jälkeen, kun kyseiset luotot yleistyivät Suomen luottomarkkinoilla. Sääntely vaikutti erityisesti kuluttajaluottojen kustannuksiin, joita pyrittiin hillitsemään kohdistamalla sääntelyä luotonantajan velvollisuuksiin ja sallittuun perittävän koron määrään. Yksi merkittävä muutos kuluttajaluottojen korkosääntelyyn oli kuluttajansuojalain (207/2013) asettama korkokatto alle 2 000 euron suuruisille kuluttajaluotoille. Muutoslain (207/2013) 7 luvun 17a §:n myötä alle 2 000 euron suuruisen kuluttajaluottojen korko sai olla enintään 50 % lisättynä korkolain 12 §:n viitekorolla. Korkokattoa sovellettiin 1.6.2013–31.8.2019 välillä myönnettyihin kuluttajaluottoihin.

Korkokaton soveltamisalan ulottaminen vain alle 2 000 euron suuruisiin luottoihin on jälkikäteen katsottuna merkittävä raja. Tämän seurauksena 2 000 euron tai sitä suurempien kuluttajaluottojen korkoon ei kohdistunut sääntelyä, joka olisi asettanut rajoitusta perittävän koron suuruuteen. Seurauksena oli, että 2 000 euron tai sitä suurempien kuluttajaluottojen korkojen määrät vaihtelivat huomattavasti.

Useita vuosia myöhemmin yllä kuvatun aikavälin kuluttajaluottojen korkoja on alettu kyseenalaistamaan. Kuluttajat ovat vedonneet kohtuuttomuuteen ja vaatineet luotonantajia kohtuullistamaan luottojen korkoehtoa. Osassa tapauksissa kuluttajat ovat varmasti sopineet suoraan luotonantajan kanssa, mutta osa tapauksista on päätynyt kuluttajariitalautakunnan tai tuomioistuimen ratkaistavaksi. Erimielisyyksien myötä on jopa saatu korkeimman oikeuden näkemys kuluttajaluottojen korkoehtojen kohtuuttomuuteen. Erityisesti ratkaisulla KKO 2015:60 on ollut merkittävä vaikutus siihen, miten kuluttajaluottojen kohtuullistamisvaatimuksia tulkitaan tuomioistuimissa sekä kuluttajariitalautakunnassa nykypäivänä.

Edellä mainitun korkeimman oikeuden ratkaisun voidaan sanoa olevan yksi merkittävimmistä ratkaisuista liittyen kuluttajaluottojen luottokustannusten kohtuullistamiseen. Yksinään se ei kuitenkaan ole tyhjentävä ja erityisesti kuluttajien esittämien vaatimusten määrääikään ja niiden vanhentumiseen ei kyseisestä ratkaisusta ole johdettavissa tulkintaa. Kuluttajaluottojen korkoehtojen ja kuluttajien esittämien kohtuullistamisvaatimusten vanhentumisen oikeustilan selvittämiseksi tutkielmassa tulkittiin myös hovioikeuksien ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisuja sekä Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

Tutkielman tavoitteena oli selvittää 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyjen kuluttajaluottojen korkoehtojen oikeudellista tilaa määrittelemällä kohtuuton korko ja epäselvät luottoehdot sekä analysoimalla luottokustannusten kohtuullistamiseen tai mitätöimiseen vaikuttavia osatekijöitä. Tämän myötä selvitettäväksi tuli myös kohtuuttoman korkoehdon edellytykset ja seuraukset luotonantajalle. Toinen tavoite oli määritellä kuluttajien luotonantajille esittämien kohtuullistamisvaatimusten määräaika ja vanhentuminen.

6.2 Kuluttajaluottojen sääntely

Edellä kuvattujen tavoitteiden saavuttamiseksi alkuun oli tarpeen määritellä, miten kuluttajaluottojen korkoja ja kuluja säännellään. Kansallisella tasolla merkittävin oikeuslähde on kuluttajansuojalaki. Kyseiseen lakiin on, ainakin kuluttajaluottoja koskevan sääntelyn osalta, suurilta osin vaikuttanut EU-tason sääntely. Näistä voidaan nostaa kulutusluotto- sekä sopimusehtodirektiivi, joiden myötä kuluttajaluottoja koskevaa sääntelyä on yhdenmukaistettu Euroopan unionin jäsenvaltioiden keskuudessa.

Erityisesti sopimusehtodirektiivillä on huomattava vaikutus siinä, miten kuluttajaluottojen korkoehtoa tulkitaan kansallisissa tuomioistuimissa sekä siinä, millaiset seuraukset kohtuuttomaksi katsotusta korkoehdosta tulee luotonantajalle. Kulutusluottodirektiivi osaltaan yhtenäistää todellisen vuosikoron laskenta- ja esitystavan. Direktiivien myötä oli yksiselitteistä, miten kuluttajaluottojen todellinen vuosikorko tulee laskea ja esittää sekä, millaiset seuraukset kohtuuttomasta korosta seuraa luotonantajalle.

Asia ei kuitenkaan ole niin suoraviivainen, kuin miltä se tämän perusteella vaikuttaa, sillä sopimusehtodirektiivin ja kuluttajansuojalain välillä on eroavaisuuksia, erityisesti soveltamisalan ja seurauksien osalta. Sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan johdosta kuluttajaluoton korkoehtoon ei tule suorittaa kohtuuttomuusarviointia, jos sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Kuluttajansuojalaissa ei tällaista rajausta ole, joten sen perusteella kuluttajaluoton korkoehto ei ole poissuljettu kohtuuttomuusarvioinnista sopimusehtojen selkeyden perusteella.

Toinen eroavaisuus sovellettavien oikeussääntöjen välillä on ehdon kohtuuttomuudesta aiheutuva seuraus. Sopimusehtodirektiivi asettaa kohtuuttomuudelle ankaran seurauksen, sillä sen 6 artiklan 1 kohdan mukaan luotonantajan ja kuluttajan välisen luottosopimuksen kohtuuton korkoehto ei sido kuluttajaa. Kuluttajansuojalaissa on enemmän liikkumavaraa kohtuuttoman sopimusehdon seurauksen osalta, sillä laki mahdollistaa ehdon sovittelun tai mitätöinnin (KSL 1259/1994, 4:1.1). Myöhemmin muutoslilla (596/2019) tämä eroavaisuus on

tilkitty ja nykyisin kohtuuttomasta vakioehdosta seuraa myös kuluttajansuojalain perusteella ankara seuraus, eli ehdon huomioon ottamatta jättäminen (KSL 596/2019, 4:2.3). Muutos ei kuitenkaan vaikuta 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyihin kuluttajaluottoihin lain voimaantulosäännön takia. Näiden luottojen osalta kohtuuttoman ehdon seurauksen määrittäminen on tuomioistuimilla, jotka voivat lain puitteissa kohtuullistaa tai mitätöidä kohtuuttoman korkoehdon.

6.3 Korkoehdon kohtuuttomuus oikeuskäytännössä

Tuomioistuimet määrittävät korkoehdon kohtuuttomuuden kohtuuttomuusarvioinnin myötä. Kohtuuttomuusarviointiin vaikuttaa merkittävästi se, onko sopimusehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi sekä se, onko kuluttaja vedonnut ehtojen kohtuuttomuuteen. Tietyin edellytyksin tuomioistuimilla on velvollisuus suorittaa kohtuuttomuusarviointi viran puolesta. Ratkaisussa KKO 2015:60 katsottiin, että tuomioistuimen tulee arvioida ehdon kohtuuttomuutta viran puolesta, jos ehto kuuluu sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan eli ehto on vakimuotoinen. Tuomioistuimen tutkimisvelvollisuutta on rajoitettu siten, että ehtojen ollessa selkeät ja ymmärrettävät ei niihin suoriteta kohtuuttomuusarviointia viran puolesta. Rajoitus kumpuaa sopimusehtodirektiivin 4 artiklan 2 kohdasta.

Oikeuskäytännössä on noudatettu yllä kuvatun korkeimman oikeuden ratkaisun tulkintaa tuomioistuimen velvollisuudesta kohtuullistaa korkoja viran puolesta. Hovioikeuksien ratkaisuissa katsottiin, että vakimuotoisten sopimusehtojen ollessa selkeät ja ymmärrettävät ei kärjäoikeudella ollut oikeutta kohtuullistaa sopimusehtoja viran puolesta. Vastaavasti, jos ehdot eivät olleet selkeät ja ymmärrettävät, tuli kohtuullistaminen suoritettavaksi viran puolesta. Kuluttajan vedotessa ehdon kohtuuttomuuteen tuomioistuin suorittaa kohtuuttomuusarvioinnin joko sopimusehtodirektiivin tai kuluttajansuojalain perusteella, riippuen siitä, ovatko ehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Tämän myötä tuomioistuimen tulee ensin arvioida sopimusehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä ja sen jälkeen siirtyä itse kohtuuttomuusarviointiin.

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä on tuotu esille todellisen vuosikoron ja erityisesti sen esitystavan merkitys ehtojen selkeyteen ja ymmärrettävyyteen. Kansallisella tasolla on tulkittu todellisen vuosikoron vaikutusta kuluttajan mahdollisuuteen vertailla eri luottotuotteita. Tämän perusteella on katsottu todellisen vuosikoron olevan merkittävä seikka kuluttajan päätöksenteon kannalta ja sopimusehtojen selkeyteen ja ymmärrettävyyteen vaikuttava tekijä. Oikeuskäytännössä on katsottu, että vuosikorkoasetuksesta poikkeavalla

tavalla esitetyn todellisen vuosikoron seurauksena sopimusehtoja ei voida pitää selkeästi ja ymmärrettävästi laadittuina, kun taas sillä koostuuko luottosopimus useasta asiakirjasta ei ole katsottu olevan merkitystä.

Oikeuskäytännöstä ei ole johdettavissa yksiselitteistä vastausta kohtuuttoman koron suuruudelle. Kohtuuttomaksi katsotusta korkoehdosta aiheutuvista seurauksista on kuitenkin johdettavissa suuntaa antava tulkinta kohtuullisesta korosta. Oikeuskäytännöstä ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännöstä kävi ilmi, etteivät kohtuuttomasta korkoehdosta aiheutuvat seuraukset ole yhdenmukaiset. Kuluttajariitalautakunta lähestyy kohtuullistamisvaatimusta suoraviivaisesti ja arvioi ensin, ovatko sopimusehdot selkeät ja ymmärrettävät ja tämän täyttyessä kohtuullistaminen suoritetaan kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n mukaisesti korkoehtoa kohtuullistaen. Lautakunta on järjestäen sovitellut korkoehdon vastaamaan kuluttajansuojalain 207/2013 7 luvun 17 a §:n korkokattosääntöä, jonka myötä luotonantajan on tullut hyvittää luottokustannukset siltä osin, kun ne ylittävät kyseisen korkokaton.

Jos lautakunta on katsonut, etteivät sopimusehdot täytä vaatimusta ehtojen selkeydestä ja ymmärrettävyydestä, on korkoehto jätetty kokonaan huomioon ottamatta. Tämän myötä luotonantajalle on tullut hyvitettyä kuluttajan maksamat luottokustannukset kokonaisuudessaan. Hovioikeuksien ratkaisut eroavat kuluttajariitalautakunnan ratkaisuista sovittelun ja seurauksien osalta. Lautakunnan ratkaisuista poiketen oikeuskäytännössä on kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:n perusteella tehtävään sovitteluun huomioitu yllä kuvatun 50 % korkokaton lisäksi myös uudempi 20 % korkokattosäännös, jota ei lain voimaantulosäännön mukaisesti sovelleta ennen sen voimaantuloa solmittuihin luottosopimuksiin (KSL 596/2019 7 :17 a).

Oikeuskäytäntöä tulkitsemalla selvisi, etteivät tuomioistuinten ratkaisut ole yhtä johdonmukaisia kuin kuluttajariitalautakunnan ratkaisut. Oikeuskäytännössä on lautakunnasta poiketen soviteltu myös sopimusehtoja, jotka on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Tätä on perusteltu sillä, ettei kuluttajansuojalain perusteella ole syytä antaa kuluttajille heikompaa suojaa kuin sopimusehtodirektiiviä soveltamalla. Eli toisin sanoen sopimusehtodirektiivin ja kuluttajansuojalain seuraukset ehtojen kohtuuttomuudesta tulisi tuomioistuinten perusteluiden mukaan olla yhdenmukaiset. Voidaan kuitenkin todeta, että sillä arvioidaanko ehdon kohtuuttomuutta kuluttajariitalautakunnassa vai tuomioistuimessa on merkittävä ero kohtuuttomuuden seurauksien osalta.

Eroavaisuuksia on myös tuomioistuinten välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että kansallisesti kuluttajien asema ei ole yhdenvertainen. Oikeuskäytännön perusteella voidaan sanoa, että kohtuullisen koron suuruus on tilannekohtaista ja se asettuu koron huomioon ottamatta jättämisen ja 20-50% väliin, riippuen siitä, onko arvioinnin suorittava taho kuluttajariitalautakunta vai tuomioistuin sekä siitä, missä tuomioistuimessa arviointi suoritetaan.

Korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan Rovaniemen hovioikeuden 19.6.2025 antamaan päätökseen S 21/2025/137. Asiassa on kysymys 2013 solmitusta kuluttajaluottosopimuksesta, jonka perusteella annetusta yksipuolisesta tuomiosta kuluttaja on hakenut takaisinsaantia vedoten epäselviin luottoehtoihin ja kohtuuttomaan korkoon. Hovioikeus hylkäsi valituksen, mutta korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan. Tulevaisuudessa saamme korkeimman oikeuden näkemyksen asiaan ja mahdollisesti tämä selventää tutkielman aiheena olevien kuluttajaluottojen korkoehtojen tulkintaa.

6.4 Vaatimusten vanhentuminen

Yksi tutkielman tavoitteista oli selvittää, millainen määräaika luottokustannusten kohtuullistamisvaatimuksen esittämiselle on. Vastausta haettiin tulkitsemalla vanhentumislakia ja erityisesti sen 7 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteettoman edun palautuksen kolmen vuoden vanhentumisaikaa, sekä 7 §:n 2 momentin ja 8 §:n kymmenen vuoden vanhentumisaikaa. Oikeuskäytäntö vaatimusten vanhentumisten osalta ei ole vakiintunut, eikä aiheesta ole saatavilla korkeimman oikeuden ennakkopäätöstä. Tämän seurauksena tutkielmassa syvennyttiin kuluttajariitalautakunnan ratkaisujen ja ainoan saatavilla olevaan hovioikeuden ratkaisun lisäksi Euroopan unionin tuomioistuimen antamiin tuomioihin.

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä on painotettu tehokkuusperiaatteen merkitystä vanhentumisajan soveltamiseen. Ratkaisukäytännössä on todettu, ettei määräajan asettaminen itsessään ei ole tehokkuusperiaatteen vastaista. Ratkaisevaa on, onko kuluttajalla tosiasiallista mahdollisuutta käyttää oikeuksiaan. Oikeuksien käyttö ei myöskään saa olla kohtuuttoman vaikeaa tai käytännössä mahdotonta. Unionin oikeuskäytännössä on katsottu vanhentumisajan olevan tehokkuusperiaatteen mukainen, jos kuluttajalla on sekä tieto korkoehdon kohtuuttomuudesta että tieto sopimusehtodirektiivin mukaisista oikeuksistaan, ja sen myötä mahdollisuus tehokkaasti valmistella ja hyödyntää direktiivin mukaisia oikeuksiaan.

Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ei kuitenkaan ole johdettavissa suoraa vastausta tehokkuusperiaatteen mukaiselle vanhentumisajalle tai sen alkamisen ajankohdalle.

Kuluttajariitalautakunta oli ratkaisuihissaan tulkinnut kuluttajan esittämien vaatimusten vanhentumista vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 8 §:n näkökulmasta.

Ratkaisuihissaan lautakunta otti huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön ja arvioi edellä mainittuja lainkohtia tehokkuusperiaatteen valossa. Molemmissa tapauksissa lautakunta katsoi, etteivät kuluttajan esittämät vaatimukset olleet vanhentuneet. Näistä ei kuitenkaan ole johdettavissa yleistä tulkintaa vaatimusten esittämisen määräajalle, sillä ratkaisut ovat sovellettujen lainkohtien osalta keskenään ristiriitaisia. Lisäksi vanhentumislain 8 §:n soveltaminen luottokustannusten kohtuullistamisvaatimukseen on kiistanalaista.

Hovioikeuden ratkaisussa kuluttajan esittämän kohtuullistamisvaatimuksen vanhentumista oli arvioitu vanhentumislain 7 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 7 §:n 2 momentin perusteella. Näiden perusteella hovioikeus katsoi, ettei vaatimus ollut vanhentunut. Oikeus katsoi kuluttajan tulleen tietoiseksi luottokustannusten perusteettomuudesta lain edellyttämällä tavalla tehdessään kohtuullistamisvaatimuksen luotonantajalle. Tämän perusteella kolmen vuoden vanhentumisaika alkoi kulua vaatimuksen esittämisen ajankohdasta. Oikeus totesi, ettei 7 §:n 2 momentin asettama kymmenen vuoden takaraja ollut tullut täyteen, sillä se alkoi kulua sopimuksen solmimisesta, josta ei ollut vielä kulunut kymmentä vuotta. Vanhentumislain 7 §:n 2 momentin soveltaminen kuluttajien kohtuullistamisvaatimukseen ei välttämättä ole tehokkuusperiaatteen mukaista, sillä unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä on katsottu, että vanhentumisajan alkaminen sopimuksen solmimisesta saattaa tehdä kuluttajan oikeussuojakeinojen käyttämisestä kohtuuttoman vaikeaa.

Yksiselitteistä vanhentumisaikaa kuluttajien esittämille kohtuullistamisvaatimuksille ei ole johdettavissa oikeuskäytännöstä, kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännöstä tai Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännöstä. Oikeustila on yhä epäselvä ja tämä vaikuttaa niin kuluttajiin kuin luotonantajiin. Kuluttajien tulisi säilyttää luottoon liittyvät asiakirjat, jotta he pystyisivät todistaa väitteensä kohtuuttomuudesta. Luotonantajien osalta asiakirjojen säilyttäminen on säänneltyä, joten on mahdollista, ettei luotonantajilla ole enää luottoon liittyviä asiakirjoja, kun erimielisyys korkoehdosta siirtyy tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tämän myötä asian käsittely tuomioistuimessa tai kuluttajariitalautakunnassa saattaa hankaloitua.

Oikeuskäytännön ja kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännön välillä on eroavaisuuksia, joka saattaa myös vaikuttaa siihen, miten vanhentumisaikaa tulkitaan. On mahdollista, että vaatimusten esittämisen vanhentumisaika alkaisi kulua kuluttajariitalautakunnan antamasta

ratkaisusta, jos tämän katsottaisiin täyttävän vanhentumisen alkamisen edellytyksenä olevan tietoisuuden kuluttajan osalta. Tämä tarkoittaisi sitä, että vaatimus saattaisi vanhentua ennen kuin kuluttaja, joka on ensin saattanut korkoehdon kohtuuttomuusväitteen kuluttajariitalautakunnan ratkaistavaksi, saattaisi asian tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tarve saattaa erimielisyys kuluttajariitalautakunnan lisäksi myös tuomioistuimen ratkaistavaksi johtuu siitä, että lähtökohtaisesti tuomioistuimet ovat päätyneet kuluttajan kannalta parempaan ratkaisuun eli kohtuuttoman korkoehdon mitätöimiseen. Koska kohtuuttoman korkoehdon seuraukset ovat vaihdelleet eri instansseissa kohtuullistamisen ja mitätöimisen välillä, on sillä vaikutusta osapuolten oikeusturvan kannalta, ratkaistaanko erimielisyys kuluttajariitalautakunnassa vai tuomioistuimessa. Luoton suuruudesta ja koron määrästä riippuen, tällä saattaa myös olla iso taloudellinen vaikutus.

Eroavaisuudet 1.6.2013-31.8.2019 välillä myönnettyjen kuluttajaluottojen kohtuuttoman korkoehdon tulkinnan ja kohtuuttomuuden seurauksien osalta, sekä epäselvyydet vanhentumisajan alkamisen ajankohdan ja kohtuullistamisvaatimusten esittämisen määräajan tulkinnassa selkeytyneen tulevaisuudessa, kun aiheesta saadaan lisää oikeuskäytäntöä. Tällä hetkellä tulkintaeroilla ja epäselvyyksillä on merkittävä vaikutus niin kuluttajiin kuin luotonantajiin.